

**T.C.  
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ  
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL'DA YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN ENDÜSTRİ  
YAPILARINDA KORUMA YAKLAŞIMLARI :  
HALIÇ YERLEŞİMİ ÖRNEĞİ**

**DİLAN ÇALIŞ  
YÜKSEK LİSANS TEZİ  
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**GEBZE  
2022**

**T.C.**  
**GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**  
**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL'DA YENİDEN**  
**İŞLEVLENDİRİLEN ENDÜSTRİ**  
**YAPILARINDA KORUMA**  
**YAKLAŞIMLARI: HALIÇ YERLEŞİMİ**  
**ÖRNEĞİ**

**DİLAN ÇALIŞ**  
**YÜKSEK LİSANS TEZİ**  
**MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**DANIŞMANI**  
**DR. ÖĞR. ÜYESİ MİNE TOPÇUBAŞI**

**GEBZE**

**2022**

**T.R.**  
**GEBZE TECHNICAL UNIVERSITY**  
**GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES**

**CONSERVATION APPROACHES TO  
THE RE-USE OF INDUSTRIAL BUILDINGS  
IN ISTANBUL: THE GOLDEN HORN  
SETTLEMENTS**

**DİLAN ÇALIŞ**  
**A THESIS SUBMITTED FOR THE DEGREE OF  
MASTER OF SCIENCE  
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE**

**THESIS SUPERVISOR  
ASSIST. PROF. DR. MİNE TOPÇUBAŞI**

**GEBZE  
2022**



## YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

GTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 07/02/2022 tarih ve 2022/08 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 13/05/2022 tarihinde tez savunma sınavı yapılan DİLAN ÇALIŞ'ın tez çalışması Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

### JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Dr. Öğr. Üyesi Mine TOPÇUBAŞI

ÜYE

: Prof. Dr. Elif Özlem ORAL AYDIN

ÜYE

: Doç. Dr. Mine ESMER

### ONAY

Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun  
...../...../..... tarih ve ...../..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

## ÖZET

Bir yapının var olması temel olarak insanlar tarafından kullanılmasıyla mümkündür. İnsanlar tarafından kullanılmayan ve terkedilen yapılar varlıklarını harabe olarak sürdürmeye başlamakta ve zamanla yok olmaktadır. Sadece fiziksel olarak hayatta kalmaya çalışan yapılar zaman içerisinde tarihi dokusunu da kaybeder. Dönemin ihtiyaç ve amaçlarına göre yapılan yapılarda mekanlar işleve göre belirlenir. Çağın gerektirdiği değişimler,kültürel ve ekonomik koşullar zaman içerisinde bu mekanların işlevini kaybetmesine neden olmaktadır. İşlevini kaybeden bu yapılar zamana karşı fiziksel olarak varlıklarını sürdürürler ve dönemin tarihi izlerini yaşatmaya devam ederler. İşlevini kaybetmiş bu yapıların hem fiziksel olarak hem de işlevsel olarak yeniden kullanılması ve harabe olmaktan kurtulması için yeniden işlevlendirme ile ele alınması gerekmektedir.

Endüstri Devrimi hem dünyayı hem de Osmanlı'yı etkilemiştir.İnsanların yaşam şartlarının değişmesi, ekonomi ve yoğun teknolojinin gelişimi ile dönem önemli ölçüde değişime uğramıştır.Endüstri yapıları bu değişimden en çok etkilenen yapılardır.Tüm tarihi yapılarda olduğu gibi endüstri yapıları da dönemin tarihi,sosyo-kültürel ve mimari izlerini taşır ve korunmak zorundadır.Yapıların yeniden işlevlendirme sırasında koruma yaklaşımları, yapının tarihi dokusuna saygılı bir şekilde en uygun ve en az müdahale ile yapılmalıdır.

Çalışma kapsamında, endüstrileşme süreci ve yeniden işlevlendirme nedenleri üzerinde durulmuştur. İşlevini kaybetmiş ve korunmaya değer endüstri yapılarının yeniden kazanım sürecinde koruma yaklaşımları belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda İstanbul'daki Haliç Yerleşimi'nde bulunan yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapılarının koruma yaklaşımları incelenerek değerlendirmeler yapılmıştır. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda yeniden işlevlendirme ihtiyacı olan endüstri yapıları için bu süreçte yapılması gereken koruma yaklaşımları ve önerileri geliştirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler: İstanbul, Endüstri, Mimari Koruma, Yeniden İşlevlendirme, Koruma Yaklaşımları, Planlama.**

## SUMMARY

The existence of a building is basically possible if it is used by people. Structures that are not used and abandoned by people begin to fall into ruins. Buildings that try to survive only physically lose their historical texture over time. In buildings built according to the needs and purposes of the period, spatial units are determined according to function. Changes required by the age, cultural and economic conditions cause these spatial units to lose their function over time. These structures, which have lost their function, maintain their physical existence against time and continue to keep the historical traces of the period alive. In order to get rid of it, it needs to be handled with re-functioning.

The Industrial Revolution affected both the world and the Ottoman Empire. The period has undergone significant changes with the change in people's living conditions, the economy and the development of intensive technology. Industrial structures are the structures most affected by this change. As with all historical structures, industrial structures are also It carries cultural and architectural traces and must be preserved. During the re-functioning of the buildings, the conservation approaches should be made with the most appropriate and minimal intervention, respecting the historical texture of the building.

Within the scope of the study, the industrialization process and the reasons for re-functioning are emphasized. Conservation approaches have been determined in the recovery process of industrial structures that have lost their function and are worth protecting. At the end of the study, the conservation approaches of the repurposed industrial buildings in the Haliç Settlement in Istanbul were examined and evaluated.

**Keywords: Istanbul, Industry, Architectural Conservation, Reuse, Conservation Approaches, Planning.**

## TEŐEKKÖR

Başta, yÖksek lisans eğitimimde ve akademik hayatımda desteğini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyip bilgisi ile bu ęalıŐmanın oluşmasının yolunu ağan danıŐmanım Dr. Öğr. Üyesi Mine TOPęUBAŐI'na,

BÖtÖn ęalıŐmam boyunca yanımda olan, bilgi ve tecrÖbelerini benimle paylaŐan bu alana yÖnelmeme vesile olan sevgili dayım Mehmet TÖVEL'e ,

ve gÖstermiŐ olduğu desteklerinden dolayı aileme ve arkadaŐlarıma en iğten teŐekkÖrlerimi sunarım.

# İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	1
2. ENDÜSTRİLEŞME VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME	3
2.1. Endüstriyel Miras Kavramı	5
2.2. Yeniden İşlevlendirme	7
2.2.1. Yeniden İşlevlendirmeye Neden Olan Etkenler	10
2.2.1.1. İşlevsel Eskime	10
2.2.1.2. Yapısal Bozulmalar	12
2.2.1.3. Kültürel ve Ekonomik Faktörler	12
2.2.1.4. Fiziksel Çevrede Değişimler	13
2.3. Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapılarda Koruma Yaklaşımları	15
2.3.1. İşlev Seçimi Yaklaşımları	16
2.3.1.1. Yapının Konumu	17
2.3.1.2. Yapının Özgün İşlevsel ve Mekansal Kurgusu	18
2.3.1.3. Kültürel ve Ekonomik İhtiyaçlar	19
2.3.2. Müdahale Yaklaşımları	20
2.3.2.1. Mekansal Kurguya Yapılan Müdahaleler	21
2.3.2.2. Tarihi Doku ve Malzemeye Yapılan Müdahaleler	24
2.3.2.3. Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler	25

2.3.2.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler	27
2.3.3. Çevresel Yaklaşımlar	28
2.3.3.1. Yakın Çevre İlişkisi	28
2.3.3.2. Kentle İlişkisi	30
3. HALIÇ YERLEŞİMİ	32
3.1. Haliç Yerleşimi Tarihçesi	32
3.2. Haliç Yerleşimi Endüstrileşme Süreci ve Planlamaları	34
4. HALIÇ YERLEŞİMİ'NDEKİ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMİŞ ENDÜSTRİ YAPILARINDA KORUMA YAKLAŞIMLARI	41
4.1. Feshane	42
4.1.1. Koruma Süreçleri	44
4.1.2. Planlamaları ve Müdahaleler	46
4.1.3. Değerlendirme Sonuçları	54
4.2. Silahtarağa Elektrik Santrali –Bilgi Üniversitesi	56
4.2.1. Koruma Süreçleri	59
4.2.2. Planlamaları ve Müdahaleler	61
4.2.3. Değerlendirme Sonuçları	68
4.3. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası –Kadir Has Üniversitesi	84
4.3.1. Koruma Süreçleri	88
4.3.2. Planlamaları ve Müdahaleler	91
4.3.3. Değerlendirme Sonuçları	99
4.4. Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi –Rahmi Koç Müzesi	105
4.4.1. Koruma Süreçleri	108
4.4.2. Planlamaları ve Müdahaleler	111
4.4.3. Değerlendirme Sonuçları	123
4.5. Sütlüce Mezbahası- Haliç Kongre Merkezi	132
4.5.1. Koruma Süreçleri	134
4.5.2. Planlamaları ve Müdahaleler	139
4.5.3. Değerlendirme Sonuçları	141
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	150
KAYNAKLAR	164
ÖZGEÇMİŞ	170

## SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

### Simgeler ve Kisaltmalar

### Açıklamalar

ERIH	:	Avrupa Sanayi Mirası
ICOMOS	:	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Kurulu
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İKVKBKM (1)	:	İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
İKVKBKM(1Y)	:	İstanbul 1 Numaralı Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
İKVKBKM (1)	:	İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
KUDEB	:	Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
TCKVTB	:	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
TICCIH	:	Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi

# ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>SekilNo:</u>	<u>Sayfa</u>
2.1:	Fabrikalarda makineli üretim. 3
2.2:	Kentlerde düzensiz yaşam. 4
2.3:	Venedik Tershanesi, 1703. 5
2.4:	TICCIH tarafından değerlendirilen santral tesisi. 6
2.5:	Ankara Havagazı Fabrikası. 7
2.6:	Orsay Tren Garı, Paris. 8
2.7:	Orsay Tren Garı, Paris. 8
2.8:	Almanya’da Ruhr Bölgesi. 9
2.9:	İşlevini yitiren endüstri yapılarının geleceği. 10
2.10:	a) Ghirardelli Fabrikası, 1980 b) Ghirardelli Fabrikası, 2004. 11
2.11:	Rahmi Koç Müzesi ve çevresi 14
2.12:	a) Luckenwalde Tren İstasyonu işlev değişimi sonrası cephesi, b) Luckenwalde Tren İstasyonu işlev değişimi sonrası cephesi. 17
2.13:	a) Orsay Garı dönüşüm öncesi, b) Orsay Garı dönüşüm sonrası. 19
2.14:	a) Kasımpaşa Tuz Ambarı bölücü eleman ekleri, b) Kasımpaşa Tuz Ambarı iç mekan müdahaleleri. 22
2.15:	a) Kasımpaşa Tuz Ambarı bölücü eleman ekleri, b) Kasımpaşa Tuz Ambarı iç mekan müdahaleleri. 23
2.16:	a) Voster Gazfabriek sirkülasyon alanı, b) cam – çelik kullanımı. 24
2.17:	a) Las Palmas, Rotterdam yapısı taşıyıcı mantar kolonlar eski hali, b) Rotterdam yapısı taşıyıcı mantar kolonlar yeni hali, Hollanda. 26
2.18:	a) Las Palmas, Rotterdam yapısı 1955 cephesi, b) Las Palmaz, Rotterdam yapısı dönüşüm sonrası cephesi. 27
2.19:	a) Westergasfabriek-Cultuurpark bisiklet park alanı, b) otopark alanı. 29
2.20:	a) Westergasfabriek-Cultuurpark kent mobilyaları, b) peyzaj alanı. 29
2.21:	a) Caxia Elektrik Santrali’nin dönüşüm sonrası, b) Santral kent merkezi. 30
3.1:	Haliç konumu. 32

3.2:	Osmanlı Haritası'nda Haliç ve çevresi.	33
3.3:	Haliç 1935 yılı haritası.	34
3.4:	İstanbul Metropolitan Alanı'nda sanayi alanlarına yönelik yaklaşımlar.	35
3.5:	Prost Planı	36
3.6:	İstanbul Sanayi Alanları Planı.	37
3.7:	Haliç Çevre Düzeni Nazım İmar Planı.	38
3.8:	İstanbul İl Bütünü Çevre Düzeni Planı,Haliç ve Çevresi.	40
4.1:	Çalışma kapsamında ele alınan Haliç Yerleşimin'nde yeniden işlevlendirilen endüstri yapıları.	41
4.2:	Feshane-i Amire 19.yy görünümü.	42
4.3:	Feshane-i Amire'nin Sümerbank'a devredildiği yıllardaki planı.	44
4.4:	1986 Öncesi Feshane planı.	45
4.5:	Feshane'nin günümüze ulaşan bölümünün planı.	46
4.6:	Feshane 2019 yenileme çalışmaları öncesi.	47
4.7:	Feshane yeniden işlevlendirme planı.	47
4.8:	Sergi standları, çelik kolonlar, almalı kaplama duvar.	48
4.9:	Büyük salon çelik konstrüksiyon.	48
4.10:	Mutfak iç görünüş.	49
4.11:	Küçük Bedesten sergi alanı.	49
4.12:	Küçük Bedesten dükkanlar.	50
4.13:	Asma Kat hol iç görünüş - pvc bölücüler.	50
4.14:	a) Granit döşeme, b) Taş döşeme.	51
4.15:	Ana giriş kapısı(cümle kapısı) ve kuzeydoğu cephesi.	51
4.16:	Günümüzde devam eden uygulama, 2021.	52
4.17:	Günümüzde devam eden uygulama, 2021.	52
4.18:	Günümüzde devam eden uygulama, 2021.	53
4.19:	Günümüzde devam eden uygulama, 2021.	53
4.20:	Silahtarağa Elektrik Santrali eski hali.	58
4.21:	Silahtarağa Elektrik Santrali üretim plan ve kesitleri.	61
4.22:	Santralistanbul Yerleşkesi dönüşüm sonrası vaziyet planı.	62
4.23:	Seyfi Arıkan binası günümüz Hukuk binası, 2021.	63
4.24:	Konferans salonu, 2021.	63

4.25:	ÇSM zemin kat planı.	64
4.26:	ÇSM kesiti.	64
4.27:	ÇSM binası, 2021.	65
4.28:	Enerji Müzesi planı.	65
4.29:	Enerji Müzesi kesiti.	66
4.30:	Enerji Müzesi iç mekan, 2021.	66
4.31:	Kış bahçesi olarak eklenen birim ve tarihi yapı –cafe, 2021.	67
4.32:	Cephesi yenilenen yapı -Mimarlık binası, 2021.	68
4.33:	a) Kazan Daireleri, b) Makine daireleri, 2021.	69
4.34:	a) Çelik merdiven, b) Konferans salonu, 2021.	69
4.35:	a) Çağdaş Sanatlar Müzesi iç mekan, b) Taşıyıcı sistemi, 2021.	72
4.36:	a) Eklenen yürüyen merdiven, b) Çelik strüktür, 2021.	74
4.37:	a) Çelik müdahaleler, b) Eski-yeni strüktür, 2021.	75
4.38:	a) Kazan dairesi, b) Korunan makine elemanları, 2021.	77
4.39:	İç mekan, 2021.	80
4.40:	İç mekan, 2021.	81
4.41:	Cafe, 2021.	81
4.42:	Mutfak, 2021.	82
4.43:	Cibali Tütün Fabrikası eski hali.	86
4.44:	Cibali Tütün Fabrikası eski hali .	87
4.45:	Cibali Tütün Fabrikası tasarım planı.	88
4.46:	Cibali Tütün Fabrikası yenileme sonrası cephe.	91
4.47:	Cibali Tütün Fabrikası basit onarım sonrası.	91
4.48:	Cibali Tütün Fabrikası Yenileme Planı.	92
4.49:	Cibali Tütün Fabrikası Restorasyon Zemin Kat Planı.	92
4.50:	Cibali Tütün Fabrikası özgüne dönüşen cephe, 2021.	93
4.51:	B-C Blok arası geçit ve Rezzan Has Müzesi girişi, 2021.	93
4.52:	Ana B Blok giriş kapısı ve eklenen cam saçak, 2021.	94
4.53:	Yenileme sonrası yapılan sınıflar, 2021.	95
4.54:	Avlu içindeki özgün çelik merdiven, 2021.	95
4.55:	A- B Blok arası kapatılan avlu, 2021.	96
4.56:	Kapı ve döşemeler, 2021.	96
4.57:	B-C Blok arası üstü kapalı geçit, 2021.	97

4.58:	B Blok ortak alan ve sarnıç üstü cam döşeme, 2021.	97
4.59:	Bloklar arasına eklenen çelik taşıyıcılı cam köprü, 2021.	98
4.60:	Eklenen çelik taşıyıcı elemanlar ve merdiven, 2021.	99
4.61:	Özgün volta döşeme ve teknik elemanlar, 2021.	100
4.62:	Sergilenen özgün duvar dokusu ve pencereler, 2021.	100
4.63:	Rezzan Has Müzesi girişi, 2021.	101
4.64:	Eski Tekel Binası- yenilenmiş ek bina, 2021.	102
4.65:	Lengerhane Binası, 1980.	106
4.66:	Hasköy Tershanesi, 1984.	108
4.67:	Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi.	108
4.68:	Lengerhane Binası.	109
4.69:	Hasköy Tershanesi C Binası.	110
4.70:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası.	111
4.71:	Lengerhane Binası restorasyon planları.	112
4.72:	Lengerhane Binası yeraltı sergileme alanı, 2021.	112
4.73:	Lengerhane Binası Hasköy Caddesi cephesi, 2021.	113
4.74:	Yenileme sonrası eklenen çelik asma kat, 2021.	114
4.75:	Yenileme sonrası eklenen çelik elemanlar ve yapıyla ilişkisi, 2021.	114
4.76:	Hasköy Tershanesi rölöve planı ,1999.	115
4.77:	Hasköy Tershanesi restorasyon planı ,1999.	115
4.78:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası A Binası, 2021.	116
4.79:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası B Binası, 2021.	117
4.80:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası C Binası, 2021	117
4.81:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası D Binası, 2021	118
4.82:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası E Binası, 2021.	118
4.83:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası G Binası, 2021.	119
4.84:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası H Binası, 2021.	119
4.85:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası I Binası, 2021.	120
4.86:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası J Binası, 2021.	120
4.87:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası K Binası, 2021.	121
4.88:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası M Binası, 2021.	121
4.89:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası N Binası, 2021.	122
4.90:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası P Binası, 2021.	123

4.91:	Lengerhane Binası yenileme sonrası iç mekan, 2021.	124
4.92:	Lengerhane Binası yenileme sonrası iç mekan, 2021.	124
4.93:	Lengerhane Binası yenileme sonrası iç mekan, 2021	125
4.94:	Hasköy Tershanesi Binaları yenileme sonrası cephe, 2021.	128
4.95:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası iç mekan, 2021.	128
4.96:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası iç mekan, 2021	129
4.97:	Hasköy Tershanesi yenileme sonrası dış mekan, 2021.	129
4.98:	Sütlüce Mezbahası eski hali , 1923.	132
4.99:	Sütlüce Mezbahası Buzhane binası.	134
4.100:	1988 Restorasyon cephe çizimleri.	135
4.101:	1988 Restorasyon cephe çizimleri.	135
4.102:	1998 Yenileme öncesi.	136
4.103:	1998 Yenileme öncesi.	136
4.104:	1998 Yenileme öncesi.	137
4.105:	1998 Yenileme öncesi.	137
4.106:	1998 Yenileme öncesi.	137
4.107:	1998 Yenileme öncesi.	138
4.108:	1998 Yenileme öncesi.	138
4.109:	1998 Restorasyon vaziyet planı.	139
4.110:	1998 Yenileme Sonrası.	140
4.111:	1998 Yenileme Sonrası.	140
4.112:	1998 Yenileme Sonrası.	141
4.113:	Buzhane binası cephesi, 2021.	142
4.114:	Yıkılıp yenilene yapı, 2021.	142
4.115:	Yıkılıp yenilene yapı, 2021.	143
4.116:	Yıkılıp yenilene yapı, 2021.	143
4.117:	İç mekan, 2021.	144
4.118:	İç mekan, 2021.	144
4.119:	İç mekan, 2021.	145
4.120:	İç mekan, 2021.	145
4.121:	Yıkılıp yenilene yapı, 2021.	146
4.122:	Yıkılıp yenilene yapı, 2021.	147
5.1:	Haliç Tershanesi günümüz çalışmaları.	159

# TABLolar DİZİNİ

<b><u>Tablo No:</u></b>	<b><u>Sayfa</u></b>
4.1: Feshane Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.	41
4.2: Feshane Koruma Süreci.	43
4.3: Feshane Müdahale Değerlendirmeleri.	53
4.4: Silahtarağa Elektrik Santrali Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.	55
4.5 Silahtarağa Elektrik Santrali Koruma Süreci.	57
4.6 3 Nolu Makina Dairesi Müdahale Değerlendirmeleri.	68
4.7: 2 ve 4 Nolu Kazan Daireleri Müdahale Değerlendirmeleri.	70
4.8: 1 ve 2 Nolu Makina Daireleri Müdahale Değerlendirmeleri.	73
4.9: 1 ve 3 Nolu Kazan Daireleri Müdahale Değerlendirmeleri.	76
4.10: Atölye Yapıları Müdahale Değerlendirmeleri.	80
4.11: Cibali Tütün Fabrikası Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.	83
4.12: Cibali Tütün Fabrikası Koruma Süreci.	87
4.13: Cibali Tütün Fabrikası Müdahale Değerlendirmeleri.	100
4.14: Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.	105
4.15: Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi Koruma Süreci.	107
4.16: Lengerhane Binası Müdahale Değerlendirmeleri.	122
4.17: Hasköy Tershanesi Müdahale Değerlendirmeleri.	127
4.18: Sütlüce Mezbahası Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.	130
4.19: Sütlüce Mezbahası Koruma Süreci.	132
4.20: Sütlüce Mezbahası Müdahale Değerlendirmeleri.	144
5.1: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların Korunma Durumu.	148
5.2: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların İç Mekan Değerlendirmesi.	150
5.3: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların Strüktürel Değerlendirmesi.	151
5.4: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların Cephe Değerlendirmesi.	153
5.5: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların Çevresel Değerlendirmesi.	154

# 1. GİRİŞ

Endüstri Devrimi toplumsal ve mekansal olarak önemli değişimler getirmiştir. Endüstrileşme hareketinin zamanla gelişmekte olan ülkelere kaymasıyla endüstri yapıları boş kalmaya başlamıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra boş kalıp tahrip olmaya başlayan endüstri yapıları tepki çekmeye başlamış ve 'endüstriyel miras' kavramı ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda işlevini kaybetmiş kullanılmayan tarihi yapılar ve endüstri yapılarının korunması ve yeniden topluma kazandırılması için koruma çalışmaları yapılmıştır. Yeniden işlevlendirme bu kapsamda en çok yapılan yöntem olmuştur. Yeniden işlevlendirme ile kullanılmayan tarihi yapıların tarihi, mimari ve kültürel değerlerinin devamlılığı sağlanması amaçlanmaktadır.

İstanbul'da yoğun olarak kurulan endüstri yapıları sanayileşmenin Anadolu'ya kaymasının ardından boş kalmaya başlamıştır. 1980'li yılların sonunda, Türkiye'de endüstri yapılarının korunması İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan Haliç kıyılarının temizlenmesi ve rehabilitasyonu çalışmaları ile başlamıştır. Haliç'te bulunan bazı endüstri yapılarının yıkılmasını içeren proje kapsamında bazı yapılar tescillenerek yeniden işlev verilmesi üzerine proje çalışmaları yapılmıştır.

## 1.1. Tezin Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Tezin amacı, yeniden işlevlendirilen tarihi yapılardaki başlıca koruma yaklaşımlarını tespit edip, bu koruma yaklaşımlarını Haliç Yerleşimi'nde bulunan yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapıları üzerinden ele alıp değerlendirmeler yapmak ve koruma önerileri geliştirmektir. Çalışma sonunda işlevini kaybetmiş yeniden kullanım ihtiyacı olan endüstri yapıları öncelikli olmakla beraber tarihi yapıların doğru ve sürdürülebilir koruma yaklaşımları ile korunması ve topluma kazandırılmasını sağlamak hedeflenmektedir.

Tez kapsamında öncelikle endüstrileşme süreci ve yeniden işlevlendirme sırasında uygulanan koruma yaklaşımları belirlenmiştir. Yeniden işlevlendirme çalışmalarının yapıldığı önemli bir yerleşim olan Haliç Yerleşimi'nin günümüzde var olan ve yeniden işlevlendirilmiş Feshane, Sütlüce Mezbahası, Silahtarağa Elektrik Santrali, Cibali Tütün Fabrikası ve Lengerhane Binası ve Tershanesi'ne uygulanan koruma süreçleri, planlamaları ve müdahaleleri ele alınmıştır. Bu incelemeler

sonucunda yapılan tüm bu koruma yaklaşımları kapsamında değerlendirmeler yapılarak tarihi mirasımızın devamı için öneriler geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında bu yapıların mimarlarıyla iletişime geçilmeye çalışılmış ancak veri elde edilememiştir. Yapıların web sitelerinden yararlanılmıştır.

Çalışma sürecinde, literatür araştırmaları ile koruma yaklaşımları ve yeniden işlevlendirme süreçleri tespit edilmiştir. Haliç yerleşimi için tarihi, endüstrileşme süreci ve bölgede çalışılacak endüstri yapılarının belirlenebilmesi için literatür çalışması yapılmıştır. Koruma kurullarındaki arşiv bilgilerinden yararlanılarak çalışma yapılacak endüstri yapılarının yeniden işlevlendirme aşamaları kapsamında yapılan koruma çalışmaları belirlenmiş ve yapıların güncel durumu yerinde incelemelerle desteklenmiştir. Aksi belirtilmediği takdirde tüm fotoğraflar yazara aittir.

## 2. ENDÜSTRİLEŞME VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

Endüstrileşme, endüstrinin tüm dallarına makinenin dahil olma sürecidir. Bunun yanında üretim sürecindeki verimliliğin artışı da endüstrileşmenin bir parçasıdır. Toplumsal yaşamı etkileyen ve ekonomik yapıyı değiştiren endüstri devrimi 18.yüzyılın sonuna doğru ortaya çıkmaktadır. 16.ve 17.yüzyıllarda bu devrimin hazırlık aşamaları devam etmiştir. Watt'ın 1769 yılında buhar makinesini buluşu endüstri devriminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Endüstri Devriminin ilk dönemi 1890'lı yıllara kadar sürmüş ve bu döneme kadar endüstri yapılarında buhar enerjisi kullanılmıştır. Bu dönemde matbaacılık, ipek–dokuma ve demir–çelik konularında gelişmeler olmuştur. 1896-1928 yılları arası sanayi devriminin ikinci dönemini oluşturmaktadır. Bu dönemde enerji kaynağı olarak kömür önemli rol oynamıştır. Elektrik enerjisi ve petrol enerjisinin bulunması sanayi alanının gelişmesine olanak sağlamıştır.



Şekil 2.1 : Fabrikalarda makineli üretim.

Endüstrileşme aşamasında, 19. ve 20. yüzyılda ortaya çıkan enerji kaynaklarının, gelişmiş sermayenin ve saf hammadenin yeni teknolojik yöntemler yoluyla fabrikalarda kullanılması, fabrika sisteminin ilerlemesi endüstrileşmeye hız

kazandırmıştır [Yenal,1999]. Endüstrileşmenin ilerlemesi ile birlikte oluşan sistemde makineye dayalı üretim sistemine geçilmiş ve seri üretim modellerinde artış görülmüştür. Bu durum toplumun da bu sisteme uyum sağlamasına neden olmuştur (Şekil 2.1) [Özüdoğru,2010].

Endüstrileşmenin en önemli etkisi sosyal çevre ve kentler üzerine olmuştur. Ham maddenin durumuna göre yerleşilen endüstri alanları zaman içerisinde taş kömürünün kullanılmaya başlanması, demir yollarının yapılması ve çeşitli taşıma araçları nedeniyle farklı alanlara kurulmaya başlanmıştır. Endüstri alanları kentin dışında yada çeperinde ulaşım ve ham madde ağına yakın insan gücünün ucuz ve kolay olacağı şekilde konumlanmıştır. Böylece endüstrileşmeyle birlikte teknoloji, ulaşım gibi etkenlerin rol aldığı kentler oluşmaya başlamıştır.



Şekil 2.2 : Kentlerde düzensiz yaşam.

Endüstri alanlarına hizmet etmek için işçi konutları yapılmış ve işçi kentleri oluşmuştur. Bu durum çeşitli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Nüfus artışı ve hayat koşulları ile beraber gelir düzeyi yüksek kişiler buldukları yerleri terk etmiş ve boş olan alanlar göç sonucu kalabalık aileler ile dolmuştur (Şekil 2.2) [Özüdoğru,2010].

Osmanlı Devleti'nin endüstrileşme süreci, batıdaki yenileşme hareketlerinin arttığı ve endüstriyel üretimin esas alındığı 19. Yüzyıl ve sonrasında oluşturmaktadır. Bu dönemde devlet tarafından kurulan endüstri yapıları 'Fabrika-ı Hümayun' olarak adlandırılmıştır [Bozdemir, s22, 2011]. Ülkenin her bölgesinde ipek, kükürt, kumaş fabrikaları açılmıştır. İstanbul'da başta Haliç olmak üzere önemli bölgelerde endüstri tesisleri inşa edilmiştir. Feshane-i Amire, Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Cibali

Tütün Fabrikası, Hasanpaşa Gazhanesi, Kasımpaşa Un Fabrikası, Unkapanı Un Fabrikası bu dönemde inşa edilmiş endüstri yapılarıdır.

## 2.1. Endüstriyel Miras Kavramı

Endüstriyel miras kavramı endüstrileşmenin gelişmesi, yapıların ihtiyaçlar doğrultusunda artması ve toplumların endüstri üzerine inşa edilmesinin zaman içerisindeki farklılaşmasının bir parçasıdır. Toplum hayatının dönüşüm noktası olan endüstri devrimi ise endüstrileşmenin farklı bir boyut kazandığı, insanların yaşam kriterlerinin değişim gösterdiği bir devrim olmuştur. Endüstriyel miras kavramı tüm bunlar sonucunda ihtiyaç duyulan bir noktada ortaya çıkmıştır.

Endüstri mirası, sanayi kültürünün tarihsel, teknolojik, sosyal, mimari ve bilimsel değere sahip kalıntılarından oluşur. Bu kalıntılar, binalar ve makineler, atölyeler, imalathaneler, fabrikalar, madenler ile işleme ve arıtma sahaları, ambarlar ve depolar, enerji üretilen, iletilen ve kullanılan yerler, ulaştırma ve tüm alt yapısı, ayrıca sanayi ile ilgili barınma, ibadet etme veya öğretim gibi sosyal faaliyetler için kullanılan yerlerdir.

Endüstriyel miras kavramı 20.yüzyılın ikinci yarısında endüstri yapılarının işlevini kaybedip yok olma tehlikesi altında kalmasıyla kendini göstermeye başlamıştır. Endüstrileşmenin yoğun olduğu İngiltere’de ortaya konmuş bir kavramdır. Kavramda endüstri yapılarının önemini vurgulanmasının asıl amacı işlevsiz kalan endüstri yapılarınının yıkılmasına duyulan tepkidir.



Şekil 2.3 : Venedik Tershanesi, 1703.

Endüstri ile ilgisi olan makineler ve yapılar dahil olmak üzere tüm kavramlar endüstri mirası kapsamında yer alır. Endüstriyel üretime geçilmesi ile fabrika ve çevresinde yaşama ihtiyacı artmış ve bu alanlara işçi sınıfı için konutlar inşa edilmiştir. Ortaya çıkan bu işçi konutları da endüstri mirası kapsamına girmiştir. Endüstri Devrimi'nin ortaya çıkardığı toplumun kültürel ve ekonomik özellikleri de endüstri mirası içindedir. Venedik Tershanesi 1104 yılında gelişmiş seri üretim ile gemi üretiminin yapıldığı bir tesis örneğidir [Köksal, s12, 2005] (Şekil 2.3) [Web 1].

Endüstri mirasını koruma üzerine yapılan ilk çalışmalar 1950 yılından sonra İngiltere'de yapılmaya başlanmıştır. Endüstri mirasları içerisinde yer alan tüm öğeler "Genel Envanter" (Inventaire Générale) kuruluşu tarafından kayıt altına alınma sürecine girmiştir. 1963'de "Endüstriyel Anıtları İnceleme Kurulu" (The Industrial Monuments Survey) ile bu çalışmalar kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde birçok Avrupa ülkesinde bu çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. [Kıraç, s95, 2001]

Endüstri mirasının tanıtılması, korunması ve değerlendirilmesinde birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. TICCIH (Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi) ERIH (Avrupa Sanayi Mirası Rotası) ve ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Kurulu) kuruluşları koruma çalışmalarını uluslararası düzeyde yürüten kuruluşlardır (Şekil 2.4) [Web 2].



Şekil 2.4 : TICCIH tarafından değerlendirilen santral tesisi.

Eski endüstri yapılarının korunmasına yönelik ilk farkındalık, Britanya'da ortaya çıkmıştır. Bu amaçla yürütülen, eski endüstri yapılarını araştırma, ortaya

çıkarma ve kayıt altına alma işlemleri “endüstri arkeolojisi” olarak adlandırılmıştır. Endüstri arkeolojisi, endüstriyel işlemler için ya da endüstriyel işlemler sonucu meydana gelen, maddi ve maddi olmayan kanıt niteliğindeki tüm belgeleri, insan yapıtlarını, katmanları ve yapıları, insan yerleşimlerini ve doğal ve kentsel peyzajları inceleyen disiplinler arası bir yöntemdir. [Saner, s58, 2012]



Şekil 2.5 : Ankara Havagazı Fabrikası.

Türkiye’de endüstri arkeolojisi kavramı ilk olarak 1993 yılında resmi olarak kullanılmıştır. Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun yıkılması istenen Ankara Maltepe Havagazı ve Elektrik Fabrikası’nı ‘endüstri arkeolojisi’ kavramında ele alarak koruma altına alması bu kavramın ortaya çıkmasını sağlamıştır [Saner, s59, 2012] (Şekil 2.5) [Web 3].

## 2.2. Yeniden İşlevlendirme

Endüstri yapılarını yeniden işlevlendirerek korumak yapıların eğitici olarak izlerini devam ettirmenin yanında gelecek nesillere tarihsel ve kültürel anlamda getiriler sağlamaktadır. Bunun yanında ekonomik olarak da kente fayda sağlamaktadır. Geniş hacimlere sahip endüstri yapıları özgün yapısına uygun oluşturulan esnek mekanlarla birçok kullanıcıya hitap edecek, yeni bir işlev ile kazandırılır. D’Orsay Tren garının sahip olduğu geniş iç mekanı müze yapılarak yeniden kullanıma açılmıştır (Şekil 2.6, 2.7) [Web4, Web 5].



Şekil 2.6 : Orsay Tren Garı, Paris.



Şekil 2.7 : Orsay Tren Garı, Paris.

Endüstri yapılarının korunması ele alındığında üç özellik dikkat çekmektedir. Birincisi bu yapılar büyüklükleri ile bulunduğu çevre için merkez noktası oluşturmakla beraber önemli mimari özellikleri bulunmaktadır. İkincisi, bu yapılar daha dayanıklı malzemeler kullanılarak inşa edilmektedirler. Üçüncü özelliğe bakıldığında endüstri yapıları yoğunluk ve hacim olarak yüksek özelliklere sahip yapılardır. Tüm özellikler dikkate alındığında , geniş olanaklara sahip bu yapılar planlamada değişiklik yapma kolaylığı sağlayan açık ve büyük birimlerin bütünüdür. [Marcus, s112, 1990]

Yapılar tek başına ele alındığında sosyal ve kültürel değerini yansıtamaz. Bunun yanında yapının bulunduğu çevreyle ilişkisi ele alınıp yeni bir işlevle kazandırıldığında, endüstriyel miras kapsamında önem kazanmakta ve yaşatılmaktadır. Endüstriyel mirasın yeniden işlevlendirilmesinde iki temel nokta

bulunmaktadır. Birincisi yapının özgün olarak varlığını devam ettirme çabası ikincisi ise yapının çevresi ile birlikte ele alınarak bulunduğu kente kazandırılma çabasıdır. Endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesinde adaptasyon süreci önemli bir etkidir. Bunun başarılı olup olmadığı ise zaman içerisinde yapının özgün kurgusunun yeni işlevle kullanılması ve sosyal ve kültürel alanda kullanılabilir olmasına göre değerlendirilmektedir. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse Ruhr Bölgesi önemli bir endüstriyel merkezi olmanın avantajı içerisinde kent içinde kültürel ve sanatsal etkinlik alanına dönüştürülmüştür (Şekil 2.8) [Web6].



Şekil 2.8 : Almanya’da Ruhr bölgesi.

Machin ve Powell (1990) endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesinin olumlu yanlarını aşağıdaki bazı maddeelerle belirtmiştir:

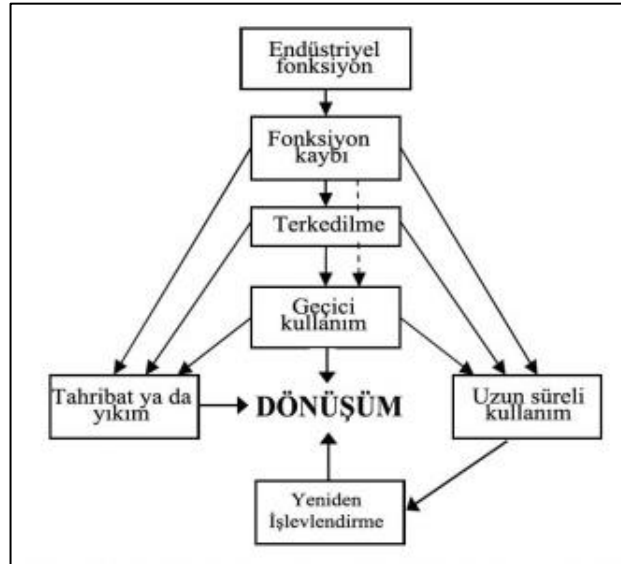
- Endüstri yapılarının sağlam strüktürel yapıları nedeniyle bazı onarımlarla yeniden işlevlendirilmeye olanak sağlamaları,
- Bu yapıların geniş hacimlerden oluşmaları nedeniyle her türlü işleve uyum sağlayabilmeleri,
- Buldukları konum ve mekan kurgusu açısından önemli ticaret ve turizm merkezi yaratma imkanlarının olması,
- Buldukları çevrede merkez haline gelerek geniş ulaşım ağlarına sahip olmaları,

Endüstri yapılarını yeniden işlevlendirerek korumak, özgün yapıların tarihsel, kültürel ve ekonomik olanaklarının geleceğe aktarılmasına zemin oluşturmaktadır. Büyük hacimlere sahip endüstri yapılarını bazı onarımlar ve müdahalelerle korumak yeni bir yapı yapma fikrinden daha ekonomik olmaktadır.

### 2.2.1. Yeniden İşlevlendirmeye Neden Olan Etkenler

Endüstri mirasının korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak günümüzde ekonomik bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu nedenle endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi aşamasında yapının tarihi izlerini ve dokusunu korumanın yanında kent içinde ekonomik konumu da düşünülmektedir. Tüm bu yeniden işlevlendirme süreçlerinde kullanıcının istekleri ve toplumun bu yapılar üzerindeki etkisi önemli bir etken olmaktadır. Gerekli alanlarda bu konuda uzman kişilerin ve toplumun fikirlerine başvurulması yapıların sürdürülebilir, kalıcı bir koruma süreci geçirmesini sağlamaktadır. [Köksal, 2005]

#### 2.2.1.1. İşlevsel Eskime

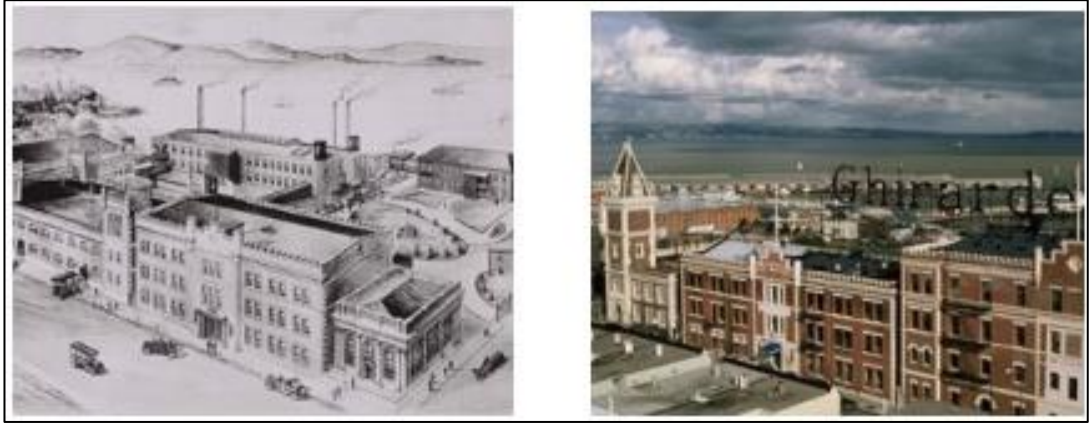


Şekil 2.9: İşlevini yitiren endüstri yapılarının geleceği.

Tarihi yapıların içinde bulunduğu bölgenin zaman içerisinde işlevinin değişmesi ile yapıların özgün işlevi gereksiz kalır. Bazı durumlarda bölgenin işlevi

değişmemiş olsa da bina yapısal açıdan eski işlevin modern şeklinin gerektirdiği donanıma sahip olmadığı için tercih edilmeyebilir. Konut yapıları ve bankalar bu tür değişimlere örnek teşkil etmektedir. Günümüzde ilk işlevi konut yapısı olan ve zamanla farklı bir işleve uygun hale getirilmiş yapıların tekrar konut haline getirildiği örnekler de görülmektedir (Şekil 2.9) [Lepel, s34, 2006].

Bazı durumlarda yapının kendisinden ziyade donatılarının eskidiğinin unutulmaması gerekir. Yapıyı belirli bir işleve uygun yapan özellikler zaman zaman tavanların yüksekliği, odalar arası geçiş rahatlığı gibi mekânsal detaylar olsa da kullanıcı ve mal sahipleri tarafından çoğunlukla gösterilen sebep, havalandırma, altyapı gibi donatılar ve binanın bulunduğu semtin bu işleve uygunluğudur. Bu özelliklerin tatmin edici bulunmaması durumunda işlevsel eskime gerçekleşmektedir. Bunun ilk örneklerinden biri San Francisco’da alışveriş merkezine dönüştürülen çikolata fabrikasıdır (Şekil 2.10) [Web7, Web8].



Şekil 2.10: a) Ghirardelli Fabrikası, 1980 b) Ghirardelli Fabrikası, 2004.

Yapıların kullanıcıları tarafından terk edilmesi çoğunlukla işlevin geçersiz olması sonucunda ortaya çıkar. Bu durumda yapı ya potansiyelinden az kullanılır ya da hiç kullanılmaz. İşlev değiştirme projelerinde ‘ihtiyaç duyulmayan yapı’ yerine ‘işlevi geçersiz olmuş yapı’ teriminin kullanımı ile daha sık karşılaşılmamasının sebebi, işlevsel eskimeye tabi olmuş yapıların dönüşüme açık olduğuna dair, tecrübelerle sabit olmuş düşüncedir [Douglas, s13, 2002].

### 2.2.1.2. Yapısal Bozulmalar

İşlevsel eskimenin dışında bir binadaki strüktürel detayların eskimesi, yapısal bozulmadır ve bunun içine yapının malzemesinin zaman içinde bozulması da dâhildir. Bu bozulmanın sebepleri çoğunlukla çevresel ve malzemeye dair etkenler olan rutubet, organik çürüme ve harekettir [Douglas, s15, 2002].

Binanın tamamlandığı ilk günden itibaren strüktürel gücü ve dayanıklılığı kaçınılmaz olarak azalır. Bu yapısal ve işlevsel bozulmanın önüne geçmek için yapıya düzenli aralıklarla bakım yapılması, hasarlı bölümlerin tamir edilmesi gereklidir. Söz konusu bakım uzun süre yapılmazsa, bina yapısal olarak geri dönüşü olmayan bir noktaya gelir. Bu aşamada müdahale etmek mümkün olsa da yapının korunabilecek öge sayısı azalmış olur. Yapılarda yapısal bozulmanın önüne geçmek için periyodik olarak bakım yapılması gerekir.

### 2.2.1.3. Kültürel ve Ekonomik Faktörler

İşlev değişimindeki amaç, bu binalar ile bağlarını koparan günümüz insanının yeniden bu yapılarla iletişime geçmesi, onları kullanarak kültürünü devam ettirmesi ve bu şekilde tarihî, kültürel ve sosyal sürekliliği yakalamasıdır. Sosyal süreklilik kavramının tanımı, toplumun tüm özelliklerini barındıran kültürel, tarihsel, ekonomik yapısındaki değişim süreçlerini, toplumun bu açıdan gelişimini, çevresiyle bütünleşmesini ve kent içinde devamlılığının sürdürülebilmesi olarak ele alınabilmektedir [Göçer, s20, 2003].

Yeniden işlevlendirilmenin işgücü ve kazanılmış haklar açısından ekonomik faydaları da dönüştürme sebepleri arasındadır. Bir binaya yapılan ekonomik yatırım iki şekildedir; birinci yatırım, fiziksel malzemelerdir. Taş veya ahşap gibi hammaddeler bazen yeni inşaatlar için tekrar kullanılabilir ve üstelik bunlar korunduğunda üstlerindeki zengin desenler de korunacaktır. Aynı zamanda da çatı veya temeller gibi bazı fiziksel elemanların yaşam süresi oldukça uzundur. İkinci yatırım, işgücdür ve geri dönüşümü malzemelerin yeniden kullanımına bağlıdır. [Bicknell, s45, 1979]

Yapıların işlevleri , içinde bulunduğu kentin ve kullanıcının sosyal, kültürel, ekonomik ihtiyaçları ile uygun olması gerekmektedir. İçinde bulunduğu toplumun

ihtiyaçları yenilendikçe işlev de değişmektedir. Dikkat edilmesi gereken konu tarihi değer taşıyan yapıların toplumda sürekliliğini sağlamaktır. Korunması gerekli yapının özgün dokusu bozulup tarihi dokudan bağımsız bir yapı yapıldığında özgün işlevinin değişmesi dışında tarihsel kimliği de kaybolmuş olur.

Tarihi yapılar, yeniden işlevlendirilerek korunması sırasında ekonomik açıdan daha çok gelir getireceği düşünülen yapılar olarak ele alınmaktadır. İşlevsel dönüştürme, ekonomik açıdan önemli bir pratiktir çünkü hem enerji sarfiyatını hem de atık üretimini azaltır. Yeni kaynakların kullanılma ihtiyacını ve dolayısıyla onların üretim ve taşınmasında kullanılacak enerjiyi azaltır. Üstelik yıkımdan kaçındığı için çevre kirliliği ve atıkları da çok azdır [Douglas, s18, 2002].

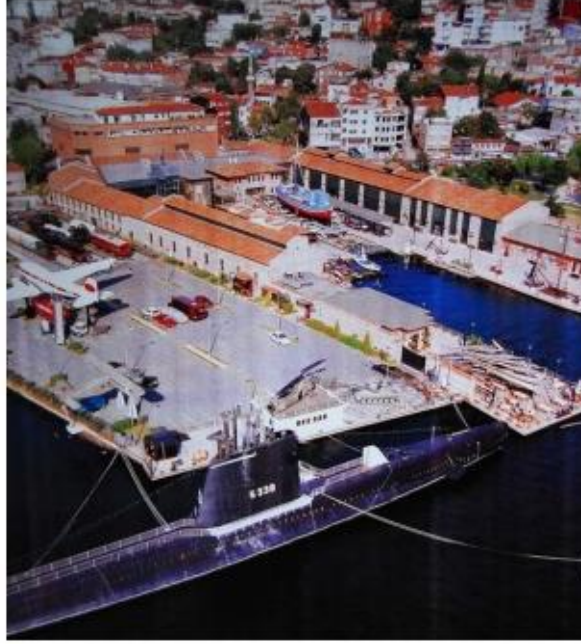
#### **2.2.1.4. Fiziksel Çevrede Değişimler**

Teknolojik ilerlemeler ile zaman içerisinde odak noktası emekten sermayeye kaymıştır. Aynı zamanda, şehirlerin çeperlerinde hızlı ve çoğu zaman anlamsız bir şekilde inşa edilen ticari amaçlı toplu konut projeleri üretilmiştir. Bu duruma tepkili bir akım olarak şehir içinde hazır ve boş bulunan yapı stokunu kullanma eğilimini fiziksel çevrede değişimlere bir katkı olarak görebiliriz. [Marcus, s55, 1979]

Zaman içerisinde değişen koşullara bağlı olarak tarihi yapılara buldukları çevreyle uyumlu yeni bir işlev verilerek yapılar yeniden kullanılmalıdır. Bu durum sonucunda bu yapılar buldukları çevrenin ihtiyaçlarını karşılamakla beraber insanlar tarafından yaşatılmaya devam etmiş olurlar. Yeniden işlevlendirme ihtiyacı içerisindeki korunması gerekli yapılar bu şekilde toplumun kültürel ve ekonomik olarak ilerlemesine olanak sağlamaktadırlar. Konut yapıları yeri geldiğinde buldukları çevrenin içerisinde turizm yada ticaret işlevleri verilerek topluma kazandırılabilirler. Kent içerisinde önemli konumlarda olan endüstri yapıları da günümüze uygun işlevlerle ele alınarak hem tarihsel bölgenin aktif olarak kullanılmasını sağlar hem de toplumun ekonomik ve kültürel açıdan gelişimine imkan sağlar. Tarihi Lengerhane binası çevresinde bulunan Hasköy Tershanesi yapılarıyla beraber yeniden işlevlendirilerek günümüzde Rahmi Koç Müzesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 2.11) [Akaş,2006].

Yapının bulunduğu konumun ihtiyaçlarının değişmesi beraberinde yapının işlevinin de değişmesini gerektirir. Bu nedenle, yapının yeniden işlevlendirilmesinde

çevresiyle etkileşimi önemli etken olmaktadır. Yapı ve çevresinin tarihi geçmişi ve etkileşimi çevre koşullarının değişimine ve ihtiyaç duyulan işlev doğrultusunda yeniden ele alınmalıdır.Yeniden işlevlendirilen yapı zaman içerisinde içerisinde bulunduğu çevreyle etkileşimine bakılarak anlamlandırılır.Böylece tarihi yapıların tarihi özelliklerinin çevreye uygun bir işlevle ele alınarak hem tarihi hem de sosyal süreklilik sağlanmış olur



Şekil 2.11 : Rahmi Koç Müzesi ve çevresi.

Koruması gerekli yapının, toplumun amaçları ve gereksinimleri önemsenererek yeniden işlevlendirme ile ele alınması , bulunduğu çevrede önemli bir odak noktası olmasına olanak sağlamaktadır. Çevre halkın yapıyı yeni işleviyle sahiplenmesi yapının tarihi dokusunun sürekliliğini devam ettirmektedir. Yeni işlev verilirken çevrenin ihtiyaçlarını karşılaması dışında yapıya az müdahale gerektirmelidir. Yapı bu durumda bulunduğu çevrenin kültürel yapısına katkı sağlamaktadır. Yeni işlev, çevrede yaşayan insanlara ekonomik olarak iş gücü sağlama, kültürel aktivite imkanları sağlaması ile yapının toplum içinde bütünleşme amacını gerçekleştirir.

## 2.3. Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapılarda Koruma Yaklaşımları

Endüstri yapıları buldukları toplumun tarihi, ekonomik ve kültürel yapısının izlerini taşıyan, toplumun değerleri hakkında önemli bilgiler veren ve kent içerisinde tarihi dokusunun sürekliliğini sağlaması gereken yapılar olmaları nedeniyle korunmalı ve gelecek kuşaklara bu değerler aktarılmalıdır. Endüstri yapılarının korunması onun tarihi dokusuna zarar vermeden bütüncül bir yaklaşımla yapılmalıdır.

Yeniden işlevlendirmeye ihtiyaç duyan endüstri yapılarının yıkılmaktan kurtulması ve korunması toplum açısından önemli bir noktadır. Oluşturdukları geniş hacimler nedeniyle bu yapıların yeniden işlevlendirme aşamasında verilen yeni işlevler bu hacimlere uygun olacak şekilde belirlenmelidir. Yeni bir işlev verilmeden önce bu yapıların geçmişi, tarihi dokusu, mimari özellikleri hakkında geniş bir araştırma ve inceleme yapılmalıdır. Yapıların gelişimini, çevreyle olan ilişkisini, özgün elemanları hakkında analizler yapmak verilecek yeni işlevin yapıyla ve çevresiyle uyumu açısından çok önemlidir.

Geniş hacimli yapıların bütüncül bir koruma yaklaşımıyla ele alınırken bazı noktalar önemli olmaktadır. Birincisi, korunması gerekli endüstri yapısının kent içerisindeki konumu, özellikleri, önemi ve bulunduğu planlamaları ile beraber koruma çalışmalarının sürdürülmesi, ikincisi ise tarihi yapıyı koruma aşamasında tekil olarak değil kent ölçeğinde yada bulunduğu çevreyle beraber bir koruma yaklaşımı ile ele almaktır.

Endüstriyel mirasın koruma aşamaları; araştırma, belgeleme, yapıların koruma kararları, rölöve, restitüsyon, restorasyon ve yeniden işlevlendirme şeklinde gerçekleşmektedir. Tüm bu süreçlerde bulunan herhangi bir bilginin geçmiş süreçlerle beraber yeniden ele alınması yapıların korunması açısından oldukça olumludur. [Köksal, s60, 2006]

Endüstri mirasın korunması sırasında 4 ana yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, yapılara en az müdahale ile yaklaşarak yeni bir işlev vermeden yapının özgün yapısı ile korumaktır. Bu yöntemde genel olarak geniş hacimlerdeki endüstri yapıları bazı onarımlar ve müdahaleler ile açık hava müzesi olarak kullanılmaktadır. İkincisi, yapıların çok müdahale gerektirmeyecek özgün işlevine yakın bir işlev ile korumaktır. Özgün işlevini tamamen kaybetmemiş yapılar bu

şekilde ele alınmaktadır. Üçüncü yöntem, büyük ölçekli ve açık mekan kurgusuna sahip endüstri yapılarına ek yapılmadan basit müdahalelerle müze işlevinin verilmesidir. Çok büyük hasara uğramamış, uygun donanıma sahip endüstri yapıları bu yöntem için uygundur. Son olarak dördüncü yöntem ise korunması gerekli endüstri yapılarını tamamen yeni bir işlevle ele almaktır. Bu yöntem daha çok hasar görmüş, eski işlevini kaybetmiş endüstri yapıları için uygundur. Bu şekildeki yapıları yeni bir işlevle ele alınıp korunması sağlanmanın yanında topluma da kazandırılmış olurlar.

Endüstri mirasını korumak ve topluma kazandırmak için bu dört yöntemin doğru bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Koruma sırasında öncelik her zaman yapının tarihini ve mimari değerlerini korumak olsa da kazandırılacak yeni işlevin ekonomik kazançları da oldukça önemli bir etkidir. Yapılacak uygulamanın yada verilecek yeni işlevin uygulanabilir, sürdürülebilir olması gerekmektedir. Endüstriyel mirasın korunması aynı zamanda insanlarda ilgi, yeni bir bilinç ve mirasa yönelik bir merak oluşturmaktadır. Endüstriyel yapılar için korumanın sağlanmasının yanında ekonomik olarak da bir değer kazanmaktadır.

### **2.3.1. İşlev Seçimi Yaklaşımları**

Tarihî yapıları yeniden işlevlendirme aşamasında verilecek yeni işlevin yapının mekansal özellikleri ve çevresiyle uyumlu olması ve bulunduğu toplama kültürel ve ekonomik olarak yarar sağlaması önemlidir. Bu faydaların neyin sonucu olarak ortaya çıktıklarını tespit edebilmek için önce yeniden kullanımın kültürel ve tarihsel önemi incelenmelidir. Bu analize dayanarak yeniden kullanım projelerindeki müdahalelerde kullanılan üslupta tarihî ve kültürel sürekliliğin yeri belirlenmelidir.

Yapılar plan, strüktür ve çevresiyle beraber bütünleşmektedir. İşlevini kaybetmiş tarihi yapıların korunması sırasında yeni işlevinin seçiminde dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Bunlar tarihi yapının öncelikle koruma derecesine göre yapılacak müdahalelerin ölçüsü belirlenmesi, verilecek yeni işlevin yapının çevresiyle bir bütün oluşturması, yapının özgün mekansal kurgusuna uygun bir işlevin seçilmesi ve son olarak tarihi yapının özgün işlevsel kurgusuyla uyumlu olmasıdır.

### 2.3.1.1. Yapının Konumu

Yapının konumu ile işlevi arasında bir bütünlük vardır. Bulunduğu çevreyle bütünleşmemiş işlevle beraber yapının da tam olarak yeniden kullanımı sağlanamaz. İşlev seçiminde yapının çevresinin coğrafi özellikleri ve çevrede yaşayan insanların gereksinimleri önemli rol oynamaktadır. Yeniden işlevlendirilecek bu yapılar kent içinde sürdürülebilir bir işlevde olmalıdır.

Çevrenin coğrafi özellikleri ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda verilecek yeni işlev yapıların doğru bir şekilde ele alınmasını ve korunmasına yardımcı olmaktadır. Haliç’de bulunan endüstri yapılarının kıyı şeridinde yerleşmiş olmaları dikkat çekmektedir. Bu yapıların Haliç’in doğal liman özelliğinden faydalanmak istemişlerdir. Yine aynı şekilde kent içerisinde bulunan cami, han ya da hamam yapıları kullanıcının yoğun olduğu merkezi konumlara yerleşmişlerdir. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse Luckenwalde Tren İstasyonu’nun konum olarak kent merkezine yakın olması, toplumun her kesimine hitap edecek şekilde kütüphane işleviyle yeniden ele alınmasına olanak sağlamıştır (Şekil2.12) [Web9].



Şekil 2.12: a) Luckenwalde Tren İstasyonu işlev değişimi sonrası cephesi, b) Luckenwalde Tren İstasyonu işlev değişimi sonrası cephesi.

Koruması gerekli tarihi yapıların buldukları çevreden dolayı sahip oldukları özellikleri kentlerin değişim sürecinden sonra değişebilmektedir. Haliç’de bulunan yapılara bakıldığında yapıldıkları dönemde kent dışında olan Haliç’deki endüstri yapıları zamanla kentin gelişmesi ile şehir merkezinde kalmış ve çevreye zarar vermiştir. Bu nedenle burada bulunan endüstri yapıları kent dışına taşınmışlardır.

Boşalan Haliç kıyıları ise kent içerisinde kullanılabilir sahil şeridi ve peyzaj alanı olarak yeniden ele alınmıştır. [Kaşlı, s86, 2009]

Tarihi yapıların konumu işlev seçiminde dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Çevrenin tarihsel kimliği, ekonomik özellikleri ve kültürel kimliği işlev seçiminde önemli rol oynamaktadır. Yapıların buldukları bölgeye ekonomik olarak uyum sağlayamayan yapılar kullanıcı tarafından kullanılamaz hale düşebilir. İşlev seçilirken yapının bulunduğu çevredeki yapı kimliğine bakılmalı ve düzene uygun bir yaklaşım benimsenmelidir. Toplumun kimliğine ve ekonomik özelliklerine uygun olacak bir işlevle ele alınmalıdır.

Çevrenin kültürel ve sosyal özellikleri de yapıların yeni işlevinin belirlenmesinde önemlidir. Ticaret yoğunluklu bölgeye eğitim yapısı yapmak ya da sanayi yoğunluklu bölgeye kamusal özellikte bir işlevin verilmesi çevrenin yapısal bütünleşmesine engel olmaktadır. Coğrafi özellikler de yapıların yeniden işlevlendirilmesi aşamasında önemlidir. Su kenarındaki bölgelere rekreasyon alanları tasarlayarak kullanıcının aktif olarak kullanabileceği bir alan yaratılabilir.

### **2.3.1.2. Yapının Özgün İşlevsel ve Mekansal Kurgusu**

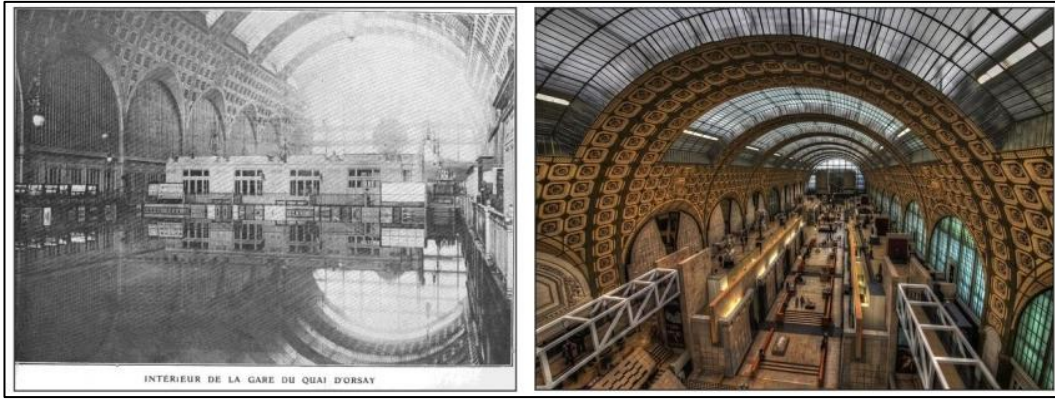
Tarihi yapıların özgün işlevsel ve mekansal kurgusu, mevcut hacimlerin bütünlüğünü oluşturan kurgunun yanında yapının konumundan dolayı çevresinde bulunan yapılarla olan işlevsel ilişkisini de kapsar. Tarihi yapıları en az müdahale ile korumak için verilen yeni işlevin mekansal kurgusunun özgün yapının kurgusuna yakın olması yapılara geri dönüşü olmayan müdahaleler yapılmasına engel olur. Yapılara verilen işlev doğrultusunda ek mekanlar eklenmesi özgün işlevsel kurguda istenmeyen etkiler yaratır. Mekan kurgusu içinde açık ve geniş mekanlardan oluşan endüstri yapıları bu konuda en çok etkilenen yapılar olmuştur.

Yapılar, işlevleri gereği hacimsel ve mekansal oranlarına göre şekillenirler. Açık ve geniş mekansal kurgudan oluşabileceği gibi birbirine bağlı birçok hacimden de oluşabilirler. Yapıların kimliği ve yapı içerisindeki anlamsal bütünlüğü mekansal kurgunun sağladığı bir etkidir. [Altınoluk, s22, 1998]

Örneğin, tek ve büyük hacimlerden oluşan tiyatro vb. yapılar koruma amaçlı bir eğitim yapısına dönüştürülmek istendiğinde tek hacim bölünmek zorunda bırakılır. Aynı şekilde geniş ve tek mekanlardan oluşan diğer tarihi yapılar da otel olarak

yapılması istendiğinde hacimlerin birden fazla hacime bölünmesi dışında çok fazla mekanik müdahaleye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu tür yaklaşımlarda tarihi yapıların cephe özellikleri korunmaya çalışılsa da iç meknan kurguları tümüyle bozulmuş olur. D'Orsay Tren Garı'nda yeniden işlevlendirme sürecinde tek hacimden oluşmasının tüm avantajları kullanılmıştır. İç mekanda sadece bölücü duvarlar kullnılarak yapının mekansal kurgusu değişmemiştir (Şekil 2.13) [Web10].



Şekil 2.13 : a) Orsay Garı dönüşüm öncesi, b) Orsay Garı dönüşüm sonrası.

Tarihi yapılar tek hacimden oluşuyorsa koruma amaçlı yapılan yeniden işlevlendirme çalışmaları sırasında meknan kurgusunu bozmayacak şekilde çok fazla bölüntü ihtiyacı olmayan işlevle ele alınması gerekir. Yapı tekrarlanan hacimlerden oluşuyorsa da yine aynı koruma yaklaşımı benimsenerek tek hacim ihtiyacı olan bir işlev verilmesi yanlış olur. Bu durum yapıların korunması açısından ve ekonomik açıdan da önemli bir etkidir. Tek bir hacime yapılan birden fazla müdahale hem yapının korunması kavramına ters olur hem de yapılacak her müdahale için çok fazla maliyet gerektirir. [Altınoluk, s25,1998]

### 2.3.1.3. Kültürel ve Ekonomik İhtiyaçlar

Yapılar yapıldıkları dönemin sosyal,kültürel ve ekonomik özelliklerini ve bunun yanında toplumun yaşam biçimi hakkında önemli bilgiler verir. Toplumun değerleri, sosyolojik yapısı ve yapı özelliklerinin bir yansımasıdır. Değişen koşullar doğrultusunda toplumsal yapı da şartlara uyum sağlamak için değişime uğramaktadır. Yapıların koruma aşamasında tüm bu değişimin bir parçası olan

işlevini kaybetmiş yapılar toplum tarafından devamlılığını sürdürmek için yeniden kullanım ile ele alınmalıdır. Koruma kavramı çerçevesinde, tarihin sürekliliği gereği tarih ve kültürün sembolü olan korumaya değer yapıların insan ile ilişkisinin devam etmesi için yapıların yeniden kullanımı gerekmektedir. Toplumun kültürel ihtiyaçları yapıların işlevlendirilme aşamasında önemli rol oynamaktadır. Yapıların bulunduğu konumda anlamını devam ettirebilmesi için toplum tarafından kullanılabilir olması gerekmektedir.

Günümüzde işlevini kaybetmiş tarihi yapılar yeniden işlevlendirilirken topluma kazandıracığı ekonomik fayda önemli bir rol oynamaktadır. İşlevini kaybetmiş ve fiziksel olarak ömrü devam eden yapıların günümüz ihtiyaçlarına ve yapının korunmasına engel olmayacak yeni bir işlev ile onarılması yeni bir yapının inşa edilmesine göre daha düşük maliyetlidir. Bazı durumlarda bu durum ekonomik olarak daha uygun olsa da yapıların özgün dokusu ekonomik değerlerin gerisinde kalmaktadır. Az maliyetli uygulamalar yapılarak yapılara yanlış müdahaleler yapılabilmektedir.

İşlevini kaybetmiş yapıların bu aşamada topluma kazandırılması yapıların korunmasını sağlamak dışında topluma ekonomik olarak fayda sağlama amacı içermektedir. Topluma kazandırdığı ekonomik katkılar arasında; yeniden işlevlendirilen tarihi yapının kullanılması iş gücü ve malzemenin kullanımının azaltması, yapılara verilen yeni işlev ile bölgede yeni ekonomik olanakların sağlanması, tarihi bölgenin kullanıcı tarafından ziyaret edilmesi ve verilen işlev doğrultusunda ekonomik yarar sağlamak yer almaktadır.

Özgün yapının kullanılması yeni bir yapının inşa edilmesine oranla daha ekonomik olabilmektedir. Yeniden işlevlendirme aşamasında yapılara en az müdahale ile yaklaşımın belirlenmesi de buna olanak sağlar. Bununla beraber bazı korunması gerekli tarihi yapılarda korunması için gerekli maliyetin fazla olması durumunda yapının ileride kazandıracığı ekonomik yararı öncelikli olarak düşünülür.

### **2.3.2. Müdahale Yaklaşımları**

İşlevini kaybetmiş korunması gerekli yapılara tarihi yapılara yeniden işlevlendirme sürecinde verilen yeni işlevin belirlenmesi oldukça önemli bir aşamadır. Verilen işlev doğrultusunda korunması gerekli yapıya bazı müdahaleler

yapılması gerekebilir. Müdahalelerin sınırları Venedik Tüzüğü'nün 5.maddesinde açıklanmıştır: “Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilebilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.” [Venedik Tüzüğü, 1964].

Mevcut yapının yeniden işlevlendirilirken çevre özelliklerinin benimsenmesi gerekmektedir. Yapılar bulunduğu çevreyle beraber yorumlanmalı ve tüm bu özellikler yapıların korunması sırasında yapıya aktarılmalıdır. Bu konuda önemli olan nokta yapıların günümüze kadar ömrünü devam ettirebilmesini sağlayan ve yapıların kimliğini oluşturan etken işlevi, mekansal kurgusu ve çevresiyle oluşturduğu bütünlüğüdür.

Müdahaleler öncesi ele alınan yapının mekan analizleri yapılmalı, korunacak yapının özgün noktaları belirlenmeli, işlev doğrultusunda yapılacak müdahalelerde özgün dokunun zarar görmesini engelleyecek müdahaleler önerilmeli ve gerekli durumlarda sürdürülebilir çözümler üretilmelidir. Yeniden işlevlendirme sırasında öncelikle bu noktalar ele alınmalı ve en uygun yöntemler geliştirilmelidir.

### **2.3.2.1. Mekansal Kurguya Yapılan Müdahaleler**

Kentin ve toplumun zaman içerisindeki değişimi nedeniyle tarihi yapılar özgün işlevini devam ettiremez duruma gelmektedirler ve değişime ayak uydurabilmek için yeni işlevle ele alınmaktadırlar. Koruma sürecinde yapılara verilen yeni işlevin yapının özgün mekansal kurgusunda yapılacak ufak değişimlerle uyum sağlanması beklenir. Verilen işlevin ihtiyaçları doğrultusunda yapılara ek katlar, bağlantılar, bölücü elemanlar ve sirkülasyon elemanları ile müdahaleler yapılmaktadır. Belirlenen bu müdahaleler sonucunda yapıya en az zarar verecek şekilde müdahaleler tutulmalı ve gerekirse işlevde değişime gidilmelidir. [Selçuk, s66, 2006]

Yapılara eklenen bölücü elemanlar büyük ve açık hacimlere sahip yapılarda kullanılabilir. Eklenen bu elemanların yapıların özgün mekansal kurgusunu bozmadan ve dokunun algılanmasına engel olmayacak şekilde ele alınmalıdır. Kasımpaşa Tuz Ambarı'nda yapının bütüncül mekansal kurgusuna dokunulmadan

bölücü elemanlarla ofis işlevine uygun yeni mekanlar yaratılmıştır (Şekil 2.14) [Seçil Kona Arşivi,2015].

Korunması gerekli yapılarda, verilen yeni işlev sonucu eklenen kısımlar ve ihtiyaç doğrultusunda ortaya çıkan müdahaleler yapının özgün dokusuna ve malzemesine kalıcı olarak zarar vermeden geri dönüşü olabilecek şekilde uygulanmalıdır. Gerekli olan durumda yapıda kalıcı değişim yapılmadan mümkün olduğunca işlevde farklılıklar yapılarak yapının özgün halini korumak öncelikli olmalıdır. Yeni yapım teknikleri ve yeni malzemeler tarihi dokuya uyumlu bir şekilde algılanabilir olarak ele alınmalıdır. Tarihi yapılar çağdaş malzemelerin yapıya zarar vermeden kullanılmasına olanak sağlayan mekan kurgusuna ve büyüklüğe sahiptirler.



Şekil 2.14: a) Kasımpaşa Tuz Ambarı bölücü eleman ekleri, b) Kasımpaşa Tuz Ambarı iç mekan müdahaleleri.

Mevcut tarihi yapıların yüksek kat yüksekliğine sahip oldukları için ara kat uygulaması yapılarak mekansal kurgusuna ek birimler eklenmektedir. Yapılan bu müdahalenin yönetmeliklere uygun olarak yapılması hem tarihi yapı için hem de kullanıcının erişebilmesi için önemlidir. Yapının strüktürel sistemine ve çevre duvarlarına az müdahale ile ele alınarak yüzer asma katlar yapılabilmektedir. Elde edilen bu katlara ulaşımı sağlayacak merdiven asansör vb. düşey sirkülasyon elemanlarının uygun noktalarda konumlanması gerekmektedir. [Selçuk, s68, 2006]



Şekil 2.15: a) Kasımpaşa Tuz Ambarı bölücü eleman ekleri, b) Kasımpaşa Tuz Ambarı iç mekan müdahaleleri.

Mekanın farklı hacimlerden oluşması, tek açık bir hacimden oluşması, geçirgen öğelerden oluşması sonucu oluşan hacim düzeni mekanın insanlar üzerinde bir anlam bulmasında ve algılanabilirliğin oluşmasında etkilidir. Bu nedenle tarihi yapının hacimsel düzenini ve yapının algısını korumak tarihi yapının sürdürülebilir bir şekilde korunmasını sağlamaktadır. Tek bir hacmi işlev doğrultusunda bölmek yada birden fazla hacmi tek hacim olacak şekilde yapılan müdahalelerin tarihi yapıların özgün hacimsel kurgusunu korumak amacıyla geri dönüşümlü şekilde yapılmalıdır (Şekil 2.15) [Seçil Kona Arşivi,2015 ].

Yapıya verilen yeni işlev ile özgün işlevin uyuşmadığı, mekanlar içerisinde dolaşımı sağlamak için farklı elemanların ihtiyaç duyulduğu durumlarda, yapıya ek dolaşım elemanları gerekli olur. Tarihi yapılara yapılan yeniden işlevlendirme aşamasında yapılan müdahaleler arasında en belirgin müdahaleler dolaşım elemanlarıdır. Dikeyde ulaşımı sağlayan asansörler, yangın merdivenleri ve engelli rampaları gibi dolaşım elemanlarının yönetmelik gereği yapılması gerekmektedir. Yapıya eklenen bu dolaşım elemanlarının kullanıcının rahatça ulaşabileceği noktalarda olmasına ve kaldırılması mümkün olacak şekilde yapıya entegre olmalıdır.

Sirkülasyon elemanları, yeniden işlevlendirme ile ele alınan tarihi yapılara yeni bir mekan deneyimi sağlaması nedeniyle yapının önemli bir parçasıdır. Birden fazla işlevi barındıran yapılarda farklı dolaşım elemanları kullanılarak farklı deneyimler yaşatılabilir. Korumaya değer yapılarda yapının özgün dolaşım elemanlarını koruyarak, eklenecek yeni dolaşım elemanlarının yeni işlevle bütünlük sağlaması amaçlanır. Mekan içerisinde özgün işlev ve dolaşım elemanı algılanırken yeni işlev

ve dolaşım elemanları açıkça ayırır. Bu durum tek mekan içerisinde kullanıcıya iki deneyimi de yaşatmış olur. Yapıya eklenecek yeni dolaşım elemanının nereye konumlanacağı, hangi öğelerin korunacağı, hangilerinin kaldırılması gerektiği ile ilgili kararların yapının rölöve ve restitüsyon çalışmaları doğrultusunda karar verilmelidir.

### 2.3.2.2. Tarihi Dokuya ve Malzemeye Yapılan Müdahaleler

Koruması gerekli yapılarda mekanların özgün algısı ve mekanlarda zaman içerisinde oluşan değişimleri ile beraber günümüze kadar ulaşan bütün kimliğine kavuşmuş olmaktadır. Tarihi doku, malzeme, mekanlar ve mekansal algı bu kimliğin ana parçalarıdır. Bu nedenle yapıya verilecek yeni işlevle ortaya çıkan yeni mekan atmosferinin yapının özgün kimliğinin ve atmosferinin zaman içerisinde geçirdiği değişimlerle beraber uyum yakalaması beklenir. Yapının yeniden kullanımı sonrasında iç mekanda eski dokuyu ve algıyı hissettirmek koruma çalışmaları sırasında önem verilmesi gereken bir noktadır.

Yapıya eklenecek sirkülasyon elemanları, strüktür elemanları, döşeme elemanları vb. öğelerin yapının özgün dokusunu bozmayacak şeffaflıkta olmalıdır. Yapılan her müdahalede kullanılan yeni malzemenin özgün yapıdan bağımsız olarak sökülebilir şekilde yapılması gerekir. Örnek olarak Voster Gazfabrik yapısının iç mekanda yapılan müdahalelerinde çelik-cam malzemeler yapının dokusunu uygun olarak farklı bir sütrüktür ile eklenmiştir (Şekil 2.16) [Seçil Kona Arşivi,2015 ].



Şekil 2.16: a) Voster Gazfabrik sirkülasyon alanı, b) cam – çelik kullanımı.

Yeniden işlevlendirme ile ele alınan tarihi yapılarda kullanıcı tarihi mekan içeriisinde özgün dokuyu algılayabilmeli, malzemeyi ayırt edebilmeli ve yapının zaman içerisindeki değişimini hissedebilmelidir. Yapının bu şekilde algılanabilmesi için yeniden işlevlendirme sürecinde yapının eski fotoğrafları ve rölöve çalışmaları ve restitüsyon projelerinden yapının özgün dokusu ve mekansal algısı hakkında bilgi alınmalı, bu bilgiler ışığında yeni kimliğine karar verilmelidir.

Yeni işlevler doğrultusunda yapıya yeni tesisat öğelerinin eklenmesi gerekir ve bunların yapıya uygun bir şekilde eklenebilmesi için alanında uzman mühendisler tarafından yapılmalıdır. Yapılara büyük strüktürel müdahalelerin yapılması durumunda çağdaş malzemelerle müdahaleler yapılabilmektedir. Taşıyıcı sistemdeki bozulmalar özgün geleneksel harç, tuğla ve taş kullanılarak yapılmaktadır. Yüzeyin tümüyle yenilediği büyük onarımlarda çağdaş malzeme ve teknikler öngörülebilir. Bu şekilde yapılan müdahalede en önemli unsur yeni malzeme ile yapılan müdahale sonucunda eski ve yeninin ayrışabilmesidir. [Kuban, s24, 2000]

### **2.3.2.3. Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler**

Yapının ana kurgusunu oluşturan duvar, döşeme, çatı ve taşıyıcı sistemi mimari elemanları olarak ele alınır. Tarihi yapıların günümüze kadar ulaşmasında önemli rol oynayan sağlam taşıyıcı sistemleri birlikte sirkülasyon elemanları, duvar, çatı ve döşeme elemanları yapının özgün dokusunun oluşmasını sağlar. Tüm bu elemanlar bütünlüğü sayesinde yapılar tarihi kimliklerini ve döneminin mimari özelliklerini günümüze kadar taşırlar. Bu yapılar geçmişten günümüze anıt yapı niteliğinde olup tarihi izler barındırmaktadırlar.

İşlevini kaybetmiş yapılarda zaman içerisinde yapısal elemanlarında bozulmalar meydana gelmektedir. Bu elemanların yapının kimliğini oluşturduğunu düşündüğümüzde bozulan bu elemanlara yapılacak müdahalelerin özgün dokuya zarar vermeden uygulanması beklenmektedir. Yeniden işlevlendirilecek bu yapılarda bozulan yapısal elemanlara müdahale edilmeden önce rölöve ve restitüsyon çalışmaları incelenmeli ve gerekli duyulan noktalarda müdahale edilmelidir. Yapılacak müdahaleler sonrasında özgün elemanların açıkça algılanabilir olmasına dikkat edilmelidir.

Koruması gereken yapıda, mevcut yapısal öğeler ek taşıyıcı sistemlerle desteklenebilir, gerekli durumlarda duvar ve çatıda onarımlar yapılabilmektedir. Bu tür müdahalelerde esas nokta özgün tarihi dokuya saygılı bir yaklaşım benimsenmesidir. Yeni işlev doğrultusunda ortaya çıkan ihtiyaçlar durumunda mekan içerisinde asma kat, dolaşım elemanları ve bölücü elemanlar kullanılırken yapılan bu müdahalelerin özgün kimliği bozmadığına dikkat edilmelidir. Bunun dışında tüm bu elemanların geri dönüşü olabilecek şekilde yapıya eklenmesi daha sonra yapılacak çalışmalarda tarihi yapıya verilen zararı aza indirmektedir.

Tarihi yapıların korumak özgün elemanlarının doğru bir şekilde ele alınmasıyla mümkündür. Yapıların mevcut halinin güncel ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenmesi, strüktürel sistemin gerekli noktalarda güçlendirilmesi, sirkülasyon elemanlarıyla dolaşımın sağlanması şeklinde müdahalelerle yeniden kullanımı sağlanmaktadır. Yapıların işlev değişimi sonucunda ek ilaveler yapılması kolon, kiriş ve duvar elemanlarının da yenileme gereksinimini ortaya çıkarır. Las Palmas, Rotterdam yapısında taşıyıcı mantar kolonlar güçlendirilerek strüktür elemanları açık bir şekilde tasarıma eklenmiştir (Şekil 2.17) [Web11].



Şekil 2.17: a) Las Palmas, Rotterdam yapısı taşıyıcı mantar kolonlar eski hali, b) Rotterdam yapısı taşıyıcı mantar kolonlar yeni hali, Hollanda.

Yeniden işlevlendirilen yapıların çatı strüktürleri gerekli durumlarda iyileştirilebilir. Yapıldığı dönemin malzemesine göre ahşap strüktürlü ya da çelik strüktürlü çatılara kiremit ve kompozit levhalar kullanılarak yenilenmektedirler. Yapıların yeniden işlevlendirme süreçlerinde yapıya gelen yükü azaltmak için hafif çelik strüktür ve hafif kaplama malzemesi kullanılması yaygın görülmektedir. [Selçuk, s70, 2006]

### 2.3.2.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler

Yapıların yeniden işlevlendirme sürecinde işlevin ihtiyaçları doğrultusunda cepheye bazı müdahaleler yapılması gerekmektedir. Yapılan bu müdahaleler genellikle yapının cephesinin çok fazla hasar görmüş olması ve yenilenmesi gerektiği, verilen yeni işlevin cepheye yansımaları, yalıtım amacıyla cephenin iyileştirilmesi ve yenileme aşamasında cepheye özgün düzeni getirme isteğini oluşturmaktadır.

Tarihi yapının mekan kurgusu ve plan düzeninde yapılan değişiklikler cepheye de müdahale edilmesine sebep olmaktadır. Bu müdahaleler açık mekanların bölücü elemanlarla bölünmesi ve yapılara asma kat yapılması durumunda cephede bulunan büyük pencerelerin bölünmesi şeklinde olabilmektedir. Cepheye yapılan müdahalelerin az olacak şekilde basit onarımlar ve temizleme şeklinde olması yapıların doğru bir şekilde korunmasını sağlar. Las Palmas, Rotterdam yapısı yeniden işlevlendirme sırasında çatının tamamen farklı bir sistemle yeniden ele alınması yeni bir çatı tasarımı oluşturmuş ve bununla birlikte yapıya yeni bir cephe kazandırmıştır (Şekil 2.18) [Web12].



Şekil 2.18: a) Las Palmas, Rotterdam yapısı 1955 cephesi, b) Las Palmas, Rotterdam yapısı dönüşün sonrası cephesi.

Yapılar inşa edildikleri dönemin izlerini taşımaktadırlar. Dönemin sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri hakkında fikir vermektedirler. Yapının cephe malzemesi ve yapım tekniği kamusal özelliklerini yansıtmakta ve bu nedenle yapılara yeniden işlevlendirme sırasında verilen işlevin cepheyle uyumlu olması

beklenmektedir. Tarihi yapıların yeniden işlevlendirme sürecinde cepheye yapılan müdahalelerin bakım, onarım ve koruma kurallarına uygun olarak yapılmaktadırlar.

Yapıldıkları dönemin yapım teknikleri, teknolojik imkanları ve işlev doğrultusunda gelişen doluluk- boşluk oranları, çatı sistemleri, dönemin mimari akımı hakkında bilgi veren süsleme ve bezeme öğeleri cephe özelliklerini oluşturmaktadır. Tüm bu özellikler üzerinde yapılacak her türlü yanlış müdahale tarihi yapıların günümüze kadar yanlış aktarılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle koruması gerekli tarihi yapılara yapılacak iç mekan ve cephe müdahaleleri sınırlı ve koruma esaslarına uygun olarak yapılmaktadır.

### **2.3.3. Çevresel Yaklaşımlar**

Tarihi yapılar buldukları çevreyle etkileşim halinde olup konumları değişmeden işlevsel olarak yeniden ele alınabilirler. Konumsal sabitlik, yapının dünya üzerinde aynı noktada kaldığını belirtse de çevrenin zaman içerisindeki değişimi konumun değerini değiştirmektedir. Endüstri yapıları geçmişte konum olarak kentin dışında yapılmışlardır. Kentlerin gelişimi ve büyümesiyle beraber günümüzdeki durumuna bakıldığında zaman bu yapılar kent içinde önemli yerlerde kalmaktadırlar. Bu durum yapıların çevresinin zaman içerisindeki değişimini açıkça göstermektedir. Bu değişimin Aydınli tarafından ifadesi :

*“Çevre, zaman ve mekan boyutları içinde insanın yer aldığı ilişkiler, etkileşimler ve ortamlar bütünü olarak açıklanabilir. Winston Churchill, “Biz çevremizi, yapılarımızı biçimlendiririz; daha sonra onlar bizi biçimlendirir” şeklinde bir özdeyişle, yapma çevrenin insanı etkileyen, davranışlarını biçimlendiren bir olgu olduğunu kısaca açıklamaktadır. İnsan çevreyi algılar, bilgi alır, analiz yapar; soyutlama-yorumlama ve yaratma süreciyle bilgiyi düşünceye, düşünceyi de eyleme dönüştürür. Ortaya çıkan yapıt da diğer insanları benzer bir süreçle etkiler.”[Aydınli, s26, 1992]*

#### **2.3.3.1. Yakın Çevre İlişkisi**

Günümüze kadar ulaşmayı başarmış yapılar mimari özellikleri, plan kurgusu, mekansal kurgusu, yapım tekniği ve bulunduğu çevre ile bütünlük oluşturmalıdır. Yapıya verilen işlevin yapı içerisinde mekansal uyumu dışında yapının bulunduğu çevreye uygun olması beklenmektedir. Yeniden işlevlendirilen yapıda özgün

dokunun korunması esas alınmakla beraber toplumun yapıya kolayca erişebilir olmasına da dikkat edilmelidir. Yeni işlev ile ele alınan yapı özgününe uygun olarak yenilenmesinin yanında kullanıcının yapıya erişimi kolaylaştırılmalıdır. Yapı ve bulunduğu çevrenin zaman içerisinde değişen koşullar nedeniyle bütünlüğü değişebilmekte ve bazı gereksinimler duyulmaktadır.

Yapının yeniden işlevlendirilmesi sırasında çevresi ile etkileşimini sağlayan duraklar, otoparklar, ulaşım noktaları, mobilyalar, peyzaj alanları, aydınlatmalar ile yeniden düzenlenmesi gerekir. Westergasfabriek havagazı fabrikası kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiş ve bu aşamada çevresiyle beraber düşünülerek müdahale edilmiştir (Şekil 2.19, 2.20) [Seçil Kona Arşivi,2014].



Şekil 2.19: a) Westergasfabriek-Cultuurpark bisiklet park alanı, b) otopark alanı.



Şekil 2.20: a) Westergasfabriek-Cultuurpark kent mobilyaları, b) peyzaj alanı.

Yapılarda, yeni işlevsel ve çevresel müdahaleler belirlenirken bölgenin toplum üzerindeki etkisi önemli olmaktadır. Yapının bulunduğu çevrede sürdürülebilir olabilmesi insanların tarafından benimsenmesi ile mümkündür. Bu nedenle çevrenin

psikolojik ve sosyal değerlerinin incelenmesi ve elde edilen veriler doğrultusunda yapıların yenilenmesinde çevrenin de dahil edilmesi yöntemi kullanılmalıdır. Kullanıcının yapıyı benimsemesi ve yopun olarak kullabilmesi sırasında erişilebilirlik ve kolay ulaşım önemli olmaktadır. Peyzaj, otopark ve kent mobilyaları yapının bir parçası olarak tasarım sürecinde dşnlmelidir.

### 2.3.3.2. Kentle İlişkisi

Endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilerek bulunduğu kente dahil olabilmesi, yapının özgün dokusu ve işlevi doğrultusunda referans noktası olması ile mümkün olabilmektedir. Tarihi yapılar yapı ölçeğinde korunması gerekli anıtsal yapılar olara görülse de kent ölçeğinde kentin geçmişi ve kültürel özellikleri hakkında fikir vermektedir. Bu yapıların yeni bir işlev ile yaşatılmaya devam edilmesi kentin canlanmasına ve tanıtılmasına destek vermektedir.

Endüstriyel yapılar büyük ölçekli olmaları ve kentin değerli konumlarında olmaları nedeniyle yapı ve kent ölçeğinde sembol olmaya elverişlidirler. Endüstri yapılarının evre ile uyum sağlaması da kent ve kentliler için önemlidir. İnsanlar tarihi yapıları kullanmaya devam ettikçe yapılar kent için srdrlebilir olmaktadır. Bu nedenle endüstri yapılarına verilen yeni işlevin yapının özgün dokusuna ve korunmasına uygun olmasının yanında kullanıcının yapıyı yeni işlev ile benimsemesi önemlidir.



şekil 2.21: a) Caxia Elektrik Santrali'nin dönüşüm sonrası, b) Santral kent merkezi

Madrid'de bulunan Caixa Forum eski bir elektrik santrali yapısıdır. Cephesine kadar uzanan çatı görüntüsü ve heykel görünümlü silüeti ile kent içinde sembol olmuştur. Bina 1899 yılından kalma olup benzin istasyonunun dönüşümünden inşa edilmiştir. Tümüyle yıkılmış ve benzin istasyonunu hatırlatması amacıyla kırmızı tuğla kullanılmıştır. Caixa Forum lobi, galeriler, restoran, oditoryum ve servis odaları gibi birimlerden oluşmaktadır. Günümüzde müzik, edebiyat, sinema ve eğitimsel programlar yapılarak kent için yoğun olarak kullanılmaktadır (Şekil 2.21) [Web13].

### 3. HALIÇ YERLEŞİMİ

Haliç, Sarayburnu'nda bulunan Beyoğlu ve üzerindeki alanlar içerisinde kalan bir liman konumundadır (Şekil 3.1) [Google Earth,2021]. Yüzölçümü olarak bakıldığında 2.632.000m<sup>2</sup> alana sahip olmaktadır. Haliç'in iki kıyı kenarı toplam 16 km'dir. Silaharağa, Hasköy, Karaköy, Kasımpaşa, Fener, Balat, Eyüp, Unkapanı, Kağıthane, Ayvansaray, Alibeyköy ve Eminönü semtlerini içine almaktadır.



Şekil 3.1: Haliç konumu.

Haliç, İstanbul'da kıyı alanı olarak bilinen önemli tarihi yapıları barındıran bir merkezdir. Tüm zamanlarda merkezi bir konumu içeren Haliç tarihi kimliği ve dokusu nedeniyle koruma ve yenileme projelerinin önceliği olmuştur. Haliç'de bulunan tarihi yapıların kıyı alanı ve İstanbul ölçeğinde düşünülmesi sağlanmalıdır. Tarihi dokusunu kaybetmeden dönemin sanayi kimliğini hissettirecek şekilde kentsel ölçekte koruma yaklaşımlarıyla ele alınması gerekmektedir.

#### 3.1. Haliç Yerleşimi Tarihçesi

İlkçağlarda tümüyle yerleşime açık bir alan olan Haliç bazı bölgelerde liman olarak kullanılmıştır. 6. yüzyılda Haliç, önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

Haliç Bizans döneminde iç deniz olarak kullanılmış ve kıyıda ticaret, iş , denizcilik vb. alanlarda faaliyet göstererek kent içinde merkezi konuma ulaşım ağları düzenlenmiştir.

Bizans limanı fetihten sonra bir süre daha liman olarak kullanılmış ve daha sonra bu liman Haliç'e taşınmıştır. Bu bölgede tershaneler kurulmuş ve bu tershanelerin hizmet ettiği sanayi yapıları inşa edilmiştir. Aynı dönemde Balat ve Hasköy arasında deniz yapılarının bakım ve onarımını sağlayan donanımlarla genişletilmiştir. 19. yüzyılda barındırdığı tershaneleri genişletilerek bölgenin ihtiyaçlarını karşılayacak yeni sanayi tesisleri kurulmuştur (Şekil 3.2) [Kurul Arşivi,1990].



Şekil 3.2: Osmanlı Haritası'nda Haliç ve çevresi.

1828 yılında Haliç bölgesinde Halat fabrikası ve Feshane yapıları kurulmuştur. Zaman içerisinde bu alanda matbaa, tekstil ve gıda üretimi yapan fabrikalar inşa edilmiştir. Cibali Tütün Fabrikası'nın 1880'li yıllarda yapılması ile bu alan sanayi alanı olarak gelişmeye devam etmiştir. 1913'te Silahtarağa Elektrik Santrali 1913 yılında kurulmuş ve önemli bir tesis haline gelmiştir. [İstanbul Ansiklopedisi, 1994b]

Haliç her dönemde ticaret, liman ve denizcilik faaliyetlerinin sürdüğü sanayi bölgesi olarak ilerlemesine devam etmiştir. Liman olarak kullanılması ve merkezi bir konumda olması nedeniyle uzunca bir süre ticaret ve depo alanı olarak kullanılmıştır. Bölgenin sanayi yapılarının artması ve ticaretin gelişimi ile beraber değerli bir

noktaya gelmiştir. Bizans ve Osmanlı döneminde de bu değerini korumuştur. Zaman içerisinde sanayi yapıları için verimli bir bölge olmuştur (Şekil 3.3) [Kayra,1990].



Şekil 3.3: Haliç 1935 yılı haritası.

### **3.2. Haliç Yerleşimi Endüstrileşme Süreci ve Planlamaları**

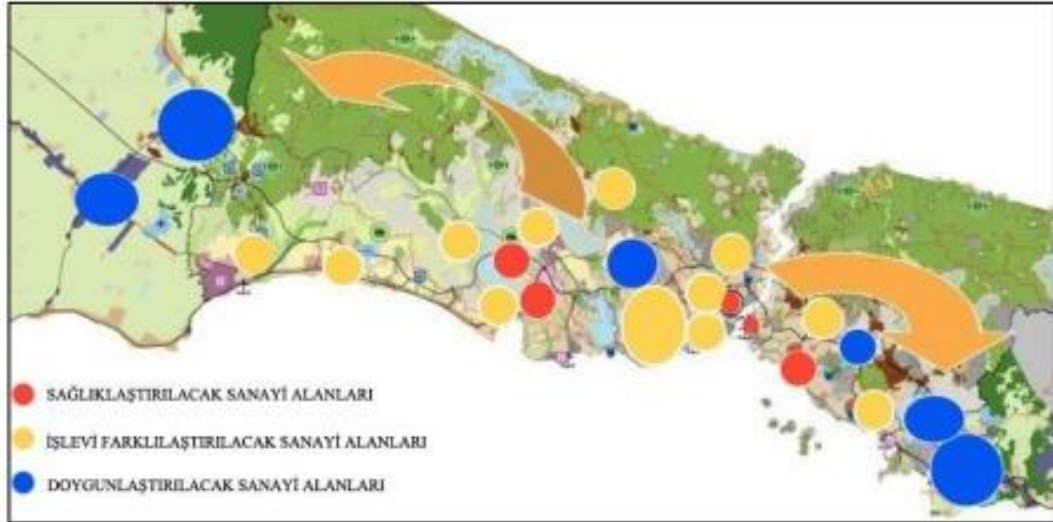
Endüstri yapılarının korunması anıtsal yapıların korunması ile gerçekleşmiştir. 1990 yıllarda yeni enerji olan doğalgazın ortaya çıkması sebebiyle bu kavram daha çok önem kazanmıştır. Bu enerji havagazı fabrikalarının kullanılamaz hale gelemesine neden olmuştur. Haliç ve çevresinde de havagazı fabrikalarına benzer bir sorun ortaya çıkmış ve sanayi yapıları kullanılamaz hale gelmiştir. Bunun sonucunda endüstri yapılarının korunması ve tescillenmesi kararları ile yıkılmalarının önüne geçilmiştir.

İşlevini kaybetmiş sanayi yapılarının yıkılma girişimlerinden sonra endüstri yapılarının korunması üzerine çalışmalar geliştirilmiştir. Yapılan çalışmalar Ankara Maltepe ve İstanbul Yedikule havagazı fabrikaları üzerinde ilk olarak uygulanmış ve önemli bir kavrama dönüşmüştür. Zamanla gelişen bu koruma kavramı anıt özelliği

taşıyan bu yapıların yapı ölçeğinin dışında kent içindeki konumları ile bir bütün olarak ele alınmasına yönelik uygulamaları beraberinde getirmiştir.

Endüstri yapılarının korunması Türkiye’de geç bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bu amaçla yapılan ilk çalışmalar Haliç kıyılarına yönelik hazırlanan yenileme projeleridir. Bu projeler Haliç’de bulunan işlevini kaybetmiş endüstri yapılarının yıkımını öngörmüş olsa da yapıların tescillenmesi ile bu öneriler uygulanmamıştır (Şekil 3.4) [Baz,2008].

Sütlüce Mezbaha’sının kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesi bu alanda yapılan ilk koruma ve yeniden işlevlendirme projesidir. Bir örnek de fes imalathanesi olarak kullanılan Feshane’nin el sanatları sergisi için yeniden kullanılmasıdır. [İncirlioğlu, s41, 1991]



Şekil 3.4: İstanbul Metropolitik Alanı’nda sanayi alanlarına yönelik yaklaşımlar.

Haliç ve çevresinde aynı şekilde yapılan yeniden işlevlendirme projeleri arasında, Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi’nin Rahmi Koç Müzesi’ne, Cibali Tütün Fabrikası’nın Kadir Has Üniversitesi’ne, Silahtarağa Elektrik Santrali’nin Bilgi Üniversitesi’ne dönüştürülmesi bulunmaktadır.

Endüstri yapılarının belirtildiği şekilde koruma çalışmalarının yapılmasındaki temel etken tarihi yapının korunması olsa da bu yapıların korunmasında dikkat edilmesi gereken birçok konunun olması göze çarpmaktadır. Kıyıda bulunan yapıların yeniden işlevlendirme ile ele alınması sırasında yapılan müdahalelerin

Haliç kıyı düzenini ve silüetini bozmamasına dikkat edilmelidir [İncirlioğlu, s43, 1991].

İstanbul ölçeğinde çeşitli planlamalar hazırlanmış ve bu planlamalarda Haliç’le ilgili öneri ve kararlar yer almıştır. Hazırlanan planlamalar ve öneriler :

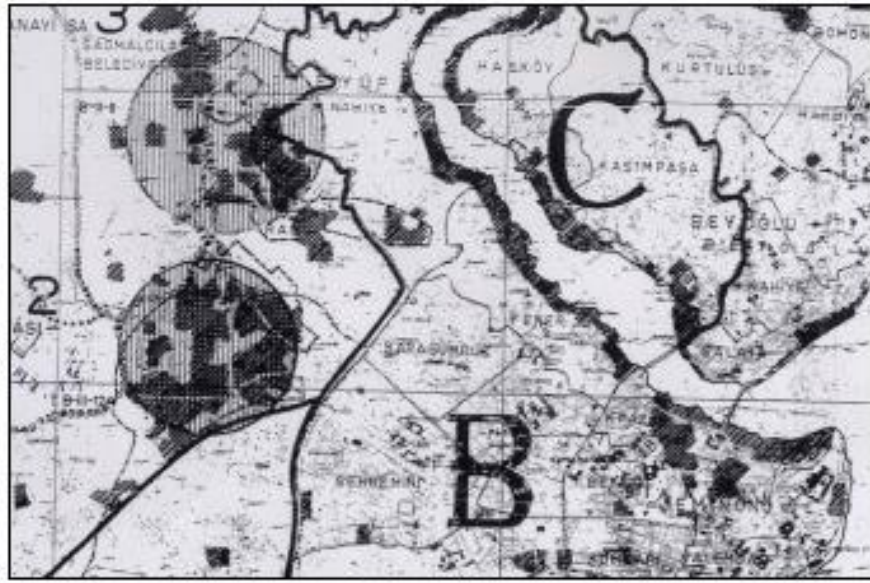
Prost Planı (1937): Bu plan kapsamında Haliç kıyılarını sanayiye açmak ve ticaret merkezi yapmak, rıhtımın yapılması ve Haliç kıyısında bulunan sur duvarlarının sağlıklılaştırılmasını önermektedir. 1939 yılında yürürlüğe girmiş ve yirmi yıl boyunca geçerliliğini korumuştur (Şekil 3.5) [Duranay ,Gürsel,Ural ,1972].



Şekil 3.5: Prost Planı.

1/5000 Ölçekli İstanbul Suriçi İmar Planı (1964) : Bu plan kapsamında Haliç kıyılarını içine alan bölgenin turizm için ıslah edilmesi önerilmiştir. Kalan Sur duvar kalıntıları ve tarihi yapıları kapsayan bölgenin park alanı olarak düzenlenmesi ve bu bölgenin Eyüp ile bağlantısının sağlanması önerilmiştir. [Plan Raporu 1/5.000, 1964]

Sanayi Planı (1966) : Bu plan kapsamında Prost döneminde sanayiye ayrılan Haliç'te zaman içerisinde gelişen plansız yapılaşmanın ve sanayi alanlarının ilerlemesini önlemek amaçlanmıştır. 1966 yılında uygulamaya konmuştur. Eyüp-Eminönü kıyı kesiminde yer alan sanayi tesislerinin kapatılması, Karaköy-Silahtar kıyı kesiminde yeni sanayi tesisleri yapılması önerilmiştir. Kıyı alanlarının düzensiz yapılaşmasının önüne geçilememiştir [Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü Raporu, 2008] (Şekil 3.6) [Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü Raporu ,2008].



Şekil 3.6: İstanbul Sanayi Alanları Planı.

İstanbul Metropolitan Alanı Nazım Planı (1980) : Bu plan kapsamında Haliç'te Galata ve Atatürk köprüleri arasında kalan bölgede ekonomik algının arttığı ticaret ve hizmet alanlarının yoğunlaştığı bir merkez oluşturulması önerilmiştir. Haliç'in temizlenmesi ve yeniden düzenlenmesiyle ilgili düzenlemeler ve kurumlar 1981 yılından sonra oluşturulmuştur.

Haliç Çevre Düzeni Nazım İmar Planı (1985) : Haliç kıyılarında sanayi tesislerinin kaldırılarak bu alanların tümüyle kamuya açılması önerilmiştir. Sanayi alanları kaldırılarak yeşil alan ve park alanı olarak düzenlenmiştir (Şekil 3.7) [IMP ,2007].

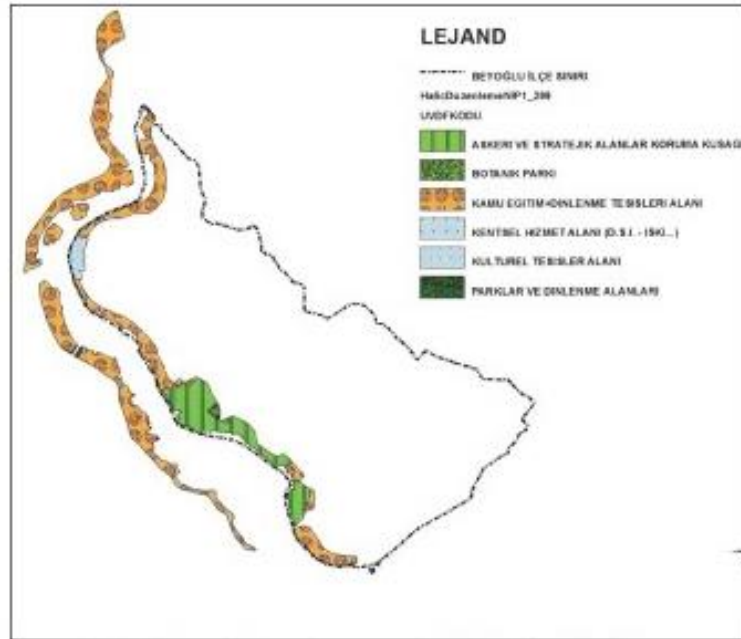
1984-1989 Dönemi: 1984-1989 yılları arasında resmi planlamalara dayanmayan çalışmalar olmuştur. Bu süreç Haliç'te ve Haliç'in kentsel kimliğinde oldukça etkili

olan uygulamalardır. Haliç ve çevresini de konu alan yıkımlar bazı tartışmalara neden olmuştur.

Bu tartışmaların birincisi bu çalışmaların bir plana dayandırılmaması, ikincisi ise Haliç'in kimliği ile özdeşleşen önemli binaların yıkılmasıdır. Yapılan çalışmaların amacı, sanayinin ve ona bağlı olarak çevreyi kirleten öğelerin Haliç'ten çıkarılması ve harap durumda olan tarihi binaların yıkılarak bu alanın sıhhileştirilmesi, böylece Haliç'in yeşil bir alan olarak yeniden ele alınması istenmiştir. Bu çalışmalar, Haliç'in günümüzdeki kimliğinin oluşmasında rol oynamaktadır.

Haliç kirlilikten ve düzensiz yapılaşmadan kurtulmuş olsa da kentin tarihi dokusu içerisinde yer alan hal binası, fener evleri ve birçok bina yıkılarak tarihsel dokusu zarara uğramıştır. Feshane, uzun zaman boyunca dokuma üretimi yaparak ihtiyaçları karşılamış fakat Haliç kıyısını kirletmiştir. Silaharağa Elektrik Santrali, İstanbul'un tüm elektrik enerjisini üretmiş fakat yakıt olarak kullanılan kömür hem havayı hem de suyu kirletmiştir. Sütlüce Mezbahası önemli bir gıda tesisi olmasının yanında atıklarıyla yıllarca Haliç'i kirletmiştir. [Plan Raporu 1/5.000, 2001].

Feshane'nin Sanayi ve Teknoloji Müzesi, Sütlüce Mezbaha'sının ise kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesi ve çevresiyle beraber ele alınarak korunması düşünceleri ortaya çıkmıştır. [Plan Raporu 1/5.000, 2001].



Şekil 3.7: Haliç Çevre Düzeni Nazım İmar Planı.

İstanbul Tarihi Yarımada Koruma Nazım İmar Planı (1990) : Plan kapsamında tarihi yarımada'nın kültürel değerlerini koruyarak yeniden ele almak ve Haliç kıyı şeridinin yeni kullanımlarla kültür, turizm, rekreasyon alanlarının yoğun olacağı odak noktaları oluşturulması ve kıyı kullanımının geliştirilmesi önerilmiştir. [Plan Raporu 1/1.000, 1990]

İstanbul Metropoliten Alan Nazım İmar Planı (1995) : Bu plan kapsamında İstanbul'un tarihi dokusu, mimari kimliği, silueti vb.nin koruma kavramları kapsamında korunması kararı alınmıştır. Haliç için mevcut değerleri çerçevesinde çevresiyle birlikte korunarak mevcut tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve bu süreçte bütüncül bir şekilde ele alınması önerileri geliştirilmiştir. [Plan Raporu 1/50.000, 1995]

Haliç Kıyıları Master Planı (2001): Bu planda, Haliç'in eski kimliğine kavuşturulması ve bunun bütüncül bir yaklaşımla yapılması üzerine durulmuştur. 2003 yılına kadar olan süreçte Haliç'in tarihi, kültürel değerlerine sahip çıkarak; tarihi kimliğine saygılı, kentin kalkınmasında etkin rol oynayan ve bu sayede kentin gelişmesi sağlanırken; bu bölgede kent içinde merkez oluşturabilecek ve yaşanılabilir bir şekilde kültürel faaliyet önerileri geliştirilmiştir.

İstanbul İl Bütünü Çevre Düzeni Planı (2006): Bu planda, Haliç ve çevresinin kültürel ve ekonomik olarak sürdürülebilirliği üzerine öneriler geliştirilmiştir. Kararlar doğrultusunda Haliç için sahil alanlarının kullanıcı için yeniden ele alınması, su kalitesinin artırılması, ulaşım ağlarının geliştirilmesi gibi konular üzerinde stratejiler oluşturulmuştur. Haliç bölgesiyle ilgili verilen yeniden işlevlendirme kararlarında; ticaret alanlarının oluşturulması, yeniden işlevlendirilecek tarihi yapılara eğitim, kültürel tesis, kentsel işlev, ticaret ve spor faaliyetlerinin olacağı işlevlere yer verilmesi önerileri yapılmıştır [Plan Raporu 1/100.000, 2006] (Şekil 3.8) [İBB Plan Raporu ,2006].



Şekil 3.8: İstanbul İl Bütünü Çevre Düzeni Planı,Haliç ve çevresi.

## 4. HALIÇ YERLEŞİMİ'NDE BULUNAN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMİŞ ENDÜSTRİ YAPILARINDA KORUMA YAKLAŞIMLARI

Osmanlı Dönemi'nde şehrin başkent olması ve bölgenin liman özelliği taşımasından dolayı ilk endüstri yapıları Haliç ve çevresinde konumlanmaya başlamıştır. Haliç'te sanayi yapılarının yapıldığı 18. yüzyıl ile birlikte fes, elektrik, tütün ve sigara, un ve tuğla fabrikaları kurulmuş böylelikle bu bölge üretimin yoğun olduğu bir sanayi merkezi haline dönüşmüştür.

Haliç yerleşiminde 20. yüzyılın ortalarına kadar işlevini sürdüren endüstri tesisleri 1980'lerden sonra sanayinin kentten uzaklaştırılması ile kent çeperlerine ya da başka illere taşınmışlardır. Bu süreç içerisinde taşınan endüstri tesislerinin bulunduğu alanlar tanımsız ve işlevsiz kalmıştır. Günümüzde tanımsız kalan bu alanlar yeniden işlevlendirme ile tekrar ele alınsa da yıkılıp yeni yapıların yapıldığı ve terkedilmiş bir şekilde kalmaya devam eden birçok endüstri yapısı mevcuttur.



Şekil 4.1: Çalışma kapsamında Haliç Yerleşimin'nde yeniden işlevlendirilen endüstri yapıları

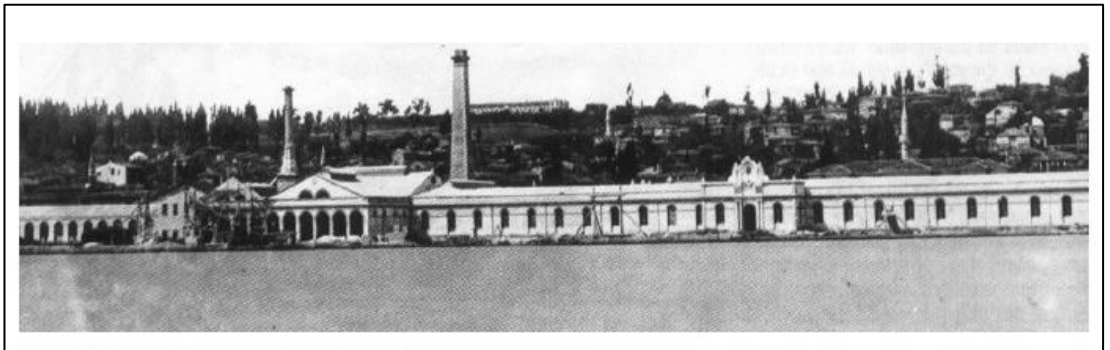
Haliç ve çevresinde yeniden işlevlendirme çalışmaları yapılmış olan (Şekil 41) ; Feshane, Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi'nin Rahmi Koç Müzesi'ne,

Cibali Tütün Fabrikası'nın Kadir Has Üniversitesi'ne, Silahtarağa Elektrik Santrali'nin Bilgi Üniversitesi'ne ve Sütlice Mezbahası'nın Haliç Kongre Merkezi'ne dönüşümü projeleri bu bölümde incelenecek ve koruma ve planlamaları doğrultusunda değerlendirilecektir.

#### 4.1. Feshane

Feshane fabrikası; 1826'da çıkan Vaka-i Hayriye'den 13 sene sonra Nizamı Cedit askerlerinin fes giymesinin kararlaştırılmasının ardından, 1835 tarihinde İstanbul'da Kadırga semtinde hazineyi hassaya ait bir konakta kurulan fes imalathanesinin, 1839 tarihinde Sultan Abdülmecit'in bir fermanı ile, Haliç'te III.Selim'in kız kardeşi Hatice Sultan'ın ikametine tahsis olunan sarayın feriyeye kısmına nakledilmek suretiyle kurulmuştur. Feshane fabrikasının yurdumuzda kurulmuş ilk kumaş fabrikası olduğu, Hereke Çuha Fabrikası ile Diyarbakır Şayak fabrikasının kurulmasına da öncülük ettiği belirtilmiştir. [Mehmet Çubuk- Feridun Akozan, s10, 1986]

Esas giriş kapısı Eyüp tarafında olup tonozlu iki katlı binanın sarayın mutfaklar, ambarlar ve hizmetkarlar bölümü olarak kaldığı düşünülmektedir. Günümüze ulaşan tek yapı olan tonozlu binanın orta kısmında en üst katta bir muhdes olduğu düşünülen bir köşk bulunmaktadır. 1866 yılında büyük bir yangın geçirmiş ve yanan fabrikanın yalnızca kazan dairesi ve en eski kalıntısı olan (Hatice Sultan sarayından ) tonozlu binası kurtarılmıştır (Şekil 4.2) [Küçükerman ,1988a]



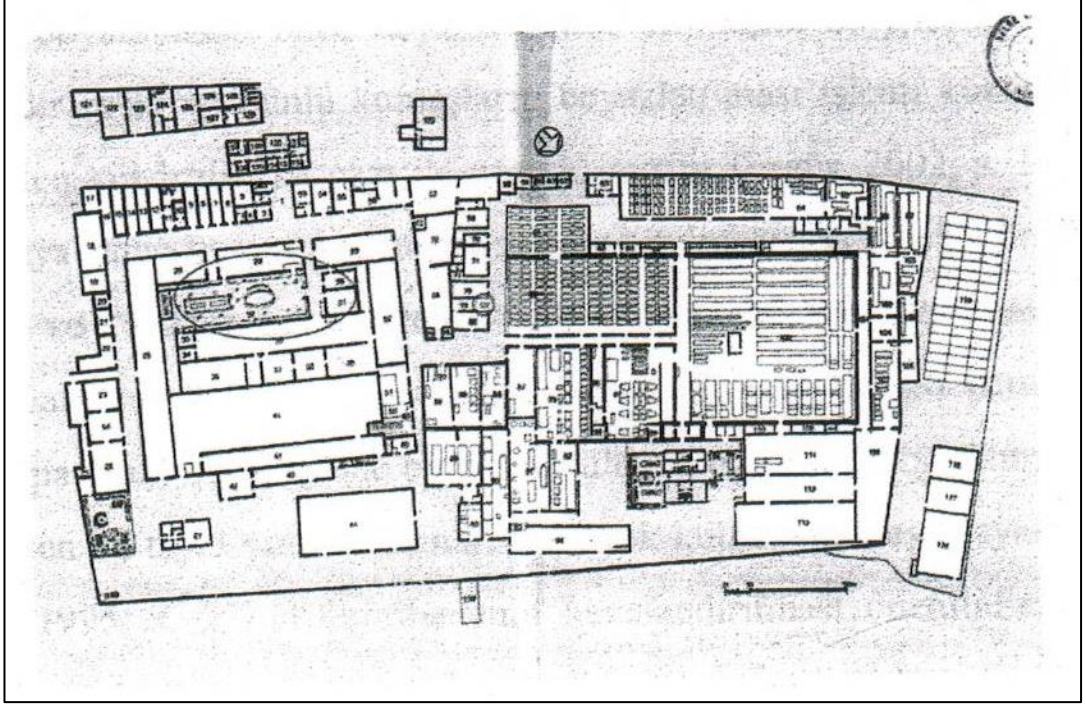
Şekil 4.2: Feshane-i Amire 19.yy görünümü.

Tablo 4.1: Feshane Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.

YAPININ	YENİLEME ÖNCESİ	YENİLEME SONRASI
ADI	Fehane	Feshane
İŞLEVİ	Fes İmalathanesi	Fuar ve kongre merkezi
YAPIM YILI	1833	1998
BÜNYESİNDEKİ YAPILAR	*Tonozlu yapı *Fabrika ana binası *Çeşme	Fabrika ana binası
KORUNMUŞLUK DURUMU	Var	Kısmen korunmuştur
TAŞIYICI STRÜKTÜRÜ	Yığma + Çelik	Yığma + Çelik
ÇATI STRÜKTÜRÜ	Çelik Konstrüksiyon	Çelik Konstrüksiyon + Ahşap Konstrüksiyon
CEPHE MALZEMESİ	Sıva + Boya	Sıva + Boya
KAPI-PENCERE DOĞRAMALARI	Ahşap doğrama	Ahşap + pvc doğrama

1868 yılında yerinde yeniden inşa edilen fabrika 1877’de Bab-1 Seraski’nin yönetimine verilmiş ve 1921 ‘e kadar Levazımat-ı Umumiye-i Askeriye emrine çalıştırılmıştır. 1894-1916 yıllarında genişletilmek amacıyla yeniden ele alınmıştır. 1895 yılında fabrika içerisinde eğitim amacıyla Sanayi Sıbyan Mektebi açılmıştır. 1937’de Sümerbank’a devredilerek fabrikanın adı Sümerbank Defterdar Yünlü Sanayi Müessesesi olmuştur [İstanbul Dergisi, 2001] (Şekil 4.3) [Küçükerman, 1988b,s.200].

Korunması gereken yapıları ; en eski bina olarak düşünülen tonozlu bina ve üstündeki köşk odası, yol üzerinde ve deniz kenarında bulunan tarihi kapı binaları ve 1868 yılında inşa edilen ve 8250 m2 lik bir alanı kaplayan fabrika binasıdır. 1987 yılındaki eski fotoğraflarından tescilli tonozlu yapı ve köşkün yıkıldığı görülmektedir. Tablo 4.1’de Feshane’nin yenileme öncesi ve sonrası değişimleri incelenmiştir.



Şekil 4.3: Feshane-i Amire'nin Sümerbank'a devredildiği yıllardaki planı.

#### 4.1.1. Koruma Süreçleri

İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun arşiv belgeleri incelenerek bilgi edinilmiştir. 1977 yılında İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından Sümerbank Defterdar Fabrikası adı altında tonozlu yapısı ve cephede bulunan çeşme yapıları tescil edilmiştir. Fabrika ana binası ve tonozlu yapının üst katında bulunan köşk odası olarak bilinen birim 1986 yılında tescil edilmiştir. Yapının bu yılda tescil edilmesiyle beraber fabrika içinde bulunan yapıların teknoloji tarih müzesi yada teşhir salonu olarak kullanımı önerilmiştir (Şekil 4.4) [Küçükerman ,1988a].

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Haliç ve çevresi ile ilgili düzenleme projesi için, Sümerbank Defterdar Fabrikası'nın 1987 yılında yıkımıyla beraber 1987-1889 yılları arasında fabrika yapısında izinsiz onarımlar ve projelendirme çalışmalarına girilmiştir. 1991 yılında Feshane binasına kültürel ve rekreasyon amaçlı kültür-sanat merkezi ve Tekstil Teknoloji Müzesi olarak yeni işlev verilmesi önerisi üzerine 1992 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dr.Nejat F.Eczacıbaşı Çağdaş Sanat Müzesi olarak düzenlenmesi için rölöve çalışması ve restitüsyon-restorasyon projeleri hazırlanmıştır.



Şekil 4.4: 1986 Öncesi Feshane planı.

Tablo 4.2 : Feshane Koruma Süreci.

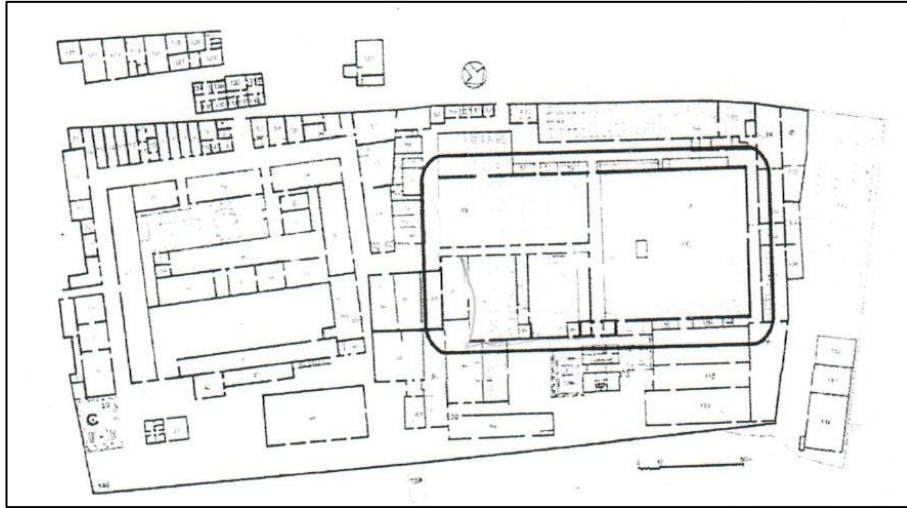
YAPILAR	TESCİL TARİHİ	KORUNMA DURUMU	İŞLEV ÖNERİLERİ	MÜDAHALE TÜRÜ- TARİHİ
<b>Feshane Ana Binası</b>	1986	Var	*Tarih Müzesi * Çağdaş Sanat Müzesi *Fuar ve Kongre Merkezi *Yenileme çalışması devam etmektedir	*Yenileme –1992  *Yenileme - 1998
<b>Tonoğlu Yapı</b>	1977	Yok	-	-
<b>Çeşme</b>	1977	Yok	-	-

Tablo 4.2’de Feshane’nin işlev aşamaları, müdahale türleri ve korunma durumu incelenmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve özel kuruluşların öncülüğüyle projesi İtalyan iç mimar Gac Aulenti tarafından çağdaş el sanatları müzesine dönüştürülmüştür. Yapının başlatılan restorasyon çalışmaları, uygulama sırasında Haliç tarafından sular altında kalması ve kullanılamaz hale gelmesi nedeniyle bitirilememiştir. Fabrika 1986 yılında boşaltılıp 12 yıl boyunca kullanılmamıştır.

1997 yılında fabrikanın yeniden işlevlendirilmesi için rölöve çalışması ve restitüsyon- restorasyon projeleri hazırlanmış ve raporlar doğrultusunda yapıda zemin oturmalarnın olması nedeniyle drenaj çalışmalarının yapılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi 1998 yılında yeni proje kapsamında restorasyon çalışmalarını başlatmış ve Feshane yaşama geçirilmiştir (Şekil 4.5) [Küçükerman, 1988b].

2005 yılında Feshane binasının şehir müzesi olarak yeniden işlevlendirme önerisi geliştirilmiştir. Bu öneriden 12 yıl sonra 2017 yılında şehir müzesi olarak yapılacak rölöve çalışması ve restitüsyon- restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Günümüzde restorasyon çalışmaları devam etmektedir



Şekil 4.5: Feshane'nin günümüze ulaşan bölümünün planı.

#### 4.1.2. Planlamaları ve Müdahaleler

1998 yılında Mehmet Ekiz tarafında projelendirilen Feshane’de proje esasları kapsamında bütüncül mekan yaklaşımı izlenmiştir. Duvar,kolon ve diğer öğeler

bölücü eklerle kaplatılmadan özgün mekan büyüklükleri korunmuş ve mekan boyutlarına göre işlev verilmiştir. Sergi, fuar, müzayede, kongre ve davetler gibi farklı işlevleri barındıran projede 56000 m2 açık alan peyzaj kapsamında el alınmıştır. Bu alanın 18000 m2 si katılımcılara ait otopark ve Eyüp semti için yürüme yolları, seyir alanı, çocuk parkı, bahçe restoran gibi işlevler ile kentsel olarak bütüncül bir yaklaşım sergilenmiştir. 1999 yılında tamamlanmıştır (Şekil 4.6, 4.7) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.6: Feshane 2019 yenileme çalışmaları öncesi.



Şekil 4.7: Feshane yeniden işlevlendirme planı.

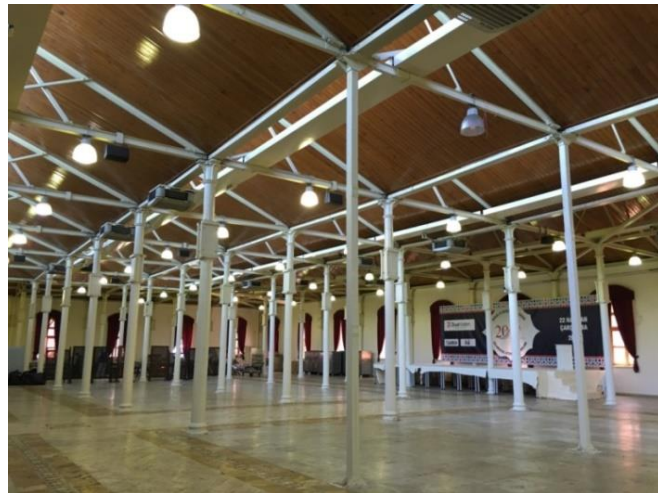
Yeniden işlevlendirme çalışmaları kapsamında farklı mekanlar, malzemeler ve elemanlar eklenmiştir. Özgün kabayonu taş duvar örgüsü müdahaleler sonucunda dış cephede sıva ile kaybolmuştur. İç mekanda büyük salonda beden duvarlarındaki

almaşık taş örgüsü korunmuş fakat diğer duvarlarda bu özgün taş örgüsü sıva ile kapatılmıştır (Şekil 4.8) [Köksal, 2005].



Şekil 4.8: Sergi standları, çelik kolonlar, almaşık kaplama duvar.

Yapının mekan kurgusunda bütüncül bir yaklaşım benimsenmeye çalışılsa da bölücü ara duvarlar ve ahşap bölücü elemanlar eklenmiştir (Şekil 4.8) [Kurul Arşivi]. Feshane'nin özgün dökme kolon elemanları büyük salonda açık plan kapsamında sergilenmiş olsa da yapının çoğunda muhdes tuğla duvarlar ve bölücü elemanlar nedeniyle gizlenmiştir. Bazı mekanlarda özgün ahşap tavan kaplamaları korunmuş fakat yapının iç mekanlarında yoğunlukla asma tavan uygulanmıştır (Şekil 4.9) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.9: Büyük salon çelik konstrüksiyon.

Yapının bazı mekanlarında özgün ahşap tavan kaplamaları korunmuş fakat iç mekanlarında yoğunlukla asma tavan uygulanmıştır. Servis alanı olarak kullanılacak alanlarda ve asma katta uygulanan asma tavanlar ile yapının özgün çelik konstrüksiyonu ve ahşap tavan kaplamaları yok olmuştur (Şekil 4.10) [Kurul Arşivi]. Özgün ahşap tavanları korunan alanlarda ahşap kirişler ve kaplamalar açıkça sergilenmiştir (Şekil 4.11) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.10: Mutfak iç görünüşü.



Şekil 4.11: Küçük Bedesten sergi alanı.

Feshane'nin içerisinde küçük bedesten olarak adlandırılan dükkanların bulunduğu alan kendi içerisinde farklı çatı kaplaması ve pvc doğramalar kullanılarak yapılmıştır. Bedesten holü içerisinde yapının çelik kolonları ve tavan kaplamaları açıkça gözükmüş olsa dükkan içeriisinde kalan kolonlarla beraber alanda bütünlük sağlanamamıştır (Şekil 4.12) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.12 : Küçük Bedesten dükkanlar.

Yapılan yeniden işlevlendirme çalışmaları kapsamında asma kat eklenmiştir. İdari birimlerin yer aldığı asma katta bölücü pvcdoğramalı cam duvarlar ve bunun yanında muhdes tuğla duvarlar yapılmıştır. Özgün olmayan asma kat uygulaması nedeniyle bazı alanlarda vitraylı ahşap pencereler asma kat döşeme seviyesinin altında kalmıştır (Şekil 4.13) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.13: Asma Kat hol iç görünüş- pvc bölücüler.

Yapının döşeme kaplamalarında seramik, granit, karo mozaik ve taş malzemeler kullanılmıştır. Açık koridor ve sirlülasyon alanlarında granit döşeme yapılmıştır. Açık mekan olarak tasarlanan büyük salonda özgün taş döşeme korunmuştur (Şekil 4.14) [Kurul Arşivi]. Wc ve mutfak alanlarında seramik döşemeye yer verilmiştir. Asma kat ilavesi sırasında yapılan merdivenlerde mermer kaplamalar ve metal korkuluklar kullanılmıştır.



Şekil 4.14: a) Granit döşeme , b) Taş döşeme



Şekil 4.15: Ana giriş kapısı(Cümle Kapısı) ve Kuzeydoğu cephesi.

Feshane'nin çatı kaplamaları ve iç mekandaki tavan kaplamaları ahşap-metal-cam olarak çeşitli mekanlarda farklı şekilde yapılmıştır. Çelik konstrüksiyonlu metal ve cam çatı kaplaması yapılmıştır. Cephedeki pencere üstlerinde beton kemerler ve beton kat silmeleri yapılarak özgün tuğla kemerler ve almaşık taş örgüsü gizlenmiştir (Şekil 4.15) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.16: Günümüzde devam eden uygulama, 2021.

2017 yılında Feshane'nin şehir müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi kapsamında yapılan proje çalışmaları esas alınarak 2018 yılında restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. Restorasyonu günümüzde devam eden proje kapsamında iç ve dış duvarlardaki sıva raspaları sonucunda yapının özgün kabayonu taş-tuğla duvar örgüsü ortaya çıkarılmıştır (Şekil 4.16).



Şekil 4.17: Günümüzde devam eden uygulama, 2021.

Yapının tuğla ile kapatılan özgün birçok kemerli kapı ve pencerelerinin raspalar sonucu ortaya çıkarılmıştır (Şekil 4.17). Cephede özgün olan tuğla kemerler, kat silmeleri ve parapetler yeniden ele alınmıştır. Ara bölücü duvarlar kaldırılarak kolon elemanları ortaya çıkarılmıştır (Şekil 4.18). Eski saç çatı kaplaması sökülerek titanyum olarak yenilenmiştir. Proje çalışması günümüzde devam etmekle beraber 2022 yılında tamamlanması öngörülmektedir.



Şekil 4.18: Günümüzde devam eden uygulama ( büyük Salon), 2021.

Uygulama aşamasında sökülen döşeme kaplamaları ile yapının zemininde bulunan ; çatıdaki suyun tahliye edilmesini sağlayan, yapı içindeki kolonlarla birlikte çalışan balıksırtı şeklinde konumlanmış su kanalları gözlemlenmiştir (Şekil 4.19).



Şekil 4.19: Günümüzde devam eden uygulama ( Su kanalları), 2021.

### 4.1.3. Değerlendirme Sonuçları

1992, 1997, ve 2005 yılında olmak üzere yapı üç defa yeni bir işlev önerisiyle ele alınmıştır. Bu önerilerde yapıya çağdaş sanat müzesi, kültür merkezi ve şehir müzesi gibi işlevler verilmiştir. Önerilen işlev doğrultusunda yapının rölöve çalışması ve restitüsyon ve restorasyon projeleri süreçleri 1992 ve 1997 yıllarında bir yıl gibi bir süre içerisinde gerçekleşmiştir. 2005 yılında yapılan işlev önerisi ile proje aşaması arasında 12 yıl olması dikkat çekmektedir.

Yapılan projelerde farklı işlevler verilmesi bununla birlikte birçok eklerin ve müdahalelerin oluşmasına neden olmaktadır. Yapılan her müdahale yapının özgünlüğünden biraz daha uzaklaşmasına sebep olmaktadır. 1992 yılında yapılan çalışma sırasında işlev doğrultusunda hareket edilerek yapının iç mekan kurgusuna ve iç mimari değişimine önem verilmiştir. Detaylı bir onarım çalışması yapılmaması, yapının statik olarak sorunlarının raporlanmaması ve Haliç kıyısına çok yakın bir konumda olması nedeniyle yapının zeminde oturmalar meydana gelmiştir. 1997 yılında yapılan çalışmada müze işlevi verilerek uygun bir yaklaşım benimsense de yapının özgün birçok öğesinin kapatıldığı görülmektedir. Özgün duvar örgüsü, kapı-pencere boşlukları ve kolon elemanları korunmamış ve müdahale edilmesi zor yapıya zarar verecek nitelikte uygulamalar yapılmıştır. Mekan kurgusu olarak bütüncül bir yaklaşım benimsenmeye çalışılsa bile bölücü duvarlar kapatılan özgün tavan kaplamaları yapının özgün mekan kurgusunu kaybetmiştir. Günümüzde yapıyı devam eden çalışmada henüz bir sonuca varılmamıştır.

Feshane binasının geçirdiğı yıkımlar ve onarımlar göz önüne alındığında, yapının özgün durumu günümüze ulaşamamıştır. Önerilen işlevler doğrultusunda yapılan çalışmalarda yapının özgün mekansal kurgusuna ve yapı elemanlarına sadık kalmak yerine verilen işlevin yapıya uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur. Bu durum yapıdaki asıl yenilemenin önüne geçmekle beraber strüktürel açıdan da yapıya zarar vermiştir. Açık mekan kurgusuna uygun olabilecek ve yapının dokusuna en az müdahaleyle dokunmaya olanak sağlayan müze işlevi verilmesine rağmen yapılan müdahaleler sürdürülebilir olmamıştır. Koruma çalışmaları sırasında yapılan raspalar sonucunda yapının özgün dokusu ortaya çıkarılmış fakat yapılan rölöve çalışmalarının revize edilmemesi ortaya çıkan dokuya uygun olmayan uygulamaların

yapılmasına olanak sağlamaktadır. Hazırlanan projelerin raspalar ve söküm işlemleri sonrasında yeniden ele alınması gerekmektedir.

Tablo 4.3’de Feshane’nin strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Tablo 4.3: Feshane Müdahale Değerlendirmeleri.

<b>FESHANE</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	*Özgün dökme kolonlar korunmuştur. *Kagir beden duvarları korunmuştur.
<b>Çatı Strüktürü</b>	*Çelik çatı strüktürü yenilenmiştir. *Metal çatı kaplaması günümüzde titanyum olarak yenilenmiştir.
<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	*Sergi alanlarında bölücü alçıpan duvarlar eklenmiştir. *Asma katta bulunan ofis birimleri ve bedestende bulunan dükkan birimleri için pvc bölücü elemanlar eklenmiştir.
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*İç mekanda bulunan taş-tuğla almasıık duvar dokusu büyük salon ve küçük salonda sergilenmiştir. *Yapı içerisinde kalan diğer alanlarda duvar dokusu sıva+boya ile kapatılmıştır.
<b>Tavan Kaplamaları</b>	*Yapının özgün ahşap tavan kaplamaları sergi alanlarında ve koridorlarda korunmuştur. *İşlev sonrası oluşturulan mutfak, wc ve diğer birimlerde alanlarında alçıpan asma tavanlar yapılmıştır. *Yapının asma katında özgün ahşap tavan kaplaması korunmuştur.
<b>Döşemeler</b>	*Yapının özgün mozaik ve taş döşemeleri belli noktalarda kullanılmıştır. *Döşemeler genellikle granit ve mermer olarak yenilenmiş olup tam anlamıyla korunmamıştır.

Tablo 4.3: Devam.

<b>Doğramalar</b>	<p>*Özgün ahşap pencere ve kapılar ahşap olarak yenilenmiştir.</p> <p>*Yapıya zaman içerisinde verilen işlevler sonucunda bazı pencereler ve kapılar tuğla ile kapatılmıştır.</p> <p>*Kapatılan pencereler günümüzde yeniden ele alınmaktadır.</p>
<b>Makina Elemanları</b>	*Fabrika yapısına ait özgün makina ögesi bulunmamaktadır.
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*Almaşık taş-tuğla duvarörgüsü boya ile kapatılmıştır.
<b>Cephe Elemanları</b>	<p>*Beton söveler ve silmeler taş olarak yenilenmiştir.</p> <p>*Tuğla kemerler kapatılmıştır.</p>
<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	*Fuar ve kongre merkezi işlevi ile belirli günlerde ve etkinliklerde herkese tarafından kullanılmaktadır.
<b>Erişilebilirlik</b>	<p>*Yapıya erişim kolayca sağlanmaktadır.</p> <p>*Yapının peyzaj alanı ile Haliç kıyısına bağlantı sağlanmıştır.</p>
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	<p>*İşlev ve yapının Haliç ile bağlantısı kent içinde kullanıcılar tarafından benimsenmiştir.</p> <p>*Tarihi yapı kent içinde kültürel anlamda yeniden işlevlendirilerek gelecek nesillere aktarılmaktadır.</p>

## 4.2. Silahtarağa Elektrik Santrali – Bilgi Üniversitesi

Osmanlı Devleti'nin modernleşme hareketlerinden sonra 1880'li yıllarda ülkeye dış kaynakların erişimi artmıştır. Türkiye'nin ilk elektrik santrali olan Silahtarağa Elektrik Santrali ilk olarak Osmanlı Anonim Elektrik Şirketi adıyla 1910 yılında Ganz tarafından kurulmuştur. Bunun sonucunda Avrupa yakasının elektrik ihtiyacını 50 senelik olarak kullanım hakkını almıştır. SOFINA şirketinin 1923 yılında Ankara hükümetiyle anlaşma yapması ile tesis genişletilmiştir. Cumhuriyet'in

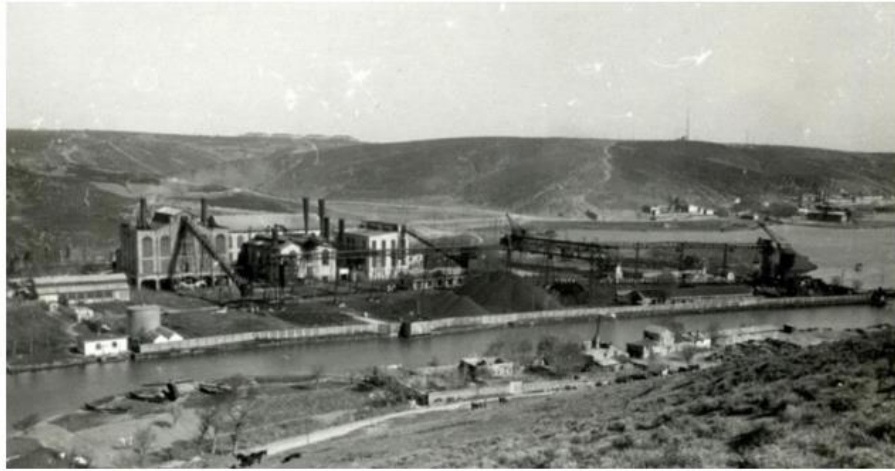
ilanıyla sanayi bölgelerinde artış olmuş ve bununla beraber konut alanları genişlemiş ve bu durum elektrik ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Tüm bunlar sonucunda SOFINA, elektrik santralinin kapasitesini 1931 yılında arttırmıştır. [Aksoy, 2007]

Tablo 4.4: Silahtarağa Elektrik Santrali Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.

YAPININ	YENİLEME ÖNCESİ	YENİLEME SONRASI
ADI	Silahtarağa Elektrik Santrali	Bilgi Üniversitesi
İŞLEVİ	Elektrik santrali	Eğitim , müze
YAPIM YILI	1911-1913	2005-2007
BÜNYESİNDEKİ YAPILAR	*1 nolu kazan dairesi *2 nolu kazan dairesi *3 nolu kazan dairesi *4 nolu kazan dairesi *1 nolu makina dairesi *2 nolu makina dairesi *3 nolu makina dairesi *Atölyeler *Depolar *İdari yapı *Ofis yapısı *Lojmanlar *Trafo merkezi	*Kütüphane *ÇSM *Mimarlık binası *ÇSM *Enerji müzesi *Enerji müzesi *Hukuk binası *Cafe - Mutfak *Galeri *İdari birim *İdari birim *Konut *Trafo merkezi
KORUNMUŞLUK DURUMU	Var	Kısmen korunmuştur
TAŞIYICI STRÜKTÜRÜ	Çelik – Betonarme	Çelik – Betonarme
ÇATI STRÜKTÜRÜ	Çelik Konstrüksiyon	Çelik Konstrüksiyon
CEPHE MALZEMESİ	Sıva	Sıva
KAPI-PENCERE DOĞRAMALARI	Metal doğrama	Alüminyum doğrama

Tablo 4.4’de Silahtarağa Elektrik Santrali’nin yenileme öncesi ve sonrası değişimleri incelenmiştir.

Silahtarağa Elektrik Santrali, SOFINA himayesinden sonra İstanbul Elektrik İşleri Umum Müdürlüğü’ne geçmiştir. 1939 yılında elektrik santralin işletmesi İstanbul Belediyesi’nin kurduğu İETT kurumuna geçmiştir. Zaman içerisinde kentleşmenin artması, göçün başlaması ve ekonomik gelişim sonucu oluşan hızlı nüfus artışı nedeniyle tesisin kapasitesi 1944 yılında artırılmış ve tesise 3 numaralı makine dairesi ilave edilmiştir. [Aksoy, s80, 2007]



Şekil 4.20 : Silahtarağa Elektrik Santrali eski hali.

1952 yılına kadar İstanbul’un elektrik ihtiyacı Silahtarağa Elektrik Santrali tarafından karşılanmıştır. Zamanla tesis diğer santrallere de elektrik dağıtma yoluna gitmiştir. 1962 yılında devlet tarafından elektrik santrali Etibank’a devredilmiştir. İlerleyen süreçlerde 1970’de Silahtarağa Elektrik Santrali TEK’na devredilmiştir. 1976’da Ambarlı Elektrik Santrali’nin tüm birimleri çalışır duruma geçince ağırlık bu santrale geçmiştir. [Aksoy, s80, 2007]

Silahtarağa Elektrik Santrali 1980’li yıllarda kapasite olarak Ambarlı Elektrik Santrali’nden geride kalmış ve üretim açısından değerini kaybetmiştir. Tesis içerisinde bulunan makine daireleri ve kazan daireleri zamanla eski işlevini yapamaz duruma geldiğinden Silahtarağa Elektrik Santrali 1983 yılında tamamen kapatılmıştır [Aksoy, s82, 2007](Şekil 4.20) [Kurul Arşivi].

### 4.2.1. Koruma Süreçleri

İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun arşiv belgeleri incelenerek bilgi edinilmiştir. 1991 yılında İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından Silahtarağa Termik Santrali'nin ve vaziyette bulunan 1 nolu kazan daireleri, 2 nolu makine daireleri, 3 nolu makine daireleri ve soğutma suyu kanalları, 4 nolu kömür tesisatı, 10 nolu yapılar, 11 nolu lokal ve 14 nolu iki köprü tescil edilmiştir. Bununla beraber santral içinde bulunan yapılara endüstriyel müze işlevi önerilmiştir. Santral bölgesi için 1/5000 ölçekli planlamanın yanında tescilli yapıların da belirtildiği 1/1000 ölçekli planlama 2003-2009 yılları arasında hazırlanmıştır.

Tablo 4.5'de Silahtarağa Elektrik Santrali'nin işlev aşamaları, müdahale türleri ve korunma durumu incelenmiştir.

Tablo 4.5: Silahtarağa Elektrik Santrali Koruma Süreci.

<b>YAPILAR</b>	<b>TESCİL TARİHİ</b>	<b>KORUNMA DURUMU</b>	<b>İŞLEV ÖNERİLERİ</b>	<b>MÜDAHALE TÜRÜ- TARİHİ</b>
<b>1 nolu kazan dairesi</b>	1991	Var	Kütüphane	Yenileme - 2018
<b>2 nolu kazan dairesi</b>	-	Yıkılmıştır.	Çağdaş Sanatlar Müzesi	Yeniden yapım - 2018
<b>3 nolu kazan dairesi</b>	1991	Var	Eğitim birimi	Yenileme - 2018
<b>4 nolu kazan dairesi</b>	-	Yıkılmıştır.	Çağdaş Sanatlar Müzesi	Yeniden yapım - 2018
<b>1 nolu makina dairesi</b>	1991	Var	Enerji Müzesi	Yenileme - 2018

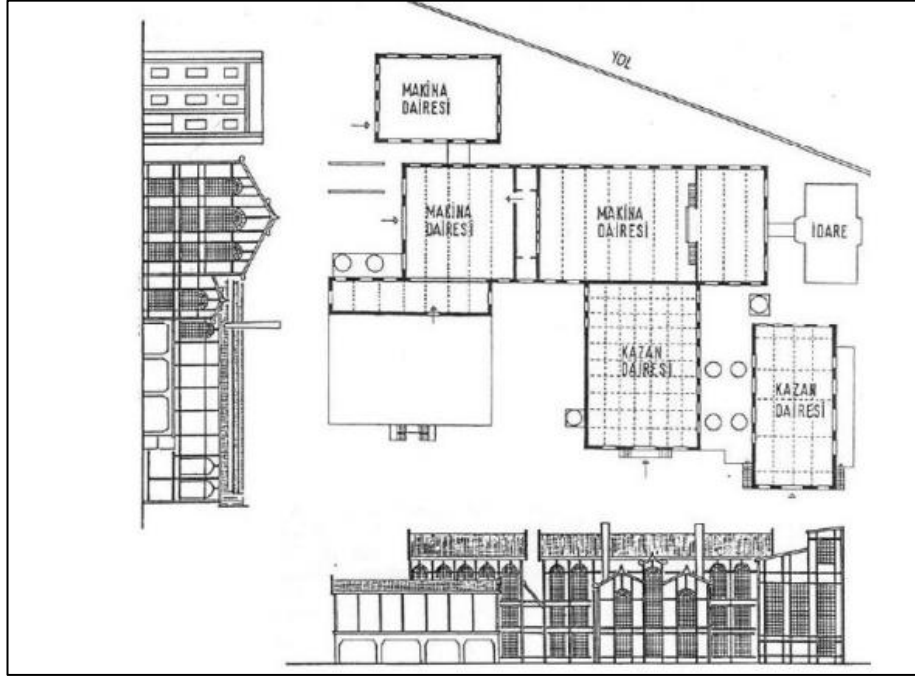
Tablo 4.5: Devam.

<b>2 nolu makina dairesi</b>	1991	Var	Enerji Müzesi	Yenileme - 2018
<b>3 nolu makina dairesi</b>	1991	Var	Eğitim birimi	Yenileme - 2018
<b>Atölyeler</b>	1991	Var	Cafe- Mutak	Yenileme - 2018
<b>Depo yapıları</b>	1991	Var	Galeri	Yenileme - 2018
<b>İdari yapı</b>	1991	Var	İdari birim	Yenileme - 2018
<b>Ofis yapısı</b>	1991	Var	İdari birim	Yenileme - 2018
<b>Lojmanlar</b>	1991	Var	Konut	Yenileme - 2018
<b>Trafo merkezi</b>	1991	Var	Trafo merkezi	-

Tesisin kazan dairesi olarak kullanılan yapısı için müze dışında farklı işlev verilmesi önerilmiştir. 2004 yılında Santral Bölgesinde bulunan 373/6-8-9 parsellerin kullanım hakkı eğitim, kültür ve sanat, kongre merkezi ve müze olarak kullanılmak üzere Bilgi Üniversitesi'ne devredilmiştir. 2005 yılında bu parsellerde bulunan yapılar içinde 19.yy yapılarının tescil edilmiş ve koruma grubu II olarak belirlenmiştir. Aynı yıl içinde 6 parselde bulunan yapılar için rölöve-restitüsyon çalışmaları yapılmış ve aynı parsel içindeki 20 numaralı yapı için araştırma kazısı yapılmıştır. Parsel içinde bulunan 5 numaralı yapının cephesi için restitü edilmesi önerilmiştir. Yapılan projelerndirmeler kapsamında bölgede bulunan ağaçlar onarılmıştır.

2007 yılında Silahtarağa Elektrik Santrali'nin kültür tesisi fonksiyonuna eğitim tesisi işlevinin de eklenmesi kararı alınmıştır.Bu doğrultuda 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın bu doğrultuda revize edilmiştir. Tescilli-tescilsiz yapılarla ilgili düzenlemeler yapılmış ve tescilli olarak görünen yıkılmış bazı yapıların tescili kaldırılmıştır. Tesisat borusu taşıma ayağı,tarihi kitabe ve havai hat taşıma ayakları gibi öğeler tescil edilmiştir.6 parselde bulunan 6 nolu yapı için önerilen restitüsyon

ve restorasyon projelerinin onaylanmıştır. 2013-2014 yıllarında 6 parselde yer alan 20 nolu ve 6 nolu kazan daireleri yapılarına ilişkin restorasyon projeleri onaylanmıştır. Parsellerde yer alan ağaçların yerinde incelenip, korunması, bakım yapılması ve uygun olanların Anıt Ağaç olarak tescil edilmesi sağlanmıştır.2015 yılında 6 parselde yer alan 3 nolu makine dairesinin restorasyon projesi onaylanmıştır (Şekil 4.21) [Kurul Arşivi].



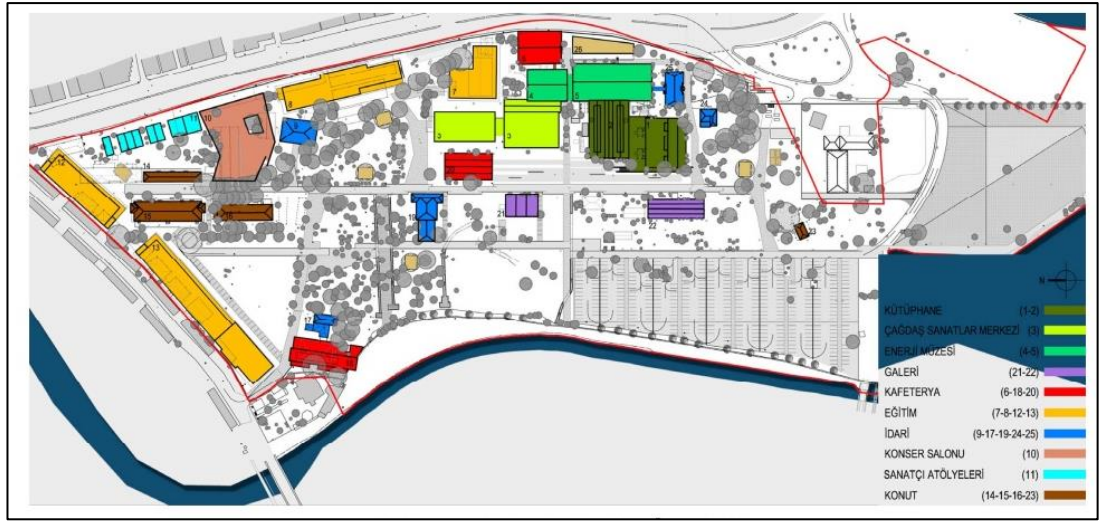
Şekil 4.21 : Silaharağa Elektrik Santrali üretim plan ve kesitleri.

2018 yılından itibaren santralde bulunan restorasyon projeleri onaylanmış yapılar için uygulama çalışmaları başlatılmıştır. 2020 yılında 9 parselde önerilen yeni yapı projesinin 373/11 parselde yer alan tescilli yapı ile ilişkisi, doluluk-boşluk oranı ve silüeti etkilemesi nedeniyle kabul edilmemiş ve yeni yapının 373/11 parseldeki tescilli yapı göz önünde bulundurularak yeni cephe çalışmasının hazırlanması istenmiştir.

#### 4.2.2. Planlamaları ve Müdahaleler

Santral içinde 373 ada 6 parselde bulunan 20 numaralı yapıda 2005 yılında araştırma kazıları yapılmış, 2013 yılında projeleri onaylanan yapıda çalışmalara 2018

yılında başlanmıştır (Şekil 4.22)[Bilgi Üniversitesi Arşivi]. Yapı restoran işlevi verilerek yenilenmiş ve proje kapsamında eklemeler yapılarak genişletilmiştir. Mevcut yapının iki kenarına aynı kot seviyesinde çelik profil ve cam kullanılarak kış bahçeleri eklenmiştir. Bunun yanında yanında bulunan küçük blok kapılarla geçiş sağlanarak ek bina olarak kullanılmıştır. Mevcut yapı içinde asma kat kaldırılarak kat yüksekliği değiştirilmiştir. Ek yapı saç levha olarak planlanmış olup mevcut yapının cephe özelliklerini taşımaktadır. Ayrıca mevcut yapı içinde döşemelerde farklı uygulamalar yapılmıştır.



Şekil 4.22: Santralistanbul yerleşkesi dönüşüm sonrası vaziyet planı.

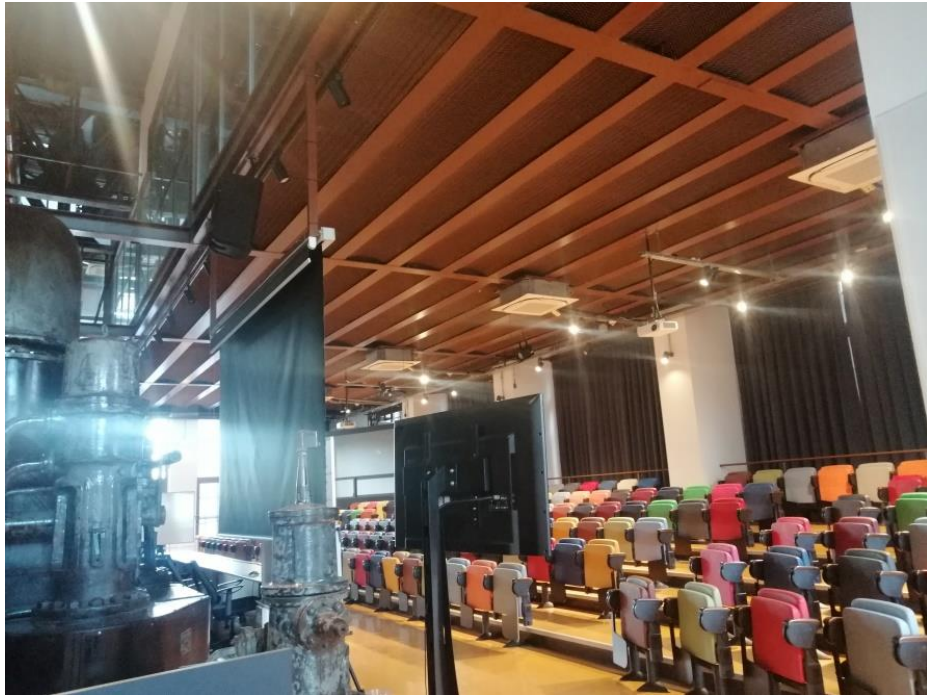
Makine dairesi olarak kullanılan ve 2015 yılında projeleri onaylanan 3 numaralı yapı Seyfi Arıkan'ın eseridir. Yapı Hukuk Fakültesi işlevine uygun olacak şekilde yenilenmiştir. Onaylı projesi kapsamında zemin ve 4 normal katın olduğu makine dairesi mahkeme salonuna dönüştürülmüştür. Alçıpan bölücülerle oda ve derslikler yapılmıştır. Restorasyon projesi kapsamında toplantı salonu oluşturmak için odalar arasında alçıpan duvarlar kaldırılıp toplantı salonu oluşturulmuştur (Şekil 4.23).

Yapının iç mekandaki ihtiyaçları ve kurgusunu bozmamak için asansör ve merdivenler yapının dışında oluşturulmuştur. Cepheye 2 adet yangın merdiveni eklenmiştir. Onaylı projeye göre uygulaması yapılmış olup Hukuk Fakültesi'nin gereklilikleri doğrultusunda yerinde tadilat projesi yapılarak alçıpan duvarlar ve panellerle bazı alanlar büyütülmüş ve bazı alçıpan duvarlar kaldırılmıştır. Odaların

büyümesi için alüminyum cam doğramalı duvarlarla değişim sağlanmıştır (şekil 4.25). Makine dairesinin özgün yapısına ait teknik donanım ekipmanları cephede ve iç mekanda korunmuştur (şekil 4.24).

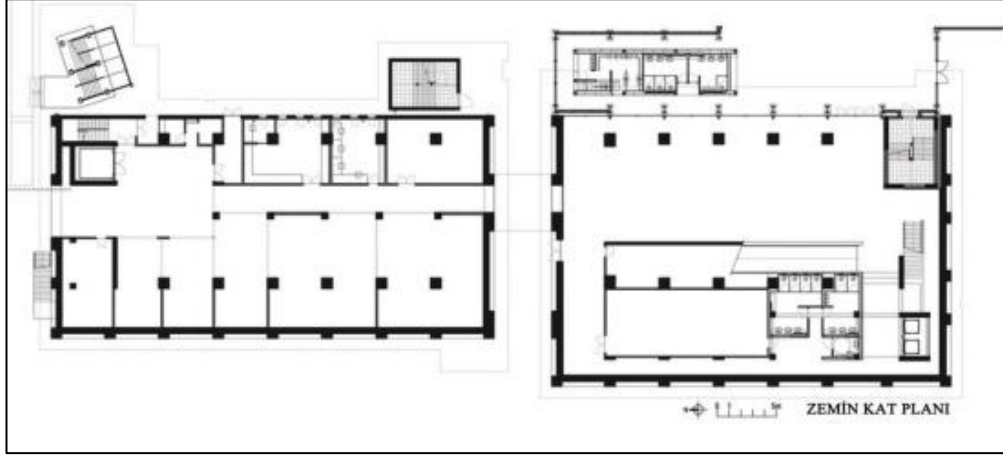


şekil 4.23 : Seyfi Arıkan binası günümüz Hukuk binası, 2021.

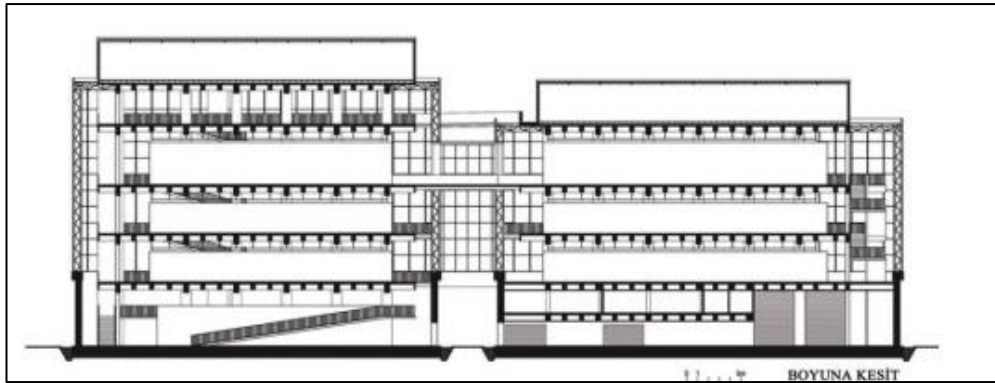


şekil 4.24 : Konferans salonu, 2021.

Yıkılan 2 ve 4 numaralı kazan daireleri yerine Çağdaş Sanatlar Müzesi yapılmıştır (Şekil 4.25, 4.26) [Kurul Arşivi]. Betonarme olarak yeniden yapılan yeni müze yapısına 2 numaralı makine dairesinden geçiş verilmiş ve bu şekilde eski yapı ve yeni yapının birbirine işlev olarak bağlantısı sağlanmıştır (Şekil 4.27).



Şekil 4.25: ÇSM zemin kat planı.



Şekil 4.26: ÇSM kesiti.

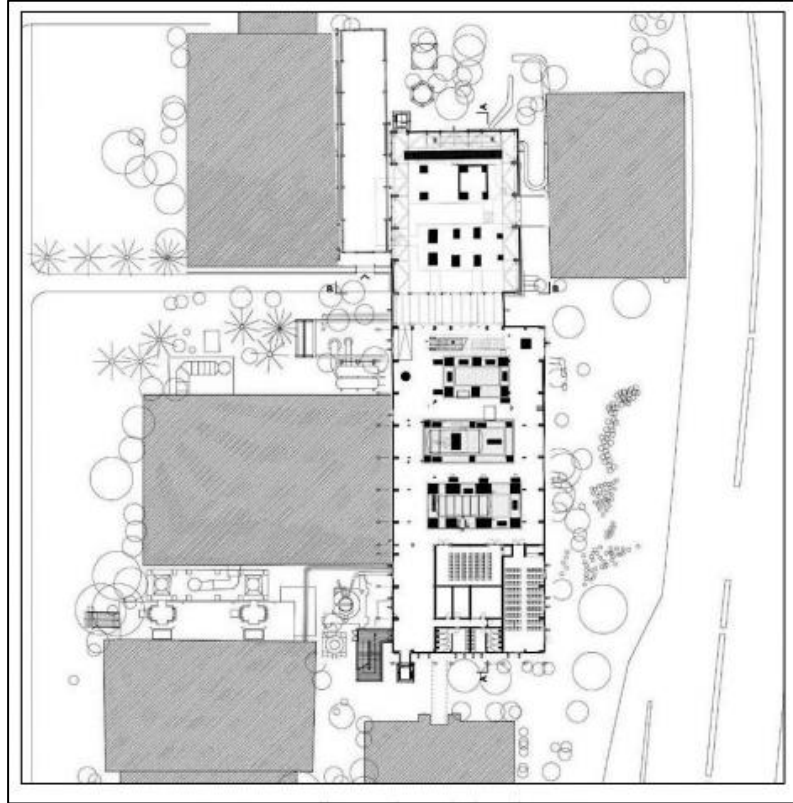
1 ve 2 numaralı makine daireleri günümüzde ayakta duran yapılar olmakla beraber, Enerji Müzesi'ne dönüştürülmüştür (Şekil 4.28, 4.29) [Kurul Arşivi]. İçerisinde bulunan makine elemanları korunmuştur. Enerji Müzesi içerisindeki tesisat öğeleri özgün yapısına uygun olarak temizlenmiş ve korunmuştur.

Yapı içerisindeki büyük ölçekli makineler paslanmalarını önlemek amacıyla işlem görmüşlerdir. Yapının çelik strüktürü aynen korunmuştur. Gerekli noktalarda yapının güçlendirilmesi için ek çelik taşıyıcılar eklenmiştir. Yapıya eklenen yeni

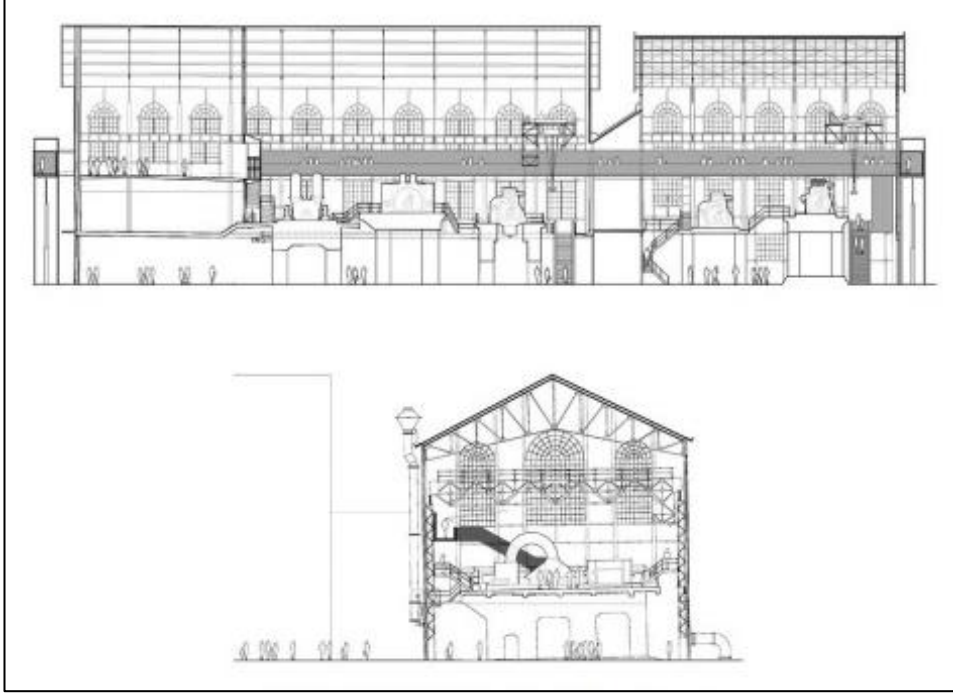
elik elemanlar ve sirkulasyon elemanları farklı renk tonunda kullanılarak eski dokudan ayrıştırılmıştır.



Şekil 4.27: ÇSM binası, 2021.



Şekil 4.28: Enerji Müzesi Planı.



Şekil 4.29: Enerji Müzesi Kesiti.

Enerji Müzesi'ne dönüştürülen 1 ve 2 numaralı makine daireleri ele alınırken yapının betonarme strüktürünün özgün dokusuna hiç dokunulmadan tüm dokularıyla beraber korunmuş ve dışta bulunan çelik taşıyıcılar yeni çelik taşıyıcı makaslarla güçlendirilmiştir (Şekil 4.30).



Şekil 4.30: Enerji Müzesi iç mekan, 2021.

Tesis içerisinde bulunan makine ve kazan daireleri dışında diğer tarihi yapıları da koruma kapsamında ele alınmıştır. Ana yapılara hizmet edilecek şekilde işlevlendirilen bu yapılar idari birimler ve ofisler olarak yenilenmiştir. Günümüzde Bilgi Üniversitesi akademisyenlerinin ofisleri olarak kullanılmaktadır.

Üretim yapılarının yanında kullanılan diğer yapılar Silahtarağa Elektrik Santrali içerisinde depo, ambar ve atölye birimlerinin yeniden kullanımı sağlanmıştır. Depo, mutfak, cafe ve atölye yapıları olarak ele alınan bu yapılar tesis içerisinde bulunan ortak alanlarda konumlanmış ana üretim yapılarına hizmet etmektedir. [Bilgin, 2007]

Tesisteki küçük yapılara bakıldığında müze ve kampüs yapılarına yakın olan atölye birimleri cafe olarak , güneyde bulunan ambar yapısı ise sergi alanı ve ek atölyeler olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Şekil 4.31). Kütüphane olarak yeniden işlevlendirilen yapılar 1 ve 3 numaralı kazan daireleridir. Santral içinde bulunan eski lojman yapıları rezidans yapıları olarak yeniden ele alınmıştır. Kuzeyde bulunan tesise sonradan eklenen atölye yapıları üniversitenin eğitim birimleri olarak yeniden işlevlendirilmiştir.



Şekil 4.31: Kış bahçesi olarak eklenen birim ve tarihi yapı –Cafe, 2021.

Silahtarağa Elektrik Santrali bölgesinde bulunan 3 numaralı makine dairesi dışında bulunan üretim yapıları içerisinde makineleri koruma isteği çerçevesinde işlevler ele alınmış ve hacimler makinelerin konumuna göre şekillenmiştir. Yüksek

yapı kabuğu korunmuş olup iç mekandaki işlev bu koruma amacının gerisinde kalmıştır (Şekil 4.32).



Şekil 4.32: Cephesi yenilenen yapı -Mimarlık binası, 2021.

### 4.2.3. Değerlendirme Sonuçları

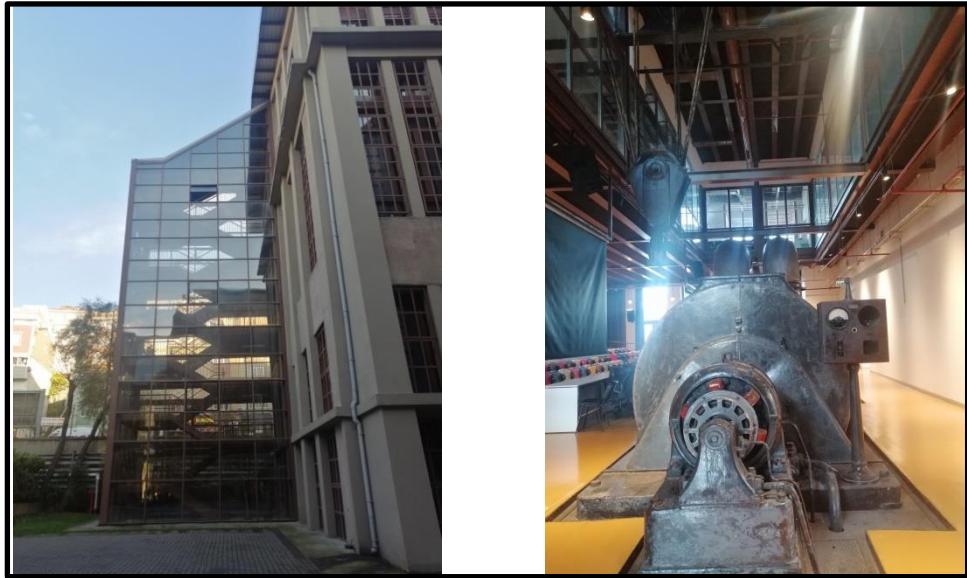
Bilgi Üniversitesi kampüsü olarak kullanılan elektrik santrali bölgesi tarihi yapıları ve doğal kurgusunu uyumlu bir anlayışla yeniden ele alınmıştır. Tarihi yapıların koruma çalışmasında işlev özgün mekan kurgusunun önüne geçmemiştir. Kazan daireleri ve makine daireleri içerisinde makineler ve elemanlar aynen korunmuş, santral içerisinde bulunan büyük ölçekli tesisat öğeleri sergilenmiştir (Şekil 4.33).

Günümüzde hukuk fakültesi olarak kullanılan 3 numaralı makinadaresi cephesi özgün dokusu bozulmadan yenilenmiştir. Yapının iki kısa kenarında bulunan çelik merdivenler yapının tarihi izlerini yansıtmaktadır. Sirkülasyon bu merdivenlerle dışarıdan sağlanmaktadır (Şekil 4.34). Yapının içine ayrıca bir merdiven eklenmemesi fazla müdahalenin yapılmaması amacıyla olumlu olmuştur. İç mekan kurgusunda işlev doğrultusunda gerekli olan birimlerler alçıpan duvarlar ve cam bölme duvarlar ile sağlanmıştır.



Şekil 4.33: a) Kazan Daireleri, b) Makine daireleri, 2021.

Konferans salonunda ve galeri boşluğu içerisinde yapının özgün makineleri sergilenerek işlev geri planda bırakılmıştır (Şekil 4.34). Konferans salonu ve giriş alanında yapının çelik konstrüksiyonlu çatı makasları ve ahşap çatı kaplaması yapının geçmiş izlerini taşımaktadır. Yapı içerisindeki havalandırma kanalları, elektrik tavaları ve ısıtma boruları vb. tesisat elemanları açık bir şekilde konumlanmıştır.



Şekil 4.34: a) Çelik merdiven, b) Konferans salonu, 202

Tablo 4.6: 3 Nolu Makina Dairesi Müdahale Değerlendirmeleri.

<b>3 NOLU MAKİNA DAİRESİ</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	*Yapının tamamı özgün betonarme strüktürden oluşmaktadır. *Bu strüktür bazı noktalarda güçlendirmeler yapılarak korunmuştur.
<b>Çatı Strüktürü</b>	*Özgün çelik çatı konstrüksiyonu korunmuştur.
<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	*Yapının özgün iç mekan kurgusu kaybolmuştur. *İç mekanda çok fazla bölücü elemanlar kullanılmıştır.
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*Betonarme olan yapıda iç mekanda duvar dokusu sıva+boya olarak devam ettirilmiştir.
<b>Tavan Kaplamaları</b>	*Yapıda özgün betonarme taşıyıcı açık bırakıldığı için herhangi bir tavan kaplaması yapılmamıştır. *Tavanlar açık bırakılmış olup tesisat elemanları gizlenmemiştir.
<b>Döşemeler</b>	*Yapının özgün döşeme dokusu hakkında bir bilgi yoktur. *Tümüyle mermer döşeme kaplaması uygulanmıştır.
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	*Sirkülasyon olarak yapının iki kısa cephesine eklenen çelik meriverenler cam cephelerle yapıya bağlanmıştır. *Yapı içerisinde müdahale edilmeden bu şekilde yapı içerisinde sirkülasyon sağlanması olumlu bir yaklaşım olmuştur. *Asansör yapı içerisinde kurguyu bozmayacak şekilde ve engelli erişimi için uygulanmıştır.
<b>Doğramalar</b>	*Yapıların özgün demir doğramalı pencere elemanları korunmuştur. *Ek müdahaleler ile yapılan bölümlerde de demir doğrama kullanılmıştır.Özgün doğramalar ile aynı renk olarak yapılması eski-yeni algısını kaybettirmiştir.

Tablo 4.6: Devam.

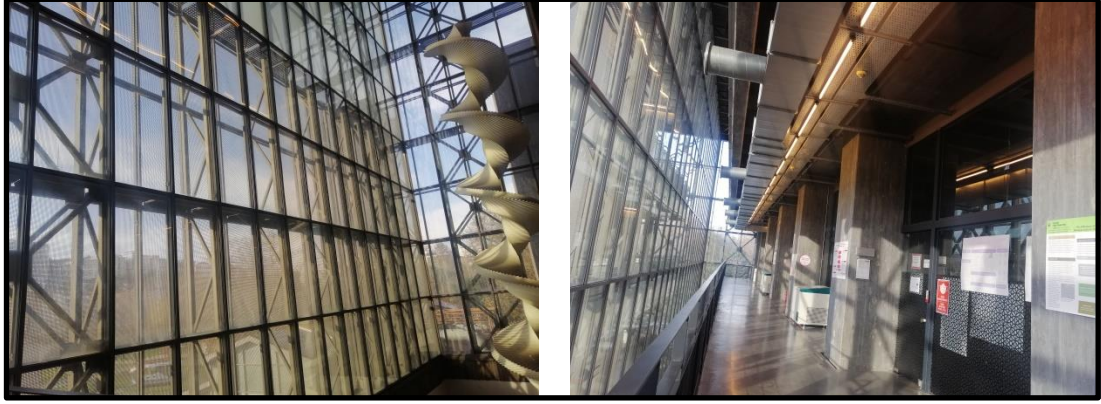
<b>Makina Elemanları</b>	*Makina öğelerinin çoğu hakkında iz olmamakla beraber birkaç tanesi sergilenmiştir.
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*Cephesi özgün dokusu bozulmadan yenilenmiştir. .
<b>Cephe Elemanları</b>	*Yapının iki kısa kenarına yapıyla aynı dokuda doğramalara sahip cam cepheli çelik merdivenler eklenmiştir. *Metal pencereler pastan arındırılıp korunmuştur.
<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	* Tesis içerisinde Hukuk Fakültesi olarak kullanılan yapı sadece öğrenciler ve eğitimciler tarafından kullanılmaktadır.
<b>Erişilebilirlik</b>	**Hukuk fakültesi olarak kullanılan yapıya ziyaretçi erişimi sağlanmamaktadır.
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*İşlev sonucunda bölge üniversite ihtiyaçlarını karşılayacak ticaret ağlarını ve sosyal alanlarını geliştirmiştir. *Seyfi Arıkan yapısı olarak bilinen yapı eğitim işlevi ile beraber bu değerini devam ettirmektedir.

Tablo 4.6’da 3 nolu makine dairesi yapısının strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Yıkılan 2 ve 4 numaralı kazan daireleri yerine yapılan Çağdaş Sanatlar Müzesi olarak bilinen yapı betonarme olarak yapılan yeni yapıdır. Betonarme strüktür gizlenmemiştir. Çalışma alanları, kütüphane ve dersliklerden oluşan yapı köprülerle diğer yapılara ve yanında bulunan tarihi makine dairesine bağlanmaktadır. Geniş galeri boşlukları ve cam cepheler yapılarak yapının ağır kütlesi hafifletilmiştir (Şekil 4.35).

Taşıyıcı sistemin açık olarak görüldüğü yapıda tesisat öğeleri de gizlenmemiştir. Girişin sağında bulunan kısım açık olarak bırakılmış olup yapının makine dairesiyle ve günümüz Enerji Müzesi ile bağlantı noktasıdır. Bu noktada

tarihi yapının zemin katında konumlanmış çalışma alanı ve kütüphane birimleri yapılmıştır.



Şekil 4.35: a) Çağdaş Sanatlar Müzesi iç mekan, b) Taşıyıcı sistemi,2021.

Tablo 4.7’de 2 ve 4 nolu kazan daireleri yapılarının strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Tablo 4.7: 2 ve 4 Nolu Kazan Daireleri Müdahale Değerlendirmeleri.

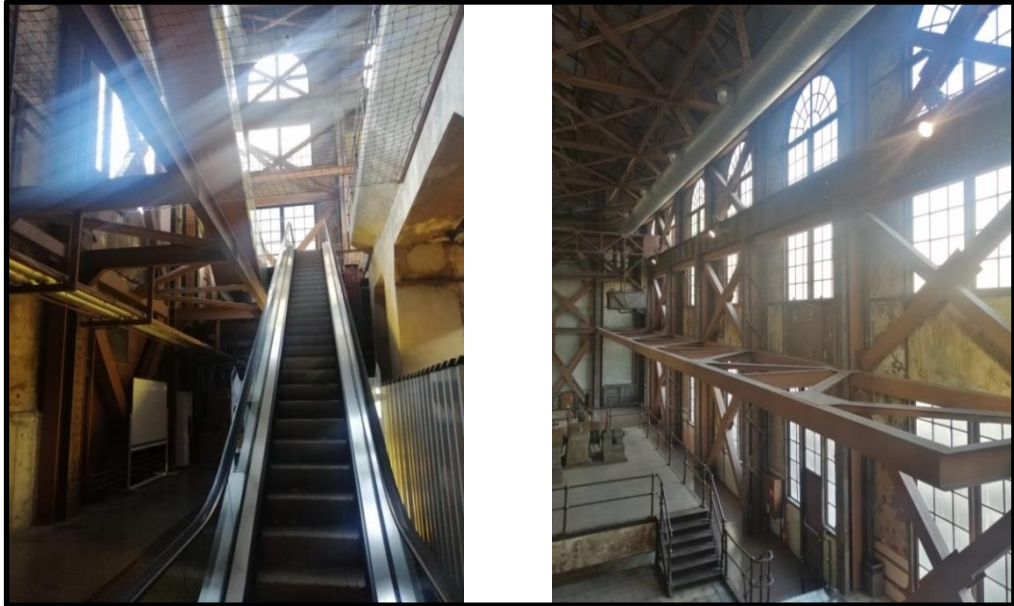
<b>2 ve 4 NOLU KAZAN DAİRELERİ ( ÇAĞDAŞ SANATLAR MÜZESİ )</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>* Yıkılan kazan daireleri yerine betonarme olarak yeniden yapılmıştır.</li><li>*Birbirine çelik köprülerle bağlı 2 yapı biriminden oluşmaktadır.</li><li>*Geniş cam cepheler ile betonarme strüktür hafifletilmiştir.</li></ul>
<b>Çatı Strüktürü</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>*Yapıların özgün çatı strüktürü hakkında bir iz yoktur.</li><li>*Betonarme yapıların çatısı aynı sistemle yeniden yapılmıştır.</li><li>*Enerji Müzesi’yle ortak girişi olan bölümde çelik çatı strüktürü korunmuştur.</li></ul>

Tablo 4.7: Devam.

<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	<p>*Açık mekan kurgusu oluşturulmuştur.</p> <p>*Galeri boşlukları yapılarak yapı içinde geniş açıklıklar yaratılmıştır.</p> <p>*Çalışma alanı ve derslikler için gerekli olan bölümlerde kapalı alanlar cam bölücü elemanlar ile oluşturulmuştur.</p>
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*Yapılarda betonarme strüktür açık bırakılmıştır.</p> <p>*Yıkılan yapıların özgün duvar dokusu hakkında bir iz bırakılmamıştır.</p> <p>*Geniş cam cepheler ile betonarme strüktür hafifletilmiştir.</p>
<b>Tavan Kaplamaları</b>	<p>*Yapıda asma tavan uygulanmamış olup tesisat öğeleri ve betonarme kirişler açıkça sergilenmiştir.</p>
<b>Döşemeler</b>	<p>*Yapının özgün döşeme dokusu hakkında iz yoktur.</p> <p>*Yapıların genelinde zemin doğal şap olarak bırakılmıştır.</p>
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	<p>*Yapı içerisindeki sirkülasyon, betonarme merdivenler ile sağlanmaktadır.</p> <p>*2 yapı birimi arasında ise çelik köprülerle dolaşım sağlanmaktadır.</p> <p>*Asansör yapının ortak alanlarında konumlanmıştır.</p>
<b>Doğramalar</b>	<p>*Yapıların özgün pencere ve kapı elemanlarına referans olacak bir yaklaşım sergilenmemiştir.</p> <p>*Cephelerde geniş cam açıklıklar uygulanmıştır.</p>
<b>Makina Elemanları</b>	<p>*Yapı içerisinde bulunan özgün makina öğelerine dair bir iz bulunmamaktadır.</p>
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*Yıkılan yapılar yerine betonarme olarak yeniden yapılan yapılarda betonarme strüktür cephede açık bırakılmıştır.</p>
<b>Cephe Elemanları</b>	<p>*Cephede geniş cam açıklıklar oluşturulmuştur.</p> <p>*Yapılar arasındaki çelik köprülerde cam kullanılmıştır.</p>

Tablo 4.7: Devam.

<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	* Çağdaş Sanatlar Müzesi olarak işlevlendirilen bu yapılar ortak çalışma alanları olarak kullanıldığı için ziyarete açıktır.
<b>Erişilebilirlik</b>	*Tesis içerisinde kolayca erişim sağlanmaktadır. *Enerji Müzesi ile ortak alan olarak kullanılan bölümler öğrenciler için çalışma alanı olarak aktif kullanılmaktadır.
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*İşlev sonucunda bölge üniversite ihtiyaçlarını karşılayacak ticaret ağlarını ve sosyal alanlarını geliştirmiştir. *Tarihi yapı kent içinde müze işlevi ile yeniden işlevlendirilerek gelecek nesillere aktarılmaktadır.



Şekil 4.36: a) Eklenen yürüyen merdiven, b) Çelik strüktür, 2021.

1 ve 2 nolu tarihi makina dairelerinin kalan diğer bölümü ve üst katı makinelerin seğilendiği bir müzeye dönüştürülmüştür. Yapı içerisinde üst katta bulunan müze alanına ulaşım yürüyen merdiven ve çelik merdiven ile sağlanmaktadır . Müze içerisinde engelli için bir ulaşım uygulanmamıştır. Makine

dairesinin içerisindeki makineler, geniş cam açıklıklar, çelik kolonlar, köprüler, kademeli döşemeler arasındaki birkaç basamaklı merdivenler, mozaik döşeme kaplamalarıyla tarihi dokusunu yaşatmaktadır. Doğramalar, korkuluklar, bazı noktalarda bulunan mozaik duvar kaplamaları ve eski taşıyıcı çelik elemanları temizlenerek korunmuştur (Şekil 4.36).

Yapı içerisinde özgün taşıyıcı elemanlarına ek olarak çelik konstrüksiyon ilave edilmiştir. Zemin katta özgün betonarme duvarlar ve çelik taşıyıcılar yeni müdahalelerden ayrılmaktadır (Şekil 4.37). Yapılan müdahalelerde yeni yapılan çelik taşıyıcılar farklı renklerde boyanarak eskiyle arasında yanlısama olması engellenmiştir. Geniş kat yüksekliği ile yapının çelik makaslı çatı sistemi vurgulanmıştır. Yapının cephesinde temizleme gibi bir müdahale yapılmamıştır.



Şekil 4.37: a) Çelik müdahaleler, b) Eski-yeni strüktür, 2021.

Tablo 4.8: 1 ve 2 Nolu Makina Daireleri Müdahale Değerlendirmeleri.

<b>1 ve 2 NOLU MAKİNA DAİRELERİ</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	<p>*Yapının özgün çelik taşıyıcı sistemi belirli noktalarda çelik kolon ve makaslarla güçlendirilmiştir.</p> <p>*Zemin katta bulunan betonarme strüktür korunmuş olup gerek görülen alanlarda çelik elemanlarla güçlendirilmiştir.</p>

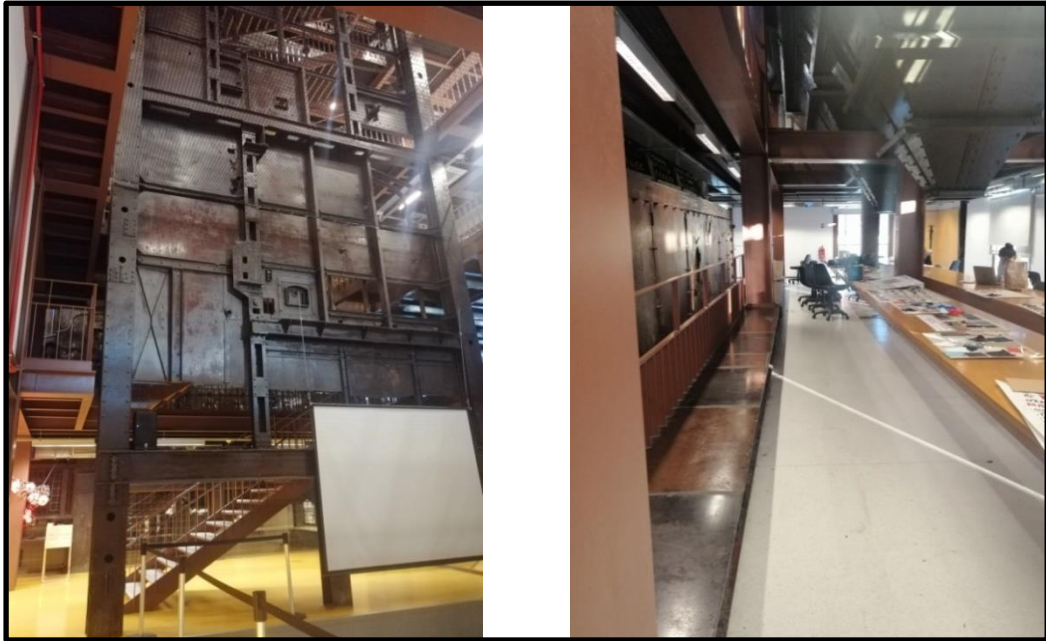
Tablo 4.8: Devam.

<b>Çatı Strüktürü</b>	*Çelik çatı konstrüksiyonu korunmuştur.
<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	*İç mekan kurgusu korunmuştur. *Bölücü elemanlar kullanılmamıştır.
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*İç mekanda özgün duvar dokusu korunmuştur. *Zemin katta bulunan betonarme taşıyıcılar açık bırakılarak özgün doku sergilenmiştir.
<b>Tavan Kaplamaları</b>	*Yapının özgün çelik çatı sistemi korunduğu için kaplama uygulanmamıştır. Zemin katta da aynı şekilde betonarme taşıyıcı açık bırakıldığı için herhangi bir tavan kaplaması yapılmamıştır.
<b>Döşemeler</b>	*Yapının özgün döşeme dokusu zemin katta korunmuştur. *Üst katta belirli alanlarda özgün taş ve mozaik döşeme kaplamaları korunmuştur.
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	*Sirkülasyon yapıya yeni eklenen yürüyen merdiven ve çelik merdiven ile sağlanmaktadır. *Engelli erişimi bulunmamaktadır.
Tablo 4.8: Devam.	
<b>Doğramalar</b>	*Yapıların özgün demir doğramalı pencere elemanları korunmuştur.
<b>Makina Elemanları</b>	*İç mekanda bulunan makina ögeleri ve tüm tesisat sistemi korunmuş olup Enerji Müzesi olarak sergilenmektedir.
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*Yapıların giriş cephesinde temizleme yapılarak yenileme yapılmıştır. *Arka ve yan cephedeki çiçeklenme ve bozulmalar günümüzde görülmektedir.
<b>Cephe Elemanları</b>	*Yan cephede bulunan yapıya ait çelik merdiven pastan arındırılıp yenilenmiştir. *Metal pencereler pastan arındırılıp korunmuştur.

Tablo 4.8: Devam.

<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	* Enerji Müzesi olarak herkesin kullanımına açıktır.
<b>Erişilebilirlik</b>	*Tesis içerisinde kolayca erişim sağlanmaktadır. *Enerji Müzesi ile ortak alan olarak kullanılan bölümler öğrenciler için çalışma alanı olarak aktif kullanılmaktadır.
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*İşlev sonucunda bölge üniversite ihtiyaçlarını karşılayacak ticaret ağlarını ve sosyal alanlarını geliştirmiştir. *Tarihi yapı kent içinde müze işlevi ile yeniden işlevlendirilerek gelecek nesillere aktarılmaktadır.

Tablo 4.8’de 1 ve 2 nolu makine daireleri yapılarının strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.



Şekil 4.38: a) Kazan dairesi, b) Korunan makine elemanları, 2021.

Mimarlık fakültesi olarak kullanılan 3 numaralı kazan dairesinde cephe yenilemesi yapılmıştır. Yüksek cam açıklıklar ve doğramalar yenilenmiştir. Yapı

içerisinde her ne kadar gerekli bölmeler için alçıpan duvarlar ve cam bölme duvarlar ile kapalı alanlar yaratılmış olsa da açık mekan kurgusu benimsenmiştir. Zemin katta bulunan özgün betonarme taşıyıcı ve yapıya müdahale için yapılan çelik taşıyıcılar açık bırakılmıştır. Yeni çelik taşıyıcılar farklı renkle boyanarak eskitilmiş eski çelik taşıyıcılar vurgulanmıştır. Tesisat elemanları asma tavan ile kapatılmamıştır. Yapının ortasında bulunan yapının yüksekliği boyunca devam eden özgün kazan dairesi galeri boşluğu içerisinde sergilenmiştir (Şekil 4.38). Çatıda asılı olan diğer makineler de döşemede boşluklar bırakılarak korunmuştur. Bu yaklaşım ile işlevin tarihi izlerin önüne geçmesine engel olunmuştur.

Tablo 4.9'da 1 ve 3 nolu kazan daireleri yapılarının strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Tablo 4.9: 1 ve 3 Nolu Kazan Daireleri Müdahale Değerlendirmeleri

<b>1 ve 3 NOLU KAZAN DAİRELERİ</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*Özgün çelik taşıyıcı elemanları korunmuştur.</li> <li>*Gerekli noktalarda çelik kolon ve makaslar ile güçlendirmeler yapılmıştır.</li> <li>*Özgün ve yeni çelik taşıyıcı elemanlar açıkça ayırt edilebilmektedir.</li> <li>*Yeni çelik taşıyıcılar özgün çelik taşıyıcıya ve yapının duvarlarına dokunmadan kendi içinde birbirine bağlıdır.</li> <li>*Zemin katta bulunan betonarme taşıyıcı güçlendirilerek korunmuştur ve açıkça sergilenmiştir.</li> <li>*Kagir beden duvarları korunmuştur.</li> </ul>
<b>Çatı Strüktürü</b>	*Çelik çatı konstrüksiyonu temizlenerek korunmuştur.
<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*İşlev sonucunda ofis birimleri için cam bölücü elemanlar eklenmiştir.</li> <li>*Zemin katta gerekli alanlarda bölücü duvarlar uygulanmıştır.</li> </ul>

Tablo 4.9: Devam.

<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*Zemin katta betonarme taşıyıcının dokusu açıkça sergilenmiştir.</p> <p>*Açık mekan kurgusu korunan yapılarda duvar dokusu sıva-boya ile kapatılmıştır.</p>
<b>Tavan Kaplamaları</b>	<p>*Yapıda asma tavan uygulanmamış olup tesisat öğeleri ve çelik taşıyıcı elemanları açık bırakılmıştır.</p> <p>*Zemin katta betonarme kirişler vurgulanmıştır.</p> <p>*Wc birimlerinde metal asma tavanlar uygulanmıştır.</p>
<b>Döşemeler</b>	<p>*Yapının özgün döşeme dokusu hakkında iz yoktur.</p> <p>*Genellikle mermer döşeme kaplaması yapılmıştır.</p>
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	<p>*Yapı içerisindeki sirkülasyon, yapı yüksekliği boyunca devam eden kazan dairesi etrafında çelik merdivenler ile sağlanmaktadır.</p> <p>*Asansör yapının geniş galeri boşluğunu ve açık kurgusunu bozmayacak şekilde gizlenmiştir.</p>
<b>Doğramalar</b>	<p>*Pencere-kapılar alüminyum olarak yenilenmiştir.</p> <p>*Cephedeki pencere boyutları özgününe uygun olarak ele alınmıştır.</p>
<b>Makina Elemanları</b>	<p>*Özgün kazan dairesi galeri boşluğu içerisinde sergilenerek korunmuştur.</p> <p>*Yapı içerisinde bulunan makina öğeleri bazı alanlarda döşemelerde boşluklar yaratılarak korunmuştur.</p>
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*Özgün duvar dokusu hakkında bir iz bulunmamaktadır.</p> <p>*Cephede duvarlar sıva- boyalıdır.</p> <p>*Cephede temizleme ve bakım-onarım yapılmıştır.</p>
<b>Cephe Elemanları</b>	<p>*Doğramalar ve geniş cam açıklıklar yenilenmiştir.</p> <p>*Cephedeki çelik merdivenler pastan arındırılmış ve yenilenmiştir.</p>

Tablo 4.9: Devam.

<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	*Üniversite kampüsü olarak yeniden işlevlendirilen tesis yoğunlukla öğrenciler tarafından kullanılmakla beraber müze yapıları halka açıktır.
<b>Erişilebilirlik</b>	*Tesis içerisinde kolayca erişim sağlanmaktadır. *Kütüphane ve mimarlık yapıları kampüs içerisinde aktif olarak kullanılmaktadır
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*İşlev sonucunda bölge üniversite ihtiyaçlarını karşılayacak ticarete ağlarını ve sosyal alanlarını geliştirmiştir. *Tarihi yapı kent içinde eğitim ve kültürel anlamda yeniden işlevlendirilerek gelecek nesillere aktarılmaktadır.



Şekil 4.39: İç mekan, 2021.

Yapı, verilen işlev açısından yoğun olarak kullanılması gerekse de işlev için gerekli her türlü müdahale minimumda bırakılmış olup özgün malzemelerin korunması için her türlü koruma yapılmıştır. Sirkülasyonun her katta iki galeri

boşluğu ortasında bulunan elik merdivenle sağlanması hem özgün makinelerin hem de mekanın algılanabilirliğini arttırmıştır (şekil 4.39). Açık mekan kurgusu yapılan alanlarda elik kolonlar açıktır. Yapı yüksekliği boyunca devam eden pencere açıklıkları yapı içerisinde kullanım açısından çok fazla tefriş kullanılmasından dolayı sadece cephede kendini gösterebilmektedir (şekil 4.40).



şekil 4.40: İç mekan, 2021.



şekil 4.41: Cafe, 2021.

Santral içerisinde bulunan cafe olarak ele alınan tarihi yapının çelik konstrüksiyonlu çatı sistemi özgün olarak korunmuştur. Yapının iki kısa kenarına eklenen kış bahçesi olarak kullanılan camekan birimler, tarihi yapının tek duvarına konumlanmış olup kütleli olarak özgün yapıya uyumlu yapılmıştır (Şekil 4.41).

Bu durum yapı yapılan ek müdahalenin yapının önüne geçmesini engellemiş ve yapıyla bir bütün oluşturmuştur. Yeni yapılan kış bahçelerinin çatı kurgusu özgün yapıdan uyarlanmıştır. Bunun dışında bölgede bulunan tek katlı diğer tarihi yapılar atölyeler, mutfak vb. işlevlerle cepheleri yenilenerek kullanılmaktadır (Şekil 4.42).



Şekil 4.42: Mutfak, 2021.

Tablo 4.10’de Atölye yapılarının strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Tablo 4.10: Atölye Yapıları Müdahale Değerlendirmeleri .

<b>ATÖLYE YAPILARI</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	*Tek katlı olan bu yapılarda betonarme strüktür korunmuştur.
<b>Çatı Strüktürü</b>	*Ahşap çatı strüktür elemanları özgünene uygun olarak yenilenmiştir.

Tablo 4.10: Devam.

<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	*Açık mekan kurgusu devam ettirilmiştir. *Cafe yapısı olarak kullanılan yapının iki kısa kenarına ek kış bahçeleri yapılmıştır.
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*Betonarme olan yapıda iç mekanda duvar dokusu sıva+boya olarak devam ettirilmiştir.
<b>Tavan Kaplamaları</b>	*Yapıda özgün ahşap strüktür korunmuş ve sergilenmiştir. *Tavanlar açık bırakılmış olup tesisat elemanları gizlenmemiştir.
<b>Döşemeler</b>	*Döşemelerde kademeler verilerek mekanlar birbirinden ayrılmıştır.
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	*Tesis içerisinde kullanılan bu yapılarda merdiven ve asansör gibi sirkülasyon elemanları eklenmemiştir.
<b>Doğramalar</b>	*Yapıların özgün demir doğramalı elemanları korunmuştur. *Kış bahçesi olarak eklenen bölümlerde alüminyum doğramalar kullanılmıştır.
<b>Makina Elemanları</b>	*Yapılarda özgün makina elemanları hakkında bir iz bulunmamaktadır.
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*Cephesi özgün dokusu bozulmadan yenilenmiştir. *Kış bahçesi olarak eklenen mekanlar tarihi yapının iki kısa duvarına konumlanmıştır.
<b>Cephe Elemanları</b>	*Yapının kısa kenarlarına eklenen kış bahçeleri kütleli olarak tarihi yapıya uyumlu bir şekilde ele alınmıştır. *Kış bahçelerinde şeffaflık sağlanmış olup cam cepheler kullanılmıştır.
<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	*Cafe olarak kullanılan yapı hem öğrenciler hem de ziyaretçiler tarafından kullanıma açıktır.

Tablo 4.10: Devam.

<b>Erişilebilirlik</b>	*Galeri olarak kullanılan yapılara belirli günlerde erişim bulunmaktadır *Bu yapıların bazıları teknik birim ve mutfak gibi işlevlerle kullanılmakta olup özelleştirilmiştir.
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*İşlev sonucunda bölge üniversite ihtiyaçlarını karşılayacak ticaret ağlarını ve sosyal alanlarını geliştirmiştir.

Bilgi Üniversitesi bünyesinde, eski makine dairelerinin korunarak dönüştürülmesiyle oluşturulan, Türkiye'nin ilk endüstriyel arkeoloji müzesi olan Enerji Müzesi 2012'de Avrupa Müze Akademisi tarafından "DASA ödülü"ne layık görülmüştür. Çağdaş sanat sergilerin ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği ana galeri binası olan Çağdaş Sanatlar Müzesi "International Architecture Awards 2010" ödülünü, eski santralin tamirhane ve depo binalarının dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan yeme-içme mekanları ise tasarım ödülünü almıştır. [ Bilgi Üniversitesi arşivi ]

### 4.3. Cibali Tütün Fabrikası – Kadir Has Üniversitesi

Cibali Tütün Fabrikası, Haliç'in Cibali semtinde, Haliç'e paralel olarak konumlanmıştır. 10385 metrekarelik arsa üzerinde kurulmuş olan fabrika 400000 metrekarelik alana sahiptir [İstanbul, s120, 1994a].

Fabrika yapısı Regie şirketi tarafından tütün alımı, toplama ve şirket kurma haklarını alarak 1884 yılında tütün ve sigara üretmek amacıyla Cibali'de kurulmuştur. Osmanlı topraklarındaki ilk endüstriyel tesislerden biri olan ve çoğunluğu kadın işçilerin çalıştığı Cibali Tütün Fabrikası, Fransızlar tarafından işletilmiştir. 1925'e kadar Osmanlı Devleti'nin borçlarına karşılık yabancı sermaye tarafından oluşturulan Reji İdaresi'ne ait olan fabrika, 1925'ten sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hizmetine geçmiştir. [İrepoğlu, s33, 2008 ]

Tablo 4.11: Cibali Tütün Fabrikası Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.

YAPININ	YENİLEME ÖNCESİ	YENİLEME SONRASI
ADI	Cibali Tütün Fabrikası	Kadir Has Üniversitesi
İŞLEVİ	Tütün Fabrikası	Üniversite
YAPIM YILI	1884	2000-2002
BÜNYESİNDEKİ YAPILAR	Avlu ve geçitlerle birleşen 8 bloktan oluşmaktadır.	*Bütünleştirilen 3 ana blok *Tekel Binası *Sarnıç
KORUNMUŞLUK DURUMU	Var	Var
TAŞIYICI STRÜKTÜRÜ	Yığma + Çelik	Yığma + Çelik
ÇATI STRÜKTÜRÜ	Çelik + Ahşap Konstrüksiyon	Çelik Konstrüksiyon + Ahşap Konstrüksiyon
CEPHE MALZEMESİ	Kesme Taş + Tuğla	Sıva+ Boya
KAPI-PENCERE DOĞRAMALARI	Ahşap doğrama	Ahşap + Alüminyum doğrama

Tablo 4.11’de Cibali Tütün Fabrikası’nın yenileme öncesi ve sonrası değişimleri incelenmiştir.

Yapının tasarımı ve planlaması Alexandre Vallauray’e ait olup yapıları birbirine bağlayan geçitlerden ve avlulardan oluşmaktadır. Eugene Bottazi 20.yy başlarında fabrika yapısına ekler yapmıştır. Eski fotoğraflarına bakıldığında taşıyıcısının çelik döküm kolonlar olduğu, tuğla volta döşemelerden oluştuğu ve demir-cam malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Yapının tavan ve döşeme kaplamaları ise ahşaptır [Alioğlu ve Alper, s18, 1998] (Şekil 4.43) [İstanbul,1994a].



Şekil 4.43: Cibali Tütün Fabrikası eski hali.

Neo-Klasik üslubuyla yapılan ana fabrika yapılarının sonradan eklenen birimlerinin farklı tarzda olduğu görülmektedir. Yapının cephe düzeninde bulunan taş söveler, silmeler, saçak silmeleri ve pilastırlar yapının özgün dokusu hakkında bilgi vermektedir. Üst katta bulunan silme altında kullanılan sıvaya kesme taş görünümü verilerek cepheye uyum sağlanmıştır. Çatıda bulunan alınlıklar, yapıya yeniden işlevlendirme sırasında eklenen üçgen alınlık ve girişleri vurgulayan saçaklar Barok mimarisini yansıtmaktadır. Fabrika yapısı birbiriyle bağlı bir şekilde yapılmış yapılardan oluşmaktadır. Bu yapılar birbirine bazı bölümlerde üstü örtülü geçitler ile bazı bölümlerde ise avlularla bağlanmaktadır. Yapıların bodrum ve zemin katları birden fazla hacimden oluşsa da üst katlar de açık plan kurgusu bulunmaktadır [Alper, s67, 2004] (Şekil 4.44) [İstanbul,1994a].

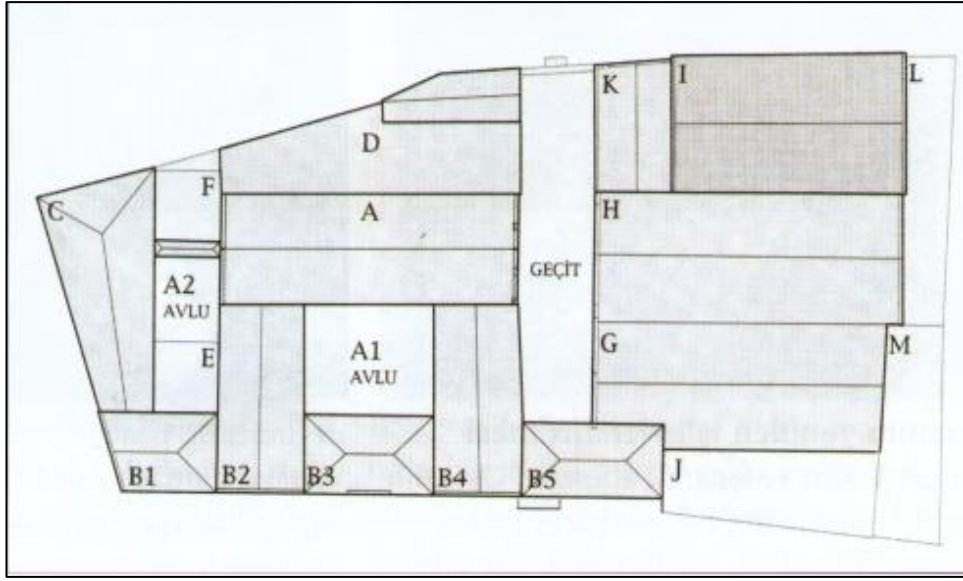
Fabrika yapısının 1990 yıllarındaki fotoğraflarına ve belgelerine bakıldığında yapı içerisinde lokanta, sosyal tesis, okul gibi birimlerin olduğu düşünülmektedir. Cumhuriyet'in ilanının sonra 1 Mart 1925 yılında fabrika Türk Tekel İdaresi'ne geçmiştir. Tekel tarafından 1985 yılında, fabrikanın bir bölümü müze olarak kullanılmıştır [Doğruel, s48, 2000].1994 yılında fabrikanın tüm makine öğelerinin olduğu ve yapıların fabrika işlevini devam ettirdiği görülmüştür [Köksal, s92, 2005]. Fabrika yapısı 1995 yılında tamamen boşaltılmış ve kullanılamaz hale gelmiştir



Şekil 4.44: Cibali Tütün Fabrikası eski hali .

Cibali Tütün Fabrikası 1884 yılında tütün tekelinin Reji İdaresi'ne devredilmesinden itibaren hizmete girmiştir. Önceleri sadece tütün işlenen fabrikada 1900 yılından sonra sigara imalatı başlamıştır. Cibali Tütün Fabrikası avlu yada geçitlerle birbirine bağlanan birkaç yapı yada yapı grubundan oluşur. Bunlardan I ve II nolu yapı grupları fabrikanın üretime geçtiği XIX. Yüzyılın sonu ile XX. Yüzyılın ilk yıllarında gerçekleştirilmiştir. I Nolu yapı grubu A, B, C, D, E, F yapılarından ; I nolu yapı grubu ile arasında bir geçit bulunan II nolu yapı grubu ise G, H, I, J, K yapılarından oluşur. Bu yapı ve yapı grupları süreç içerisinde birbirine eklenerek fabrika zamanla bugünkü biçimini kazanmıştır. Fabrikanın açılış tarihi 1884 olup sigara üretimine geçiş 1900 yılında olmuştur (Şekil 4.45) [ Kurul Arşivi ].

1900 yıllarında elde edilen fotoğraflar göz önüne alındığında A, B, G, H, I bloklarının kolaylıkla algılandığı görülmektedir. B bloğu 3 katlıdır. Bloğun orta aksında girişi belirten bir alınlık mevcuttur. Avlunun kapatılmadığı, J ve F bloklarının olmadığı görülmüştür. 1908 yıllarındaki fotoğraflarına göre B, G, H, I blokları kolaylıkla algılanabilmektedir. Bu blok hala 3 katlıdır. Bu blokta orta aksta bulunan alınlık bu yıllarda bulunmamaktadır. J blok hala yer almamakta olup B bloğun batısına C blok eklenmiştir. I ve II nolu yapı gruplarının arasındaki geçiş zemin katta yer yer kapatılarak gerçekleşmiş ve bu geçişle çelik+cam beşik çatı ile kapatılmıştır.



Şekil 4.45: Cibali Tütün Fabrikası tasarım planı.

### 4.3.1. Koruma Süreçleri

İstanbul 1 Numaralı Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun arşiv belgeleri incelenerek bilgi edinilmiştir. Cibali Tütün Fabrikası'nda 1953 yılında sarnıç izleri bulunan alanda ,sarnıcin koruması sağlanarak üzerine yeni yapı yapılmıştır. 1988 yılında İstanbul 1 Numaralı Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından koruması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiş ve koruma grubu II olarak belirlenmiştir.

1995 yılında Kentsel ve Tarihi Sit Alanı'na girmiştir. Aynı yıl içinde restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. 1997 yılında Kadir Has Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir. Üniversite bünyesine girdikten sonra fabrikanın eğitim ve öğretim tesisi olarak işlevlendirilmesi öneri yapılmış ve restitüsyon projelerine uygun olarak yeniden ele alınması kararı alınmıştır.

1998 yılında yapılan restitüsyon 3. döneminde D bloğun kaldırılması gerektiği bunun yanında restorasyon projesinde A3 -A4- 0 ve P bloklarının kaldırılması , yapıların özgün dokusuna uygun avlular düzenleyip yeni işleve uygun planlamalar yapılması istenmiştir.Rölöve çalışması onaylanmıştır.

Tablo 4.12'de Cibali Tütün Fabrikası'nın işlev aşamaları, müdahale türleri ve korunma durumu incelenmiştir.

Tablo 4.12: Cibali Tütün Fabrikası Koruma Süreci.

<b>YAPILAR</b>	<b>TESCİL TARİHİ</b>	<b>KORUNMA DURUMU</b>	<b>İŞLEV ÖNERİLERİ</b>	<b>MÜDAHALE TÜRÜ- TARİHİ</b>
<b>Fabrika Blokları</b>	1988	Var	* Eğitim ve öğretim tesisi *Sanat merkezi *Kongre ve kültürel tesis alanı	*Yenileme – 2000- 2002
<b>Tekel Binası</b>	1988	Kısmen korunmuştur.	* Üniversite yapısı ek bina – idari birim	*Yeniden yapım – 2000 - 2002
<b>Sarnıç</b>	1977	Var	*Rezzan Has Müzesi	*Yenileme – 2000 - 2002

1999 yılında 1026 ada 1 parselde yer alan tescilli yapının kamusal alan oluşturması amacıyla kültürel tesis olarak kullanılması önerilmiştir. Bu öneri doğrultusunda yapılan çalışmalarda fabrika yapısının bulunduğu Fatih ilçesinin ulaşım ve üst yapı olanakları ele alınarak yüksek öğretim kurumu olarak kullanılmasının uygun olmayacağı yürüme mesafesinde kullanımın olabileceği ilk ve orta öğretim tesisi olmasının daha uygun olacağı üzerine durulmuştur.İstanbul Metropolitan Alan Alt Bölge Nazım Planı'na göre ise fabrika alanının yüksek öğretim kurumu olamayacağı ancak kültürel tesis, sergi alanı, kongre ve konferans tesis alanı yada sanat merkezi olarak işlevlendirilmesi gerektiği kararı alınmıştır. Restitsüton projeleri onaylanmıştır.

2000 yılında yapının Kadir Has Üniversitesi rektörlüğü bünyesinde azami kapasitede lisans ve lisansüstü eğitim, idari birim olarak işlevlendirilmesine bununla beraber yapının özgün yapılarının korunması ve bu yapılar dışında hiçbir ek yapılmaması gerekçesiyle onaylanmıştır.

2000 yılında yapının O bloğunun restorasyon projeleri kapsamında araştırma kazısı yapılmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda Osmanlı dönemine ait kalıntılar ve Bizans dönemine ait olduğu düşünülen sarnıç yapısının devam ettiği anlaşılmıştır. Bulunan kalıntının Osmanlı Devri'ne ait bir hamam kalıntısı olduğu belirlenmiştir.Kalıntıların rölöve çalışması hazırlanmıştır.

Mehmet Ekiz restorasyon projesinin temel ilkesi olarak ‘‘ Geçmişin izlerini silmeden ağdaş ve bilimsel restorasyon ilkeleri bağlamında yapıyı onarmak , yeni bir işlevle yapıyı geleceğe taşımak,koruma kullanma dengesi içerisinde kültürü sürekli kılmak’’ olarak tanımlamıştır. Proje kapsamında yapı muhdes eklerden arındırılmış ve kullanılabilir olacak açık mekanlar oluşmuştur. Bu mekanlar bahçe,avlu ve gezinti mekanları olarak değerlendirilmiştir. Eski fabrika yapısının özgün elik konstrüksiyonu bütün özellikleriyle aynen korunmuştur. İşlevin sürekliliği açısından yapılar arasındaki geçiş elik konstrüksiyon ve cam tüpler ile sağlanmıştır. Kazı alışması yapılan alanda kurtarma kazısı yapılarak alanın açık müze olarak kullanılması önerilmiştir.Tüm bunlar göz önüne alındığında yer altında müze, zemin katta kültür ,sanat ve kongre merkezi ile kütüphane, süt katlarda rektörlük, idari birimler, enstitüler, lisansüstü ve doktora eğitiminin verildiği donanımlı ağdaş bir niversite planlanmıştır.

2000 yılı içerisinde yapının restorasyon projesi onaylanmış ve açık müze olarak kullanılması planlanan kazı alanı için detaylı bir kazı çalışması yapılıp rölöve çalışmasının yeniden hazırlanması gerektiği ve bu alanın restorasyon projesinin revize edilmesi istenmiştir. Cepheleri yapının 1870 yıllarındaki özgün haline dönüştürülmüştür (şekil 4.46) [Kurul Arşivi ]. 2006 yılında Kadir Has niversitesi 1026 ada 1 parselinin yanında bulunan 1026 ada 2-3 parseller niversitenin bahçesi olarak kullanılmıştır. 1050 ada 1 parselde bulunan yapının Kadir Has Üniversitesi Kültür Merkezi olarak ele alınmış, güçlendirme ve yenileme projeleri hazırlanmıştır. 2. Grup Yenileme Alanı içerisinde yer almıştır.

2017 yılında okul giriş-çıkışlarında kontrol sağlayabilmek için güvenlik kulübeleri yerleştirilmek istenmiştir. Bu uygulama için kazı çalışmaları yapılmıştır. 2018 yılında kazı alanında tuğla-taş örgülü horasan bağlayıcılı duvarlar meydana çıkmıştır. Bunun sonucunda temel oluşturmadan, zemindeki arkeolojik varlığa zarar vermeden her an taşınabilir güvenlik kulübeleri yapılmıştır.

2019 yılında Kadir Has niversitesi'nin basit onarımlarının KUDEB denetiminde yapılabileceği kararı verilmiştir. Bahçe dış duvarlarında bitkilenme, çatlama ve dökülmeden dolayı onarımlar yapılmıştır. 2020 yılında n cephe saçak süsleme ve detaylarının onarılması ve boyanması , silmelerdeki dökülme ve malzeme kaybının giderilmesi işlerini kapsayan basit onarımı yapılmıştır (şekil 4.47) [Kurul Arşivi ].



Şekil 4.46: Cibali Tütün Fabrikası yenileme sonrası cephe.



Şekil 4.47: Cibali Tütün Fabrikası basit onarım sonrası.

### 4.3.2. Planlamalar ve Müdahaleler

Mehmet Alper tarafından 1998 yılında yapılan projelendirme çalışmaları, 2000 yılında inşaat aşamasına geçmiştir (Şekil 4.49) [Kurul Arşivi ].Yeniden işlevlendirme projesinde yapının 19. yy sonu ve 20.yy başındaki hali esas alınmış, bu dönemdeki





Şekil 4.50: Cibali Tütün Fabrikası özgüne dönüşen cephe, 2021.

Fabrikanın B - C blokları arasındaki kapalı geçit korunmuş ve bununla beraber yapıya eklenen tekel binası ve A blok arasında özgün kapalı geçite uygun olarak yeni kapalı bir geçit eklenmiştir. Geçitler alüminyum doğramalı cam cephelerle özgün yapıdan ayrılmıştır. Yapıya aynı zaman da bu geçitlerden girişler verilmiştir. B-C blok arasında yapılan geçitteki giriş C bloğun altında bulunan sarnıç yapısına ve günümüzde Rezzan Has Müzesi'ne aittir (Şekil 4.51).



Şekil 4.51: B-C Blok arası geçit ve Rezzan Has Müzesi girişi, 2021.

Fabrikanın yeniden işlevlendirilme sürecinde önemli olan bazı noktaları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, yapının özgün üslup ,malzeme ve tekniklerinin aynen korunması, yapıya sonradan eklenen öğelerin temizlenmesi, yapıya verilen yeni işlev doğrultusunda en az müdahalenin yapılması, gerekli noktalarda yapıya ek strüktürel güçlendirmelerin yapılması, eklenen detay elemanlarında yapının özgün dokusunun algılanmasına öncelik tanımaktır. [Alper, 2004]

Yapının ana giriş kapılarına, özgün Barok üslubundaki alınlığa uygun olarak cam- çelik malzemeden saçaklar eklenmiştir (Şekil 4.52). Yapıların iç avlusunda bulunan tuğla duvarları güçlendirmek için aynı doku ve malzemeden kare motif yapılmış ve bu motif giriş kapılarında da kullanılmıştır.



Şekil 4.52: Ana B Blok giriş kapısı ve eklenen cam saçak, 2021.

Yapının özgün kolon ve kirişleri gümüş renge boyanarak vurgulanmıştır. Aydınlatma elemanı olarak sınıflarda Floresan paneller diğer alanlarda ise duvara ya da tavana uygulanmış beyaz globlar kullanılmıştır. Beyaz globlar alanların geniş olmasından dolayı fazla sayıda uygulanmıştır ( Şekil 4.53). Fabrikanın ana binasının üst katı konferans salonu olarak yeniden işlevlendirilirken özgün ahşap dikmeler kaldırılmış ve yerine çelik çatı yapılmıştır.

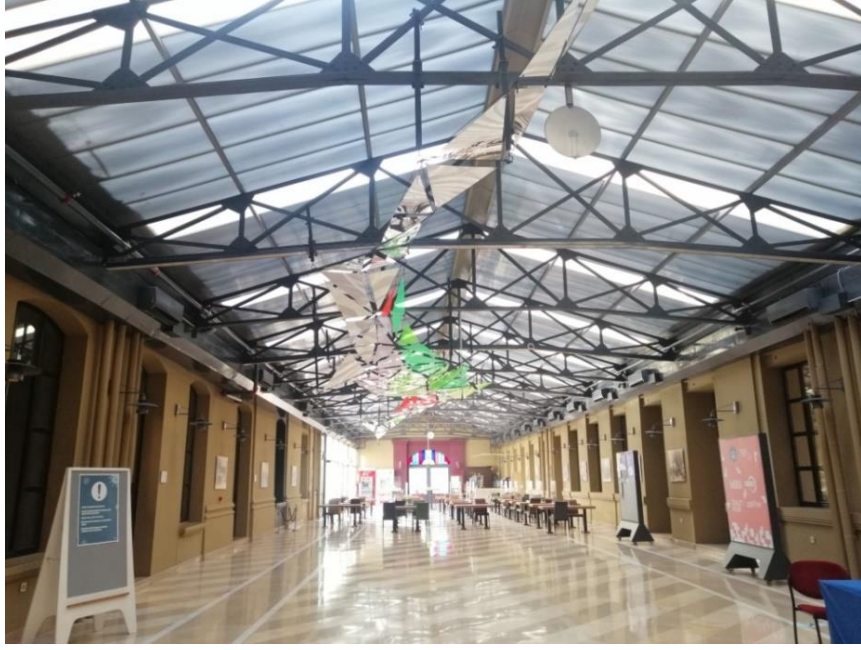


Şekil 4.53: Yenileme sonrası yapılan sınıflar, 2021.

Avlu içerisinde bulunan çelik merdiven ve ahşap korkuluklar yapının özgün dokusunu devam ettirmektedir. Bu doku yapıya yeniden işlevlendirme sırasında eklenen yeni merdivenlerde uygulanmıştır (Şekil 4.54). Fabrika yapısının özgün döküm kolonları ve volta döşemeleri korunmuştur. Yapının özgün üstü örtülü geçitlerinde onarımlar yapılarak günümüzde de kullanılmaktadır (Şekil 4.55). Pencereleler özgününe uygun olarak ahşap pencere olarak yenilenmiştir.



Şekil 4.54: Avlu içindeki özgün çelik merdiven, 2021.



Şekil 4.55: A- B Blok arası kapatılan avlu, 2021.

Blokların ve üstü örtülü geçitlerin giriş kapıları ve bazı derslik kapılarının üzerinde sarı, kırmızı, yeşil ve mavi renkte kare şeklinde kesilmiş vitraylar kullanılmıştır. Yapıların zemin katları kahverengi, bej ve beyaz mermer ile döşenmiş olup üst katlarda ise özgün ahşap döşeme kaplaması yenilenmiştir.



Şekil 4.56: Kapı ve döşemeler, 2021.

Bloklarda tarihi fabrika yapısının özgün ahşap çatısı çelik elemanlarla güçlendirilerek korunmuştur. Çatılarda bulunan cam açıklıklar sergilenmiştir. Tesisat elemanlarını açık bırakılması yapının özgün taşıyıcı ahşap kirişler ve ahşap kaplamadan oluşan çatısının yaşatılmasını sağlamıştır. Bu durum yapının tarihi dokusunun yaşatılmasını sağlamıştır (Şekil 4.56).



Şekil 4.57: B-C Blok arası üstü kapalı geçit, 2021.



Şekil 4.58: B Blok ortak alan ve sarnıç üstü cam döşeme, 2021.

Fabrika yapısı üniveriste olarak kullanılırken güneyde bulunan yapılar idari biirmlere, kuzeyde bulunan yapılar ise eğitim birimlerine ayrılmıştır. Tüm yapılar arasındaki üstü örtülü geçitler de mevcut haline uygun olarak korunmuştur (Şekil 4.57).

Fabrikanın C blok altında ortaya çıkan Bizans dönemine ait sarnıç yapısı ve şapeli günümüzde 'Rezzan Has Haliç Kültürleri Müzesi' olarak yeniden ele alınmış, yapının giriş katında müzenin algılanabilmesi için belli noktalarda cam döşeme yapılmıştır. (Şekil 4.58) İki yapı grubu arasında geçişi sağlamak için çelik kontsrüksiyonlu cam köprüler yapılmış, asansör ve merdiven bu alana gizlenmiştir (Şekil 4.59).



Şekil 4.59: Bloklar arasına eklenen çelik taşıyıcılı cam köprü, 2021.

### 4.3.3. Değerlendirme Sonuçları

Günümüzde Cibali Tütün Fabrikası'nın özgün dış cephe kimliği geri kazandırılmıştır. Bu durum, hem ara dönemlerde yapılan niteliksiz eklerin kaldırılması hem de aynı şekilde özgün olmayan dördüncü katın yıkılarak eski fotoğraflarda görülen çatının aynen yapılması ile gerçekleştirilmiştir. Buna karşılık, iç mekandaki donanım ve işletim sisteminin mevcut olmaması sebebiyle yapıyla makinelerin ilişkisinden hiçbir iz kalmamıştır.

Duvarların üzerine, arasına ve çatıya güçlendirme amacıyla konulan elik destekler, tarihî kolonlarla aynı renge boyandığı için ve eskisi örnek alınarak yenilediğı için eski-yeni malzeme algısını kaybetmiştir. Yapıda hangi detayın tarihî olduğı ve hangilerinin yeni eklendiğinin açıkça belirgin olmaması, gelecekte yapının yeni halini eski hali ile bir tutulması tehlikesini ortaya çıkarabilir (Şekil 4.60).

Doğramaların özgününe uygun olarak ahşap olarak yenilenmesi ve döşemelerde ahşap kullanılması ile eski dokuya uygun bir yaklaşım seğilenmiştir. Merdiven, asansör ve rampalar gibi sirkülasyon elemanları mekanda erişilebilir olması dışında yapıya müdahale etmeden uygulanmıştır. Bu durum tarihi yapının duvarlarının zarar görmesini engellemiştir.



Şekil 4.60: Eklenen elik taşıyıcı elemanlar ve merdiven, 2021.

Sınıf olarak işlevlendirilen birimler ve koridorlar dahil tüm alanlarda volta döşemeler açık olarak sergilenmiş, taşıyıcı elemanlar ve tesisat elemanları kapatılmamıştır (Şekil 4.61). Yapının üniversite binası olarak kullanılması sırasında gerekli tüm ek mekanlar cam bölmelerle yapılmış olup tarihi yapının önüne geçmemiştir. Bu yaklaşım yapılan müdahalenin daha sonra kolayca algılanabilmesi ve gerekli durumda kaldırılabilmesi açısından oldukça sağlıklıdır. Ana binaların ahşap çatı strüktürü korunmuştur.



Şekil 4.61: Özgün volta döşeme ve teknik elemanlar, 2021.



Şekil 4.62: Sergilenen özgün duvar dokusu ve pencereler, 2021.

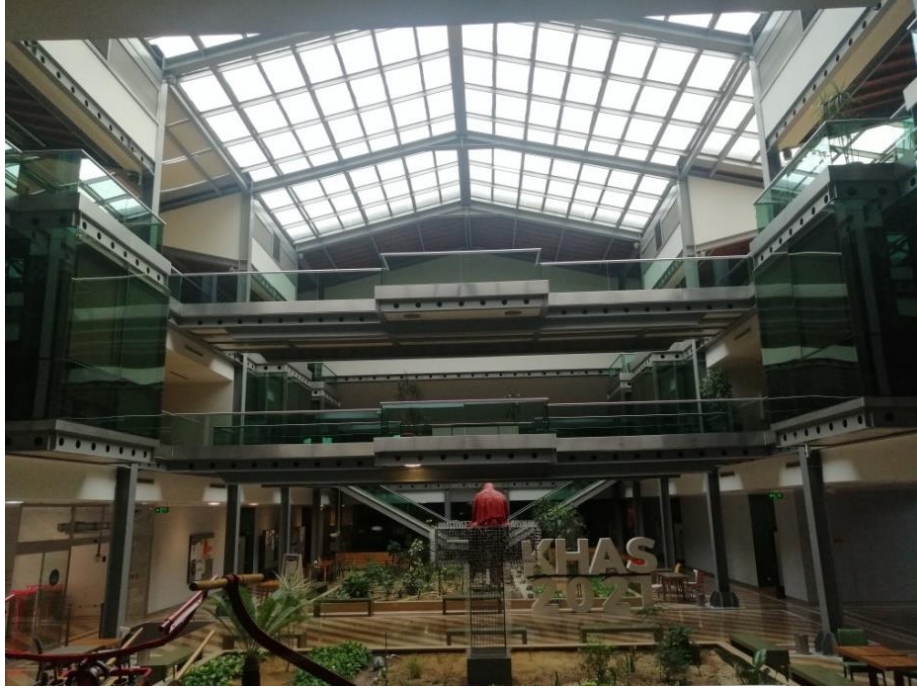
Bloklar arasında kalan bazı avlular çelik strüktürle ve metal kaplama ile kapatılmıştır. Alüminyum doğramalı cam cephelerle avlulara giriş vurgulanmıştır.

Bu şekilde yapıları birbirine bağlamakla beraber yapıya yapılan modern ekleri açığa çıkarmıştır (Şekil 4.63). Açık avlu içerisinde bulunan fabrika yapısının tüm katları dolaşan özgün çelik merdivenleri koyu renge boyanarak tarihin izleri vurgulanmıştır. Açık avlu cephesinde bulunan tuğla alanlar yenilenmiştir. Yapının içerisinde kapatılan pencereler ve kapılar tuğla ile örülüp niş şeklinde bırakılarak izleri korunmuştur (Şekil 4.62). C ve B blok altında kalan sarnıç yapısı B blokta bulunan cam döşeme ile ortaya konulmuştur. Sarnıç yapısı içerisinde ortaya çıkan tuğla duvarlar ve kemerli geçişler onarılmıştır. Orta alanda bulunan kalıntı taş duvarlar temizlenerek aynı şekilde korunmuştur.

Fabrika yapısının üniversite binasına dönüşümü sırasında alana dahil edilen yan parselde betonarme bina bulunmaktadır. İdari birim olarak kullanılan ek yapı otopark olarak da yapıya hizmet vermektedir. Çelik taşıyıcı sistemle yapılan yapının çatısı tarihi yapıya uygun olarak çelik konstrüksiyon ve cam kullanılarak yapılmıştır. Şekil 4.64) Bazı alanlarda ahşap çatı kaplaması kullanılarak tarihi yapıya uygun bir dil yakalanmaya çalışılsa da bu durum ek yapının içerisinde uyumsuz bir yaklaşım olmuştur.



Şekil 4.63: Rezzan Has Müzesi girişi, 2021.



Şekil 4.64: Eski Tekel Binası- yenilenmiş ek bina, 2021.

Avrupa Birliği Europa Nostra Ödül Programı'nın 4 Haziran 2004 tarihinde Münih'te yaptığı açıklamada, eski Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası'nı Kadir Has Üniversitesi Merkez Kampüsü'ne dönüştüren projenin 2003 yılı "Mimarlık Mirası" kategorisinde ödüle layık görüldüğü ve bu projenin, yapının bulunduğu tarihi çevrenin yeniden canlandırılmasında önem taşıdığı belirtilmiştir.

[<http://www.mo.org.tr/index>]

Tablo 4.13'de Cibali Tütün Fabrikası'nın strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Tablo 4.13: Cibali Tütün Fabrikası Müdahale Değerlendirmeleri.

<b>CİBALİ TÜTÜN FABRİKASI</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*Özgün çelik kolonlar korunmuştur.</li> <li>*Duvarlarda gerekli alanlarda çelik kolon ve makaslarla güçlendirme yapılmıştır.</li> <li>*Tekel binası betonarme +çelik olarak yeniden yapılmıştır.</li> <li>*Sarnıç yapısında çelik güçlendirmeler yapılmıştır.</li> </ul>

Tablo 4.13: Devam.

<b>Çatı Strüktürü</b>	<p>*Ana yapılarda özgün ahşap çatı strüktürü çelik olarak yenilenmiştir.</p> <p>*Blokler arasındaki geçitler çelik strüktür ve cam ile kapatılmıştır.</p> <p>*Tekel binasında çatı fabrika yapısına uygun olarak çelik strüktür kullanılarak yapılmıştır .</p>
<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	<p>*Fabrika yapısında ana iç mekan kurgusu korunmuş olup gerekli alanlarda yeni mekanlar cam bölücü eklerle sağlanmıştır.</p> <p>*Açık mekan kurgusu devam ettirilmiştir.</p>
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*İç mekanda ve avlu içerisinde yapının özgün tuğla duvar dokusu belirli alanlarda vurgulanmıştır.</p> <p>*Yapı içerisinde kalan diğer alanlarda duvar dokusu sıva+boya ile kapatılmıştır.</p> <p>*Sarnıç yapısında açığa çıkan taş duvarlar onarımlar yapılarak korunmuştur.</p>
<b>Tavan Kaplamaları</b>	<p>*Yapının özgün volta tavanları korunmuş olup ve sergilenmiştir.</p> <p>*Gerekli aydınlatma ve mekanik elemanlar tavanda açık bırakılmıştır.</p>
<b>Döşemeler</b>	<p>*Yapının özgün ahşap döşemeleri yenilenerek geçmişin izlerini yansıtmaktadır.</p> <p>*Sarnıç yapısının bulunduğu alanda fabrika yapısının belirli bir alanında cam döşeme yapılarak sarnıç yapısı vurgulanmıştır.</p> <p>*Kapalı geçit alanlarında ve ek yapıda mermer kaplama uygulanmıştır.</p>

Tablo 4.13: Devam.

<p><b>Sirkülasyon Elemanları</b></p>	<p>*Yapı içerisindeki sirkülasyon yapıya müdahale etmeden eklenen çelik merdiven ile sağlanmaktadır.</p> <p>*Avlu içerisinde tüm katlar boyunca devam eden çelik merdiven ana sirkülasyonu sağlamakta olup günümüze kadar korunarak gelmiştir.</p> <p>*Asansör yapıların ve çelik merdivenin merkezinde konumlanmıştır.</p>
<p><b>Doğramalar</b></p>	<p>* Doğramaların özgününe uygun olarak ahşap olarak yenilenmesi ve döşemelerde ahşap kullanılması ile eski dokuya uygun bir yaklaşım sergilenmiştir.</p> <p>*Alüminyum doğramalı cam cephelerle avlulara giriş vurgulanmıştır.Bu şekilde yapıları birbirine bağlamakla beraber yapıya yapılan modern ekleri açığa çıkarmıştır.</p> <p>*Tekel Binası’nda geniş cam açıklıklar kullanılmıştır.</p>
<p><b>Makina Elemanları</b></p>	<p>*İç mekandaki donanım ve işletim sisteminin mevcut olmaması sebebiyle yapıyla makinelerin ilişkisinden hiçbir iz kalmamıştır.</p>
<p><b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b></p>	
<p><b>Özgün Duvar Dokusu</b></p>	<p>*Cephede özgün taş-tuğla duvar örgüsünden iz bulunmamaktadır.</p> <p>*Cephe sıva – boyalıdır.</p>
<p><b>Cephe Elemanları</b></p>	<p>*Kat silmeleri ve söveler bakım onarımlar ile korunmuştur.</p> <p>*4. katın yıkılması sonucunda yapının cadde cephesine özgün çatı alınlığı eklenmiştir.</p> <p>*Yapının ana giriş kapılarının üstüne çatı alınlığına uygun olarak Barok üslubunda cam+ çelik saçaklar eklenmiştir.</p>

Tablo 4.13: Devam.

<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	*Eğitim yapısı olarak yeniden işlevlendirilen fabrika yapısı sadece mevcut öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.
<b>Erişilebilirlik</b>	*Yapıya erişim sağlanamamaktadır. *Yapının Haliç kıyısı ile bir bağlantısı yoktur.
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*Fabrika yapısı üniversite olarak günümüzde önemli değere sahiptir. *Tarihi yapı kent içinde kültürel anlamda yeniden işlevlendirilerek gelecek nesillere aktarılmaktadır.

#### **4.4. Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi – Rahmi Koç Müzesi**

Hasköy'ün Piri Paşa Mahallesi'nde Hasköy Caddesi ve Müze Sokak (eski adıyla Lengerhane Caddesi) arasındaki 2100 metre karelik dikdörtgen arsada yer alan Lengerhane, günümüzde Haliç kıyısındaki Rahmi Koç Sanayi Müzesi otoparkının karşısına düşmektedir. Kuzeybatı ve güneydoğu yönleri bir bahçeyle çevrili, kuzeydoğu ve güneybatı cepheleri ise neredeyse yola bitişiktir.

Yapının III. Ahmet döneminde Çorlulu Ali Paşa'nın sadrazamlığı sırasında (1706-1710) Ali Usta adlı bir kumbaracı tarafından yapıldığını düşünülmektedir [İncicyan, s77, 1976]. Başbakanlık Arşivinde bulunan Lengerhane'ye dair en eski tarihli belgelerin 1792'ye ait olduğu, dolayısıyla burada en erken faaliyetin 1775 tarihinde gerçekleştiği ve binada aynı zamanda top dökümhanesi bulunduğu belirtilmektedir. [Tanyeli, 43, 1995]. Lengerhane, 1819 tarihli Kauffer haritasında 'Yeni Havan Topu Dökümhanesi' olarak, 1852 Moltke haritasında ise 'dökümhane' olarak tanımlanmıştır. Yapı son dönemde Tekel İdaresi tarafından 'İspirto Deposu' olarak kullanılmıştır. Lengerhane, ilk dönem sanayi yapılarımızın önemli bir örneğidir. Hasköy Tersanesi ise Kocataş ve Sarıyer gibi ilk feribotların üretiminin yapıldığı yer olması itibarıyla önem taşımaktadır.

Kare planlı yapının ortasındaki dört ayak birbirlerine sivri kemerlerle bağlıdır. Bu ayakların üzerinde, kasnağında pencereleri bulunan sekizgen bir ana kubbe yükselir. Yapının dört köşesinde, yine kasnaklar üzerinde yükseltilmiş daha küçük kubbeler ve bu kubbelerin arasında aynalı tonozlar bulunur. Proje mimarları, ayakların üzerindeki izlere bakarak binanın eskiden galeri şeklinde ahşap bir katı bulunduğunu tespit etmişlerdir [Ergin, s98, 2001]. Dış ve iç duvarlar almaşık örgü tekniği ile iki sıra tuğla, bir sıra taş olacak şekilde örülmüş, ayaklar ve ana kemerler kesme küfeki taştan, kubbe ve tonozlar ise tuğladan inşa edilmiştir (Şekil 4.65) [Rahmi Koç Müzesi Arşivi].

III. Selim döneminde bir tamir geçiren ve Maliye Bakanlığı'na ait bir depo olarak kullanılan bina, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra 1951 yılında Maliye Hazinesi'nden Tekel'in mülkiyetine geçerek Tekel Cibali Tütün Fabrikası tarafından ispirto deposu olarak da kullanılmıştır [İrepoğlu, s24, 2008]. 1984 yılında çıkan bir yangında çatısının büyük kısmı hasar görmüş ve kurşun örtü eridiği için kullanılamaz hale gelmiştir.Yapı daha sonra boşaltılmış ve uzun süre bakımsız kalmıştır.



Şekil 4.65: Lengerhane Binası ,1980.

Hasköy Tershanesi ,1861 yılında Şirket-i Hayriye tarafından kendi vapurlarının bakım ve onarımını yapmak amacıyla kurulmuştur. 1819 tarihli ve 1892 tarihli haritalarda U formunda binalar mevcuttur. Daha önceleri fabrika olarak bilinen bu kuruluş, zamanla genişletilmiştir. 1884 yılında 45 metre boyunda ağaç kızak yapılmış ve torna tezgahları, inşaat atölyesi ve marangozhane kurulmuştur. 1913-

1914 yıllarında Şirket-i Hayriye Fabrikası olarak yer almıştır (Şekil 4.66) [Rahmi Koç Müzesi Arşivi].

Tablo 4.1e’de Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi’nin yenileme öncesi ve sonrası değişimleri incelenmiştir.

Tablo 4.14: Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.

YAPININ	YENİLEME ÖNCESİ	YENİLEME SONRASI
ADI	Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi	Rahmi Koç Müzesi
İŞLEVİ	Lenger üretim binası ve tershane	Müze
YAPIM YILI	1706-1710	1991-1994
BÜNYESİNDEKİ YAPILAR	*Lengerhane binası *14 binadan oluşan tershane yapısı	*Lengerhane binası *12 binadan oluşan tershane yapısı
KORUNMUŞLUK DURUMU	Kısmen korunmuştur.	Var
TAŞIYICI STRÜKTÜRÜ	Yığma	Yığma +Çelik
ÇATI STRÜKTÜRÜ	Ahşap Konstrüksiyon	Ahşap Konstrüksiyon + Çelik Konstrüksiyon
CEPHE MALZEMESİ	Taş + Tuğla Sıva + Boya	Taş + Tuğla
KAPI-PENCERE DOĞRAMALARI	Ahşap doğrama	Ahşap + Alüminyum doğrama

Tershane alanına Hasköy Caddesinden girilmektedir. Bölgenin üç tarafını çevreleyen 14 bina büyük bir U formu oluşturmaktadır. Binalar 4300 m2 alana sahip olmaktadır. Genellikle tek katlı yüksek taş binalar olarak inşa edilmişlerdir. Zamanla ara katlar eklenmiştir (Şekil 4.67) [Rahmi Koç Müzesi Arşivi].



Şekil 4.66: Hasköy Tershanesi ,1984.



Şekil 4.67: Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi.

#### 4.4.1. Koruma Süreçleri

İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun arşiv belgeleri incelenerek bilgi edinilmiştir. 1986 'da 1/1000 ölçekli Haliç Düzenleme Alanı Uygulama İmar Planı'nda kamulaştırılarak gezi alanı, yeşil alan, oyun alanı gibi kamusal alan olarak öngörülmüştür. 1990 yılında İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından Hasköy Tershanesi komşu parselinde bulunan Lengerhane Binası ana bina, tek katlı bina ve çeşme ile birlikte tescil edilmiştir. 1991 yılında Rahmi M. Koç Müzecilik ve Kültür Vakfı tarafından satın alınmıştır (Şekil 4.68) [Rahmi Koç Müzesi Arşivi].

1990'da Lengerhane binasının tescil edilmesiyle beraber rölöve çalışması ve restitüsyon- restorasyon projeleri hazırlanmıştır. 1991 yılında Tekel Genel

Müdürlüğü tarafından satın alınmış, Sanayi ve Teknoloji Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmiştir. 1991-1994 yılları arasında yeniden işlevlendirme çalışmaları tamamlanmıştır. 1995 yılında Hasköy Tershanesinde bulunan tarihi makaralı kızak ,katarakt tezgahı ve tershaneye ait tarihi binalar tescil edilmiştir.Tarihi binalar için rölöve projesinin hazırlanması gerektiğine ve söz konusu yere müze fonksiyonu getirilmesi önerilmiştir.



Şekil 4.68: Lengerhane Binası.

Tablo 4.15’de Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi’nin işlev aşamaları, müdahale türleri ve korunma durumu incelenmiştir.

Tablo 4.15: Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi Koruma Süreci.

<b>YAPILAR</b>	<b>TESCİL TARİHİ</b>	<b>KORUNMA DURUMU</b>	<b>İŞLEV ÖNERİLERİ</b>	<b>MÜDAHALE TÜRÜ- TARİHİ</b>
<b>Lengerhane Binası</b>	1990	Var	* Sanayi ve Teknoloji Müzesi	*Yenileme – 1991-1994
<b>Hasköy Tershanesi</b>	1995	Var	* Müze	*Yenileme – 1991-1994

1997 yılında hazırlanan rölöve çalışması yapılan eklemeler sonucunda 2000 yılında onaylanmıştır. Tershane ve içindeki tarihi yapıların koruma grubu II olarak belirlenmiştir. Raspalar sonucunda ortaya çıkan izlerin rölövede ve hazırlanan restitüsyonda belirtilmesi gerekmiş ve daha sonra onaylanmıştır. Bununla beraber tershane bölgesi için restorasyon projeleri önerilmiş ve aynı yıl içinde onaylanmıştır. 2001 'de Hasköy Tershanesi ve Lengerhane Binası'nı birbirine bağlamak için köprü bağlantısı önerilmiştir. 1999-2001 yılları arasında yeniden işlevlendirme çalışmaları tamamlanmıştır (Şekil 4.70) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.69: Hasköy Tershanesi C Binası.

1998'de Hasköy Tershanesi 'nin incelenmesi ve krokisinin çizilmesi gerekmiştir. Aynı yıl içinde Hasköy Tershanesi rölövesinde tarihi yapıların özgün konstrüksiyonlarının açığa çıkması için temizlenmesi, sonradan yapıldığı anlaşılan tavan kaplamalarının ve hafif konstrüksiyon malzemesi ile yapılan ara bölmelerin kaldırılması, çatı ve duvarlar için raspa yapılarak özgün dokunun çıkartılması istenmiştir (Şekil 4.69) [Kurul Arşivi]. Restitüsyon projeleri hazırlanmıştır.



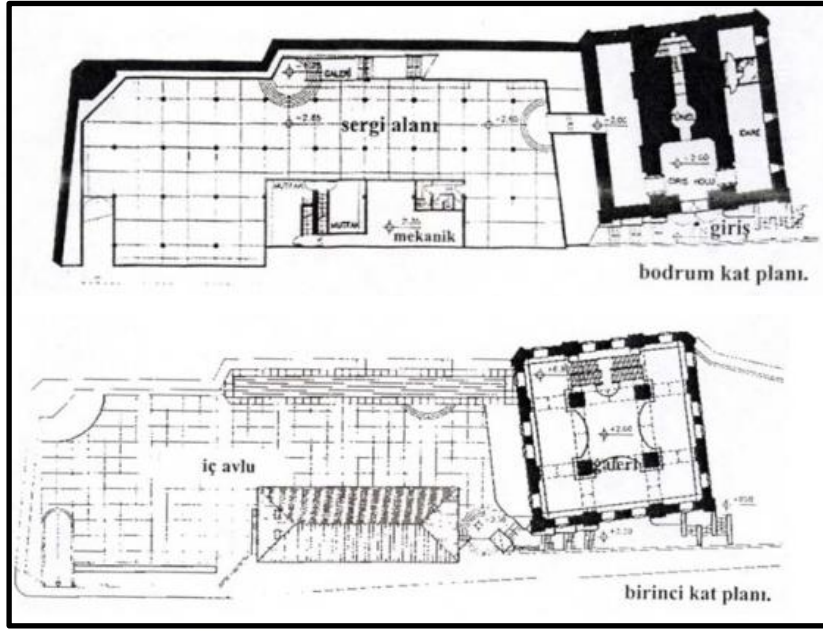
Şekil 4.70: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası.

2011’de müze binasının avludaki tekneler ve metal objelerin yağmur ve güneşten korunmasını sağlamak için basit çelik konstrüksiyonlu sundurma çatı yada camekan yapılması istenmiştir.

#### 4.4.2. Planlamaları ve Müdahaleler

1991-1994 yılları arasında Lengerhane Binası için yeniden işlevlendirme ile koruma çalışmaları sürmüştür. Müze olarak işlevlendirilen yapı sanayi ve teknolojik gelişmelerin ürünlerinin sergileneceği bir yer olup, gerçek büyüklükteki eserleri, modelleri, resimleri ve gravürleri barındırmaktadır (Şekil 4.71) [Kurul Arşivi]. Yenileme inşaatı başlamadan önce Lengerhane’nin yanında bulunan ve üçüncü derece tarihî eser olarak tescilli küçük taş bina inşaat sırasında çökmüş ve yerine yeni yapı yapılmıştır.

Aralık 1994 tarihinde ‘Rahmi M. Koç Müzesi’ olarak halka açılan yapı, 2001’de Haliç Tershanesi’nin de yenilenerek müzeye dönüştürülmesi sayesinde koleksiyonunu ve sergi alanını genişletme imkânı bulmuştur. Lengerhane’de çoğu 19. yüzyıl sonrasına ait çeşitli sanayi dönemi objeleri ve makineleri sergilenmektedir. Ayrıca, bahçenin altı kazılarak, özgün yapıya camlı bir rampa ile geçilen bir yeraltı sergileme alanı inşa edilmiştir. Bu alanın varlığı, yapının içindeyken hissedilmemektedir (Şekil 4.72 ) [Kurul Arşivi].



Şekil 4.81: Lengerhane Binası restorasyon planları.



Şekil 4.72: Lengerhane Binası yeraltı sergileme alanı, 2021.

Tunç döküm tüneline giden kemerli açıklıkta yapının ana girişi olarak kullanılmak üzere camdan bir kapı yerleştirilmiştir. Bu kapı aynı zamanda iç mekâna gün ışığının girmesini sağlamaktadır. Müzenin ismi, pleksiglas bir levhanın üzerine yazılarak ön cepheye konulmuş, üst kat pencerelerine kepenk takılmıştır. Gravürlerde

ve eski fotoğraflarda görülen ancak zaman içerisinde kaybolmuş olan orta kubbedeki fenerler, projede yeniden yapılmamıştır. Hasköy Caddesi cephesinde pilastrların sokak kotuna yakın kısımlarına eski tip sokak lambaları yerleştirilmiştir. 1991 yılında yapılan incelemede görülen bezemelerin hiçbiri günümüze ulaşmamıştır. Proje sırasında iç mekânda bulunan özgün dövme demir gergilerin bir kısmı çıkartılmış, çıkartılamayanlar ise kesilerek yerlerine yenileri konulmuştur (Şekil 4.73).[Tanyeli, s66, 1995]

Yapının içine, yüzer biçimde duvara yaslanmadan ayakta duran, siyah renkte çelik konstrüksiyonlu bir asma kat ve bir engelli asansörü eklenmiştir (Şekil 4.74). Bu asma kata çıkan X şeklinde yerleştirilmiş ortak sahanlıklı iki merdiven yapılmıştır. Hem merdivenler hem de asma katın korkulukları camdan, trabzanları ise siyah çeliktendir. Asma katın zemini ahşap parke, zemin katın döşemesi ise kiremit rengi mat fayanstan yapılmıştır. Işıklandırma, duvara monte edilmiş aplikler yolu ile sağlanmış, ayrıca asma katın döşemesi ve ana kubbenin merkezinden kandilli avizeler sarkıtılmıştır.



Şekil 4.73: Lengerhane Binasi Hasköy Caddesi cephesi, 2021.

Sergileme ünitelerinde çeşitli üsluplar izlenmektedir. Örneğin, 19. Yüzyıl müzeciliğinde kullanılan ahşap ayaklı camekânların yanı sıra sanayi dönemi makinelerine göndermeler yapan motifleri olan çelik ve cam üniteler de vardır. Lengerhane-i Amire'nin yenileme projesinde, yapının dış görünümüne eklenen

kepenk gibi detaylar, kimi zaman güncel izleyiciye yanıltıcı olmakla beraber, asgari düzeyde tutulmaları sebebiyle, yapının kentsel mekandaki kimliğini değiştirmemektedir.

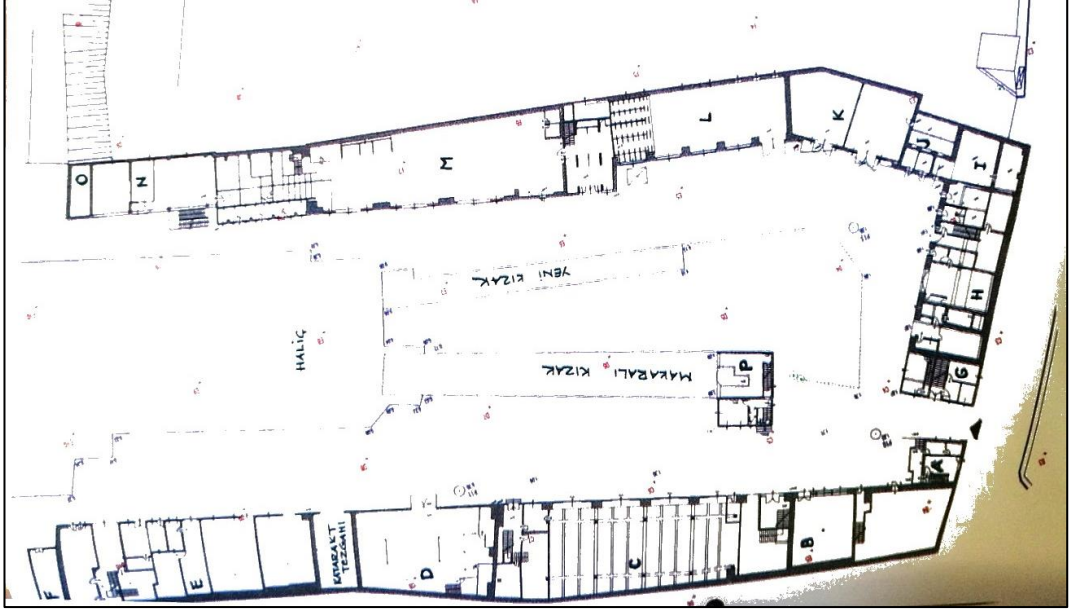


Şekil 4.74: Yenileme sonrası eklenen çelik asma kat, 2021.

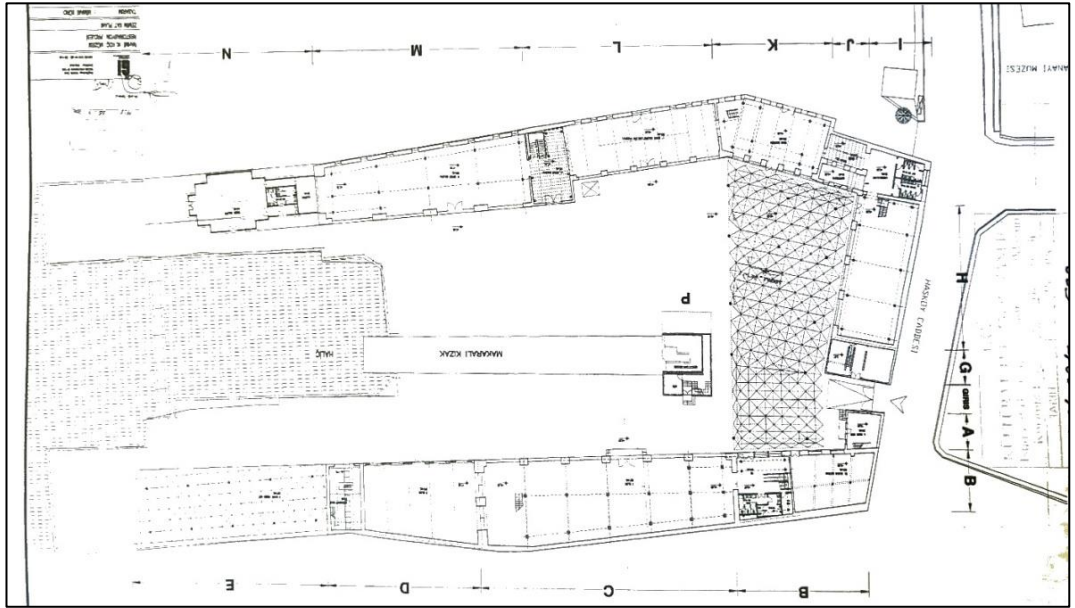


Şekil 4.75: Yenileme sonrası eklenen çelik elemanlar ve yapıyla ilişkisi, 2021.

Kendisi de bir sanayi yapısı olan Lengerhane-i Amire'nin içine sanayi müzesi işlevini yerleştirmek üzere yeni inşa edilen asma katın seviyesi, duvarlardaki eski ahşap galerinin izlerinden daha yüksektedir. Bu katın duvarlara değmeyen bir teknik kullanılarak inşa edilmesi ve özgün formların projede değerlendirilmemesi, projenin yapı ile asgari iletişime geçtiğini göstermektedir (Şekil 4.875).



Şekil 4.76: Hasköy Tershanesi rölöve planı ,1999.



Şekil 4.77: Hasköy Tershanesi restorasyon planı ,1999.

1999-2001 yılları arasında Hasköy Tershanesi için hazırlanan projeler kapsamında çalışmalar yapılmıştır (Şekil 4.76, 4.77)[Kurul Arşivi ]. Çoğunluğu yığma taş bina olan 14 binada taş doku temizlenip özgün haline dönüştürülmüştür. İşlevler doğrultusunda binalardaki muhdes ara katlar ve öğelerden arındırılmıştır. Binalarda taş-tuğla doku, ahşap- çelik öğeler gibi özgün malzeme ve dokular görünür hale getirilmiştir.



Şekil 4.78: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası A Binası, 2021.

Hasköy Tershanesi yeniden işlevlendirme projesi kapsamında ;

A Binası: Girişin sol tarafında 44 m2 alana oturan iki katlı yığma bir yapıdır. Bina olduğu gibi korunarak alt kat ofis, üst kat ise araştırma kütüphanesi olarak kullanılmıştır (Şekil 4.78).

B Binası: Köşeyi oluşturan bu bina taş duvarlı, ahşap makaslı çatılı yığma bir yapıdır. Ara kat betonarme olarak sonradan yapılmıştır. Tesisat dairesi ve sergileme alanı olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 4.79).

C Binası: Tershanenin en büyük binasıdır. Ara katlar betonarme olarak yapılmıştır. Büro yapısı olarak işlevlendirilen yapıda betonarme ara kat kaldırılarak çelik asma kat yapılmıştır. Binanın bütününde taş doku korunmuştur. Ahşap asma makaslar sağlıklılaştırılarak sergilenmiştir (Şekil 4.80).



Şekil 4.79: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası B Binası, 2021.

D Binası: Çelik asma katlı taş duvarlı yığma bir yapıdır. Çatısı çelik makaslarla geçilmiş ve taş duvar üzerine tuğla örülerek yükseklik arttırılmıştır. Çalışmalar sırasında kemerli geçişleri kapattığı için çelik asma kat kaldırılmıştır. Bu yapı sergileme alanı olarak kullanılmış ve mevcut kemerli geçişler ile C binasına bağlanmıştır. Katarakt tezgahı da yenilenmiştir (Şekil 4.81).



Şekil 4.80: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası C Binası, 2021



Şekil 4.81: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası D Binası, 2021

E Binası: Sol kanattaki binaların sonucusudur. Binanın Haliç'e çok yakın olmasından dolayı duvarlarda 1m ye yakın gömülme vardır.Yapının arka taş duvarları dışında tüm duvarları tuğladır. Proje çalışmaları sırasında arka taş duvar sağlıklılaştırılarak korunmuş geri kalan kısmı yıkılmıştır. Yıkılan bölümlerin dış kontürleri esas alınarak sergileme işlevinde uzay kafesli bir sistem geliştirilmiştir (Şekil 4.82).



Şekil 4.82: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası E Binası, 2021.

F Binası : Yıkılmıştır.

G Binası: Girişin sağ tarafındaki ilk binadır.2 katlı yığma tuğla binadır. Pencere ve söveler A binasına uygun şekilde yapılmıştır (Şekil 4.83).



Şekil 4.83: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası G Binası, 2021.

H Binası: Taş duvarlı yığma binadır. Zaman içerisinde betonarme ara kat eklenmiştir. Proje kapsamında bu ara kat kaldırılarak çelik ara kat yapılmıştır.Yapının ahşap asma makasları görünür hale getirilmiştir. Alt kat servis, depo alanları olarak, ön kısım ve üst kat sergi alanı olarak yapılmıştır. (Şekil 4.84)



Şekil 4.84: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası H Binası, 2021.

I Binası: Tek katlı taş binadır. Wc ve sergi alanı olarak kullanılmıştır. Çelik makasları yenilenmiştir (Şekil 4.85).

J Binası: Taş yığma binadır. Ara kat volta döşemelidir. Avluya bakan küçük mekan kafe olarak düzenlenmiştir (Şekil 4.86).



Şekil 4.85: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası I Binası, 2021.



Şekil 4.86: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası J Binası, 2021.

K Binası: Taş yığma yapıdır. Çatıda çelik makasları vardır. Bu yapı sergi mekanının giriş bölümü olarak düzenlenmiştir. U şeklinde çelik ara kat yapılmıştır. Avluya bakan cephesi zaman içerisinde tamamen bozulmuş ve proje kapsamında sağlıklılaştırılmıştır (Şekil 4.87).



Şekil 4.87: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası K Binası, 2021.



Şekil 4.88: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası M Binası, 2021.

M Binası: Tershane içindeki en büyük taş binadır. Çatıdaki kademe ışıklık bandı olarak kullanılmıştır. Çelik ara kat yapılmıştır. Bu ara kat hem sergileme alanını genişletmiş hem de çatıdaki ahşap makasların görünür olmasını sağlamıştır (Şekil 4.88).



Şekil 4.89: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası N Binası, 2021.

N Binası: Tershane içindeki eski yapıların yanında farklı olarak 3 katlı betonarme bir yapıdır. M binasına bitişik olan bölümü volta döşemelerinden dolayı eski bir bölümdür. Bu bölümü de içine alan 330 m<sup>2</sup> alana sahip betonarme bir bina yapılmıştır. Bu bina yıkılarak yerine aynı doğrultuda tek katlı çelik bir yapı yapılmıştır (Şekil 4.89).

P Binası : Avlunun ortasındaki makaralı kızağın ırgat bölümünün olduğu yapıdır. Tuğla duvarlı , yığma 2 katlıdır (Şekil 4.90).

Haliç kıyısında yer alan bina karakterleri bakımından dokuyu bozduğu düşünülen E ve N binaları yıkılmıştır. Kazanılan alanın yerine orta avludaki arka kısmın üzerine uzay çatı ile örtülmüştür. Bu sayede yapılar arasında üstü kapalı bir geçiş sağlanmıştır. Yıkılan binalardan elde edilen 1600 m<sup>2</sup> alanın 1000 m<sup>2</sup> alanı uzay çatı altında sergileme işleviyle kullanılmaktadır.

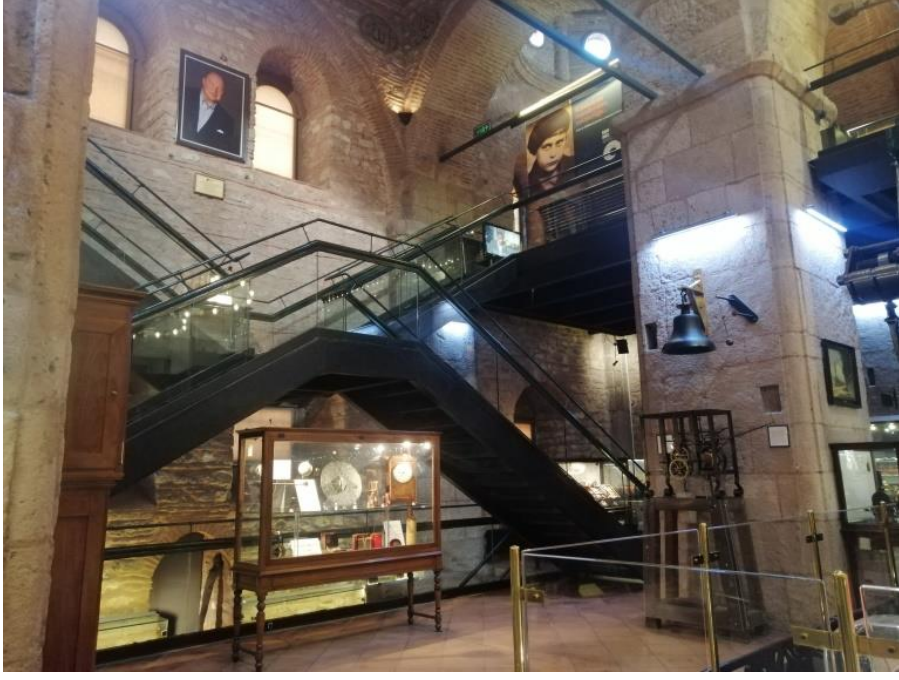


Şekil 4.90: Hasköy Tershanesi yenileme sonrası P Binası, 2021.

#### 4.4.3. Değerlendirme Sonuçları

Lengerhane Binası olarak bilinen ve Rahmi Koç Müzesi olarak yeniden işlevlendirilen yapıda özgün duvar dokusu korunarak yenilenmiştir. Şeffaf camekan alanı ile girişe vurgu yapılmıştır. Bu durum tarihi doku ile modern malzemenin uyumunu yakalamıştır. Tarihi yapıda ise yüzer asma kat inşa edilmiş olup bununla beraber çelik kolon, kiriş ve merdiven elemanları yapının özgün duvar yüzeyine zarar vermeyecek şekilde konumlanmıştır.

Cephede bulunan almalı taş-tuğla duvarlar özgününe uygun olarak yenilenmiştir. İç duvarlarda da taş-tuğla yapısı vurgulanmış olup kubbe ve kemerlerdeki tuğlalar tarihi dokunun izlerini yaşatmaktadır (Şekil 4.91). Bodrum kata inen taş merdiven aynı şekilde kullanılmış olup demir korkuluklarla desteklenmiştir. Yapı içerisinde rampalar ve asansörler mekana uyumlu bir şekilde ele alınmıştır. Döşemeler mermer, mozaik ve taş olarak yapılmıştır (Şekil 4.92).



Şekil 4.91 : Lengerhane Binası yenileme sonrası iç mekan, 2021.



Şekil 4.92 : Lengerhane Binası yenileme sonrası iç mekan, 2021.

Yeniden işlevlendirme ile yapılan müdahaleler her ne kadar yapının özgün dokusuna sağlıklı bir şekilde yapılırsa da yapının taş- tuğla duvar dokusunu, pencere kapı gibi yapı elemanlarını görmek imkansızlaşmıştır. Kullanılan malzemeler bakımından yalın bir dil kullanılmış olsa da işlevsellik ön planda tutulmuştur. Görsel öğeler ve sergi elemanları yapının algılanabilirliğinin önüne geçmiştir. Lengerhane binasının tarihi dokusu ortaya çıkarılmamış ve arka planda kalmıştır (Şekil 4.93).



Şekil 4.93 : Lengerhane Binası yenileme sonrası iç mekan, 2021

Tablo 4.16: Lengerhane Binası Müdahale Değerlendirmeleri.

<b>LENGERHANE BİNASI</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*İç mekanda yığma duvarlar onarılmıştır.</li> <li>*Çelik konstrüksiyon kullanılarak asma kat yapılmıştır.</li> <li>*Yapının giriş kısmı için betonarme yapı inşa edilmiştir.</li> </ul>
<b>Çatı Strüktürü</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*Yapının kubbe kısmı gergilerle güçlendirilmiştir.</li> </ul>

Tablo 4.16: Devam.

<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	<p>*Lengerhane yapısı planlaması kapsamında açık mekan kurgusu yaşatılmaya çalışılmıştır.</p> <p>*Gerekli ihtiyaçlar doğrultusunda asma kat yapılarak mekanlar artırılmıştır.</p>
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>* İç duvarlarda da taş-tuğla yapısı vurgulanmış olup kubbe ve kemerlerdeki tuğlalar tarihi dokunun izlerini yaşatmaktadır.</p> <p>*Şeffaf camekan alanı ile girişe vurgu yapılmıştır.Bu durum tarihi doku ile modern malzemenin uyumunu yakalamıştır.</p>
<b>Tavan Kaplamaları</b>	<p>*Yapının özgün kubbe dokusu korunmuş fakat kubbede bulunan bezemeler iz yoktur.</p> <p>*Bodrum katta asma tavan uygulaması yapılmıştır.</p>
<b>Döşemeler</b>	<p>*Yapının özgün taş döşemeleri mermer olarak yenilenmiştir.</p> <p>*Taş döşeme yapının bodrum katında belli alanlarda korunmuştur.</p>
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	<p>*Yapı içerisindeki sirkülasyon yapıya müdahale etmeden eklenen çelik merdiven ile sağlanmaktadır.</p> <p>*Bodrum kata inen özgün taş merdiven korunmuştur.</p> <p>*Yapı içerisinde asansör rahatça ulaşılabilir bir konumda ve yapının mekan kurgusunu bozmadan yerleştirilmiştir.</p>
<b>Doğramalar</b>	<p>* Ahşap pencere ve kapılar yenilenmiştir.</p> <p>*Yapının girişi için alüminyum doğramalı camekan bir alan yapılmıştır.</p>
<b>Makina Elemanları</b>	<p>*İç mekandaki donanım ve işletim sisteminin mevcut olmaması sebebiyle yapıyla makinelerin ilişkisinden hiçbir iz kalmamıştır.</p>

Tablo 4.16: Devam.

<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	*Cephede bulunan almaşık taş-tuğla duvarlar özgününe uygun olarak yenilenmiştir.
<b>Cephe Elemanları</b>	*Cephede pencerelerde bulunan kepenkler korunmuştur.
<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	*Müze olarak herkes tarafından kullanılmaktadır.
<b>Erişilebilirlik</b>	*Yapıya erişim kolayca sağlanmaktadır. *Yapının Haliç kıyısı ile bağlantısı Hasköy Tershanesi ile sağlanmıştır.
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*Tarihi yapı müze olarak günümüzde önemli değere sahiptir. *Kent içinde kültürel anlamda yeniden işlevlendirilerek tarihi yapı gelecek nesillere aktarılmaktadır.

Tablo 4.16’da Lengerhane Binası’nın strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Rahmi Koç müzesinin bir parçası olarak yeniden işlevlendirilen Hasköy Tershanesi’nde bütün alan farklı bölümlere hizmet verecek şekilde ele alınmıştır. Yıkılan E ve N binaları yerine çelik konstrüksiyonlu uzay çatı ile örtülü alanlar yaratılması daha güvenli açık müze anlayışı oluşturmuştur. Mekanlar arasındaki geçişleri kolaylaştırmış ve tershanenin avlusunu daha anlaşılabilir kılmıştır. Tershane içerisinde bulunan yığma binalarda, yapıların özgün cephe dokuları taş- tuğla olarak yenilenmiştir (Şekil 4.94). Yığma olmayan yapıların cepheleri pembe boyalıdır.

Binalarda dış duvarların özgüne uygun olarak yapılıp iç mekanda taşıyıcının çelik olarak yapıların beden duvarlarına temas etmeden yapılması tarihi dokuya en az müdahaleyle yaklaşımı benimsemiştir. Yapıların içerisinde bulunan özgün ahşap çatı makaslarının yenilenerek görünür olması yapının tarihi izlerini açıkça sergilemiştir. İki katlı yapılarda iki kat boyunca devam eden geniş cam açıklıklar yapılarak modern ve açık bir yaklaşım sunulmuştur. Sirkülasyon elemanları olarak kullanılan merdivenler ve asansörler yapıya zarar vermeden çelik olarak yapılmıştır (Şekil

4.105). Engelli rampaları, asma katlar, çelik köprüler, cam korkuluklar ve kolay ulaşımı sağlayan her türlü eleman kullanılmıştır.Yapılar yapılan tüm eski müdahalelerden arındırılmış ve mekanları bir bütün olarak algılanmasını sağlayan açık strüktür elemanları kullanılmıştır. Döşemeler mermer, mozaik ve taş olarak yapılmıştır. Doğramalar alüminyumdur.



Şekil 4.94 : Hasköy Tershanesi Binaları yenileme sonrası cephe, 2021.



Şekil 4.95 : Hasköy Tershanesi yenileme sonrası iç mekan, 2021.

Müze, büro ,cafe gibi işlevlerin verildiği tershane yapıları az müdahale ile tarihi dokuya saygılı bir yaklaşım benimsenmiş olsa bu yaklaşım işlevin gerisinde kalmıştır.Mekanların içerisinde yapıların özgün duvar ve diğer elemanlarını algılamak oldukça güçtür.Sergi alanlarının ve diğer objelerin birçoğu yapıların tarihi dokusunun önüne geçmiştir (Şekil 4.96).



Şekil 4.96 : Hasköy Tershanesi yenileme sonrası iç mekan, 2021.



Şekil 4.97 : Hasköy Tershanesi yenileme sonrası dış mekan, 2021.

Tershanenin giriş ve açık sergi alanları erişilebilir bir konumda yerleştirilmiştir. Avlu içerisinde bulunan büyük ölçekli makineler ve araçlar ilgi uyandırıcı olmakla beraber kullanılmayan malzemelerle heykeller yapılması alanın dokusuna uyumlu olmuştur. Avlu içerisinde dolaşımı ve tershanenin mekansal kurgusunu olumsuz etkileyen tek unsur otopark olmuştur. Haliç kıyısında bulunan makineler ve sergi elemanları yoğun otopark kullanımı yüzünden algılanabilir olmamıştır (Şekil 4.97).

Tablo 4.17’de Hasköy Tershanesi’nin strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Tablo 4.17: Hasköy Tershanesi Müdahale Değerlendirmeleri.

<b>HASKÖY TERSHANESİ</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*İç mekanda yığma duvarlar onarılmıştır.</li> <li>*Çelik konstrüksiyon kullanılarak asma kat yapılmıştır.</li> <li>*Avlu içerisinde uzay kafes sistemli açık sergi alanları oluşturulmuştur.</li> </ul>
<b>Çatı Strüktürü</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*Yapıların içerisinde bulunan özgün ahşap çatı makaslarının yenilenerek görünür olması yapının tarihi izlerini açıkça sergilemiştir.</li> <li>*Gerekli görülen alanlarda ahşap makaslara güçlendirme amacıyla ek ahşap taşıyıcılar eklenmiştir.</li> <li>*Volta tavan olan yapılarda bu doku korunmuş ve vurgulanmıştır.</li> </ul>
<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Bölücü Ekler</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>*Yapılar yapılan tüm eski müdahalelerden arındırılmış ve mekanları bir bütün olarak algılanmasını sağlayan açık strüktür elemanları kullanılmıştır.</li> <li>* Geniş cam açıklıklar yapılarak modern ve açık bir yaklaşım sunulmuştur.</li> </ul>

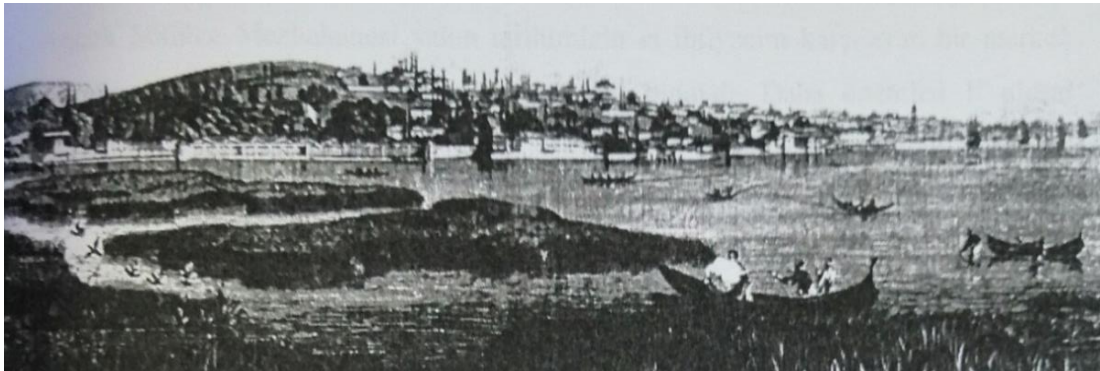
Tablo 4.17: Devam.

<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>* İç duvarlarda da taş-tuğla yapısı sıva ve boyadan arındırılıp korunmuştur.</p> <p>*Duvarlar da onarımlar yapılmıştır.</p> <p>*Bazı yapılara geniş cam açıklıklar yapılmıştır.</p>
<b>Tavan Kaplamaları</b>	*Yapıların özgün ahşap tavan kaplamaları yenilenmiştir ve korunmuştur.
<b>Döşemeler</b>	<p>*Yapının özgün taş döşemeleri mermer olarak yenilenmiştir.</p> <p>*Taş döşeme yapının belli alanlarda korunmuştur.</p>
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	<p>*Sirkülasyon elemanları olarak kullanılan merdivenler ve asansörler yapıya zarar vermeden çelik olarak yapılmıştır.</p> <p>*Engelli rampaları , asma katlar, çelik köprüler ,cam korkuluklar ve kolay ulaşımı sağlayan her türlü eleman kullanılmıştır.</p>
<b>Doğramalar</b>	<p>* Ahşap pencere ve kapılar yenilenmiştir.</p> <p>*Yenileme sonrası eklenen cam cephelerde alüminyum doğrama kullanılmıştır.</p> <p>*Tershane içerisinde bulunan betonarme yapılarda alüminyum doğramalı pencere ve kapılar kullanılmıştır.</p>
<b>Makina Elemanları</b>	*Tershane de bulunan özgün makina öğeleri sergi alanlarında sergilenmiştir.
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*Cephede bulunan almaşık taş-tuğla duvarlar özgününe uygun olarak yenilenmiştir.</p> <p>*Betonarme yapılar sıva-boya olarak bırakılarak diğer yapılardan ayrılmıştır.</p>
<b>Cephe Elemanları</b>	*Giriş kapılarının sütünde bulunan özgün saçaklar yenilenmiş ve eski dokusu devam ettirilmiştir.

Tablo 4.17: Devam.

<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	*Müze olarak herkes tarafından kullanılmaktadır.
<b>Erişilebilirlik</b>	*Yapıya erişim kolayca sağlanmaktadır. * Tershane içerisindeki işlev kurgusu yapıların kendi içerisinde ve avlu ile bir bütün olarak algılanmasını sağlasa da yenilemenin sahille bütünlük sağlamaması kıyı ile bağlantısını kesmiştir. *Sadece belirli noktalarda kıyıya ulaşım sağlanmaktadır. * Kıyı alanının açık bir şekilde yenileme alanına katılması tershanenin denizle ilişkisini yaşatmaya olanak sağlamaktadır.
<b>Ulaşım</b>	*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.
<b>Kent İçin Önemi</b>	*Tarihi yapı müze olarak günümüzde önemli değere sahiptir. *Kent içinde kültürel anlamda yeniden işlevlendirilerek tarihi yapı gelecek nesillere aktarılmaktadır.

#### 4.5. Sütlüce Mezbahası – Haliç Kongre Merkezi



Şekil 4.98: Sütlüce Mezbahası eski hali , 1923.

Sütlüce Mezbahası , Haliç'in Eyüsultan Külliyesi karşısına gelen bir kesimde yer almıştır.Cemil Topuzlu'nun ikinci döneminde Ekim 1920'de yapılmıştır.Sütlüce Mezbahası ihtiyaç duyuldukça eklenen ve herbirinin işlevi ayrı olan binalar topluluğundan oluşmaktadır (Şekil 4.98) [Kurul Arşivi].

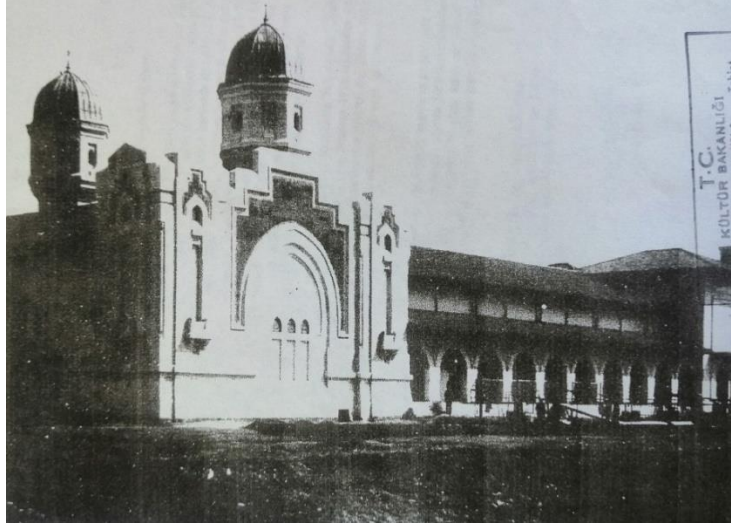
Tablo 4.18'de Sütlüce Mezbahası'nın yenileme öncesi ve sonrası değişimleri incelenmiştir.

Tablo 4.18: Sütlüce Mezbahası Yenileme Öncesi ve Sonrası Değişimler.

YAPININ	YENİLEME ÖNCESİ	YENİLEME SONRASI
ADI	Sütlüce Mezbahası	Haliç Kongre Merkezi
İŞLEVİ	Mezbaha ve buzhane	Fuar ve kongre
YAPIM YILI	1920	1993-1994
BÜNYESİNDEKİ YAPILAR	*Kuleli buzhane yapısı *Kesimhane yapıları	*Kuleli buzhane yapısı *Kesimhane yapıları *Ek yapı
KORUNMUŞLUK DURUMU	Var	Kısmen
TAŞIYICI STRÜKTÜRÜ	Yığma	Betonarme + Çelik
ÇATI STRÜKTÜRÜ	Ahşap + Çelik Konstrüksiyon	Çelik Konstrüksiyon
CEPHE MALZEMESİ	*Buzhane yapısı kesme taş *Kesimhane yapıları kesme taş+boya	*Buzhane yapısı kesme taş *Kesimhane yapıları ve ek yapı granit kaplama
KAPI-PENCERE DOĞRAMALARI	Ahşap doğrama	*Buzhane yapısı ahşap doğrama *Kesimhane yapıları alüminyum doğrama

1.Ulusal mimari üslupta inşa edilen önemli sanayi yapılarımızdan biridir. Cemil Topuzlu'nun yaptırdığı bölüm iki kulesi ve neoklasik cephesi ile Ahmed Burhaneddin, Osman Fıtrı , Marko Logos'tan oluşan mimarların projelendirdiği ilk binadır.Bu binanın son kullanımı buzhanedir. Diğer yapılar kuzeybatı yönünde

sırasıyla kesimhane, et teşhir pavyonları ve bağırsakhane, işkembehane ve lokal gibi birimlerdir.



Şekil 4.99: Sütluce Mezbahası Buzhane binası.

Toplam 24999 m2 kullanım alanı bulunan Sütluce Mezbahası'nın zamanla yetersiz kalması ve Haliç'i aşırı derecede kirletmesi nedeniyle Tuzla Aydınli Köy'e taşınmıştır. 1990 yılından sonra bir süre yalnızca et dağıtım merkezi olarak çalıştırılmıştır (Şekil 4.99) [Ahmet Burhanettin,1923].

1988 yılında Bedrettin Dalan'ın belediye başkanlığı döneminde; Sütluce Mezbahası Haliç düzenlemeleri projelerine göre yıkılması gereken binalar arasına alınmıştır. O dönemlerde Haliç ve çevresindeki yapılar yıkılarak bölge çevreye verdiği kirlilikten arındırılmış fakat özgün mimari kimliğine sahip olan hal binası, fener evleri ve benzer birçok bina yıkılarak tarihsel ve kültürel süreklilik kesintiye uğramıştır.

#### 4.5.1. Koruma Süreçleri

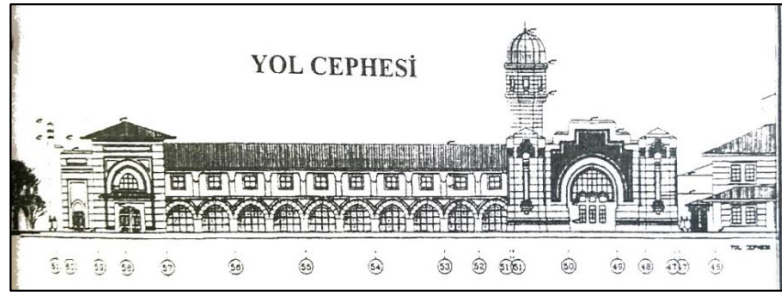
İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun arşiv belgeleri incelenerek bilgi edinilmiştir. Sütluce Mezbahası'nda 1988 yılında İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından yalnızca 20 parseldeki Kesim Pavyonları ve 23 parseldeki Buzhane yapısı tescil edilmiştir. 1989 yılında Beyoğlu Sütluce Mezbahası'nın Kültür Merkezi olarak yeniden

işlevlendirilmesi önerilmiştir. Aynı yıl içinde rölöve ve restorasyon projeleri onaylanmıştır (Şekil 4.100, 4.101) [Kurul Arşivi].

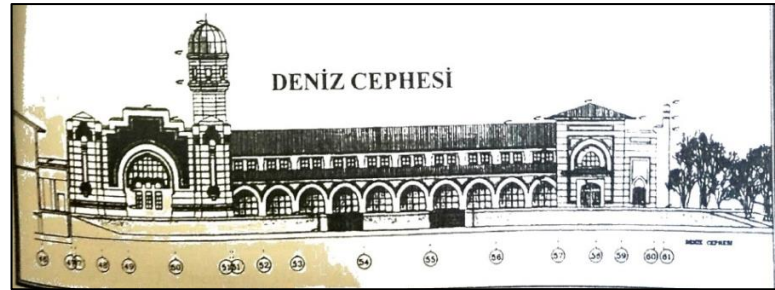
Tablo 4.19: Sütlüce Mezbahası Koruma Süreci.

YAPILAR	TESCİL TARİHİ	KORUNMA DURUMU	İŞLEV ÖNERİLERİ	MÜDAHALE TÜRÜ- TARİHİ
Kuleli Buzhane Yapısı	1988	Var	*Kongre ve kültürel tesis alanı	*Yeniden yapım –1998- 2009
Kesimhane Yapıları	1988	Kısmen korunmuştur.	*Kongre ve kültürel tesis alanı	*Yeniden yapım –1998- 2009
Ek Yapı	-	-	*İdari birim ve otopark	*Yeni yapı – 1998-2009

Tablo 4.19’de Sütlüce Mezbahası’nın işlev aşamaları, müdahale türleri ve korunma durumu incelenmiştir.



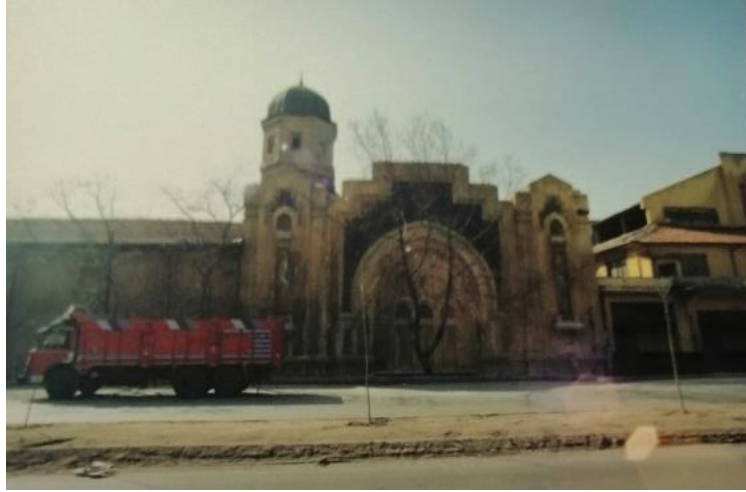
Şekil 4.100: 1988 Restorasyon cephe çizimleri.



Şekil 4.101: 1988 Restorasyon cephe çizimleri.

Yapı 176 ada 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 30 parsellerde yer alır ve bulunduğu alan 1/5000 ölçekli ve 1/1000 ölçekli Haliç Düzenleme Planı'nda kamulaştırılacak tesisler, gezi alan, yeşil alan vb. alanda kalmaktadır.

1992 yılında Sütlüce Mezbahası'nın Haliç Kültür ve Eğitim Sitesi olarak değerlendirilmesi için kiralanmıştır. 20 parseldeki kesimhane bölümüne ait rölöve projesi 1993 yılında onaylanmış, koruma grubu II olarak belirlenmiştir. Kesimhane binasındaki blokların yıkılmadan korunarak muhdes olan 1 ve 2 blokların yıkıldığı restorasyon projeleri hazırlanmış ve 1994 yılında onaylanmıştır. Rölöve çalışmaları yapıların 1988 yılındaki durumu üzerinden hazırlanmıştır (Şekil 4.102, 4.103, 4.104, 4.105, 4.106) [Kurul Arşivi] .



Şekil 4.102: 1998 Yenileme öncesi.



Şekil 4.103: 1998 Yenileme öncesi.



Şekil 4.104: 1998 Yenileme öncesi.



Şekil 4.105: 1998 Yenileme öncesi.



Şekil 4.106: 1998 Yenileme öncesi.

1998 yılında yapılan altyapı çalışmaları sırasında Mezbaha binasının tehlike arzeden Buzhane Kesimi ve Et Satış bölümleri yıkılmıştır (Şekil 4.107)[Kurul Arşivi]. Yeniden işlevlendirme çalışmaları sırasında yıkılan yapıların özgün dokusuna göndermeler yapılmış ve çatıdaki uzun cam açıklıklar korunmuştur (Şekil 4.108) [Kurul Arşivi].

2003 yılında kaba inşaatı bittiği ve bazı cephelerin granitle kaplandığı ,üstteki yolun iptal edilerek alt geçit açıldığı gözlenmiştir. 1999 yılında tamamlanması planlanan yapının kongre ve kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesi 2009 yılında tamamlanmıştır.

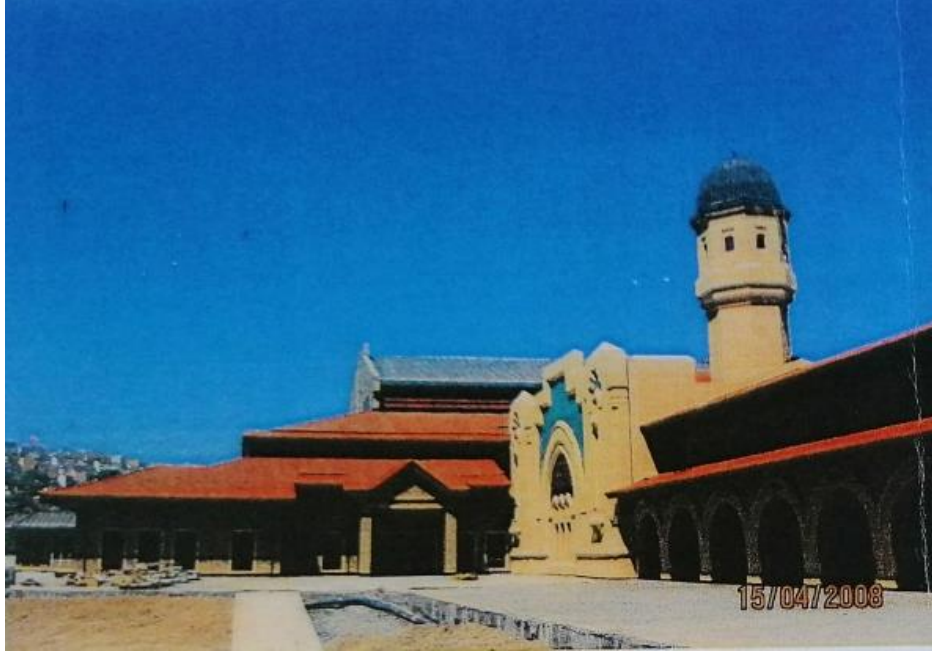


Şekil 4.107: 1998 Yenileme öncesi.



Şekil 4.108: 1998 Yenileme öncesi.





Şekil 4.110: 1998 Yenileme Sonrası.



Şekil 4.111: 1998 Yenileme Sonrası.

Yeniden işlevlendirilen alanlarda ana giriş holü ve fuayeler gerektiği zamanlarda bütünleştirilecek şekilde tasarlanarak mekanların tek hacimde birleştirilmesi sağlanmıştır. Yapı içinde 3.200 ile 1.400 kişilik büyük salonlar, iki adet 400 kişilik, 2 adet 200 kişilik orta büyüklükte ve 100 ile 40 kişi arasında salonlar bulunmaktadır. Büyük salonların çatı ve cephe kaplamaları tarihi yapıların

yükseliğinden fazla olup yapıların cephe kurgusu içerisinde algılanabilmektedir (Şekil 4.112) [Kurul Arşivi, 2008]. Bölgede ek olarak yapılan kapalı otopark yaklaşık 1.000 araçlıktır. Yapıların yeniden işlevlendirilmesi sırasında ele alınan Haliç'in sıhhileştirilmesi ile bu alana vapur ulaşımının erişimi sağlanmıştır. [ Haliç, Golden Horn Dergisi, 2003]



Şekil 4.112: 1998 Yenileme Sonrası.

#### 4.5.3. Değerlendirme Sonuçları

Günümüzde Haliç Kongre Merkezi olarak bilinen tarihi Sütlüce Mezbahası yapısı 1988 yılında yıkılmış ve restitüsyon çizimleri kongre merkezi, sergi alanı olarak esas alınarak yeniden yapılmıştır. Yapının cephe özellikleri özgün dokuya uygun olarak yapılmaya çalışılsa da A blok dışında diğer yapılar da cephe malzemesi olarak küfeki taşı yerine granit kaplama yapılmıştır.

Buzhane binası olarak bilinen yapıda özgün taş dokusu ve cephede bulunan mavi çini kaplamaları geçmişe bağlı kalınarak korunmuştur. Ana blokta bulunan kuleler de taş dokusunun korunmuş olmasının yanında kulesi kurşun kaplama yapılarak özgün malzeme devam ettirilmiştir. Binanın kiremit çatı kaplaması tarihin izlerini yansıtmaktadır. Yapıda kapı ve pencere elemanları özgününe uygun olarak

ahşap olarak yenilenmiştir. Cephede bulunan taş söveler ve bezemeler yapının dokusu bszoulmadan yenilenmiş ve onarılmıştır (Şekil 4.113).



Şekil 4.113: Buzhane binası cephesi, 2021.



Şekil 4.114: Yıkılıp yenilenen yapı, 2021.

Ana binanın yanında bulunan geçmişte yıkılan tesis içerisindeki diğer yapılarda özgün üçgen alınlıklar girişi temsil ederek mekan kurgusu sürdürülmüştür (Şekil 4.115). Tek katlı yapılar da geniş pencere açıklıkları bırakılarak iç mekanlar aydınlatılmış olsa da yapıların özgün dokusuna uygun bir yaklaşım sergilenmemiştir (Şekil 4.114). Bu yapılarda özgün taş cephe malzemesi yerine granit kaplama yapılmıştır. Bu durum yapıların yeni yapı olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu yapılarda iç mekanlar strüktür,sirkülasyon ve malzeme olarak yeni bir kurguda yenilenmiştir (Şekil 4.116).



Şekil 4.115: Yıkılıp yenilenen yapı, 2021.



Şekil 4.116: Yıkılıp yenilenen yapı, 2021.

Taşıyıcı sistem tamamen yenilenmiş, yapıların eski çelik strüktürlü cam çatı açıklıkları örnek alınarak günümüzde daha geniş açıklıkta çatılar yapılmıştır. Yapılan açıklıkların özgün boyutlarda olmaması, yeni işlev doğrultusunda daha geniş ve farklı malzemelerle yapılması bu müdahalenin yanıtıcı olmasının yanında geri dönüşü olmamasına neden olmuştur (Şekil 4.117).



Şekil 4.117: İç mekan, 2021.



Şekil 4.118: İç mekan, 2021.

Özgün yapıların izleri belirli oranda esas alınıp yeni işlev doğrultusunda yeni tasarımlar yapılması tarihi yapıların izlerini yok etmiştir. Yapıların içerisinde yürüyen merdivenler ,çelik ana merdivenler asansörler ve engelli rampaları ile erişilebilir bir ulaşım sağlanmıştır (Şekil 4.118). Yapının iç mekan kurgusunda yapılan tüm müdahaleler yapıyla bütünleşmiş olup yapıları tümüyle yeni yapı konumuna getirmiştir (Şekil 4.119).



Şekil 4.119: İç mekan, 2021.



Şekil 4.120: İç mekan, 2021.

Cephelerde yapının eski fotoğraflarında görülen sarı renkli taş dokusu tamamen kaybolmuş ve günümüzde granit kaplamalar yapılmıştır. Bu yapıların cepheleri ve iç mekanlarında tarihi dokuya saygılı ve sürdürülebilir bir koruma yaklaşımı sergilenmemiştir. Yıkılıp yeniden yapılan bu yapılarda işlev doğrultusunda açık alanlar yaratmak için geniş cam açıklıklar yapılmış olması sahille bütünleşmesi açısından olumlu olsa da yapı içerisindeki tarihi algıyı geri planda bırakmıştır (Şekil 4.120).



Şekil 4.121: Yıkılıp yenilenen yapı, 2021.

Sütlücu Mezbası alanı içerisinde bulunan tüm yapılar birbirine bağlanmıştır (Şekil 4.121). Ek olarak yapılan yeni yapılar ise çelik konstrüksiyonlu cam köprüler ile tarihi yapılara bağlanmıştır. Kongre salonu olarak yenilenen alanlar da tarihi yapılara ek çelik taşıyıcılarla ek katlar eklenerek geniş açıklıklar eklenmiştir (Şekil 4.122). Yapılan ek yapıların çatı kaplama malzemeleri ile tarihi yapılardan ayırt edilebilse de cephe kaplama malzemesi olarak aynı granit kullanılması yanıltıcı etki yaratmıştır.



Şekil 4.122: Yıkılıp yenilenen yapı, 2021.

Tablo 4.20’de Sütlüce Mezbahası’nın strüktürel, iç mekan, cephe müdahaleleri ve çevresel etkileri değerlendirilmiştir.

Tablo 4.20: Sütlüce Mezbahası Müdahale Değerlendirmeleri.

<b>SÜTLÜCE MEZBAHASI</b>	
<b>STRÜKTÜREL MÜDAHALELER</b>	
<b>Taşıyıcı Strüktür</b>	<p>*Kesimhane yapıları yığma yapılar olup betonarme olarak yıkılıp yeniden yapılmıştır.</p> <p>*Bu yapılarda çelik taşıyıcılarla destekler sağlanmıştır.</p> <p>*Tarihi buzhane yapısı korunmuştur.</p>
<b>Çatı Strüktürü</b>	<p>*Buzhane yapısının çatı strüktürü hakkında bir bilgi edinilememiştir.</p> <p>*Kesimhane yapılarında özgün çelik kontsrüksiyon ve cam açıklıklı çatı sistemi kısmen uygulanmaya çalışılsa da boyut olarak özgüne uygun yapılmamıştır.</p>
<b>İÇ MEKAN MÜDAHALELERİ</b>	

Tablo 4.20: Devam.

<b>Bölücü Ekler</b>	<p>*Kesimhane yapılarında yeniden yapımdan sonra özgün mekan kurgusu tamamen yok olmuş ve yeni işlev doğrultusunda farklı bir kurgu yapılmıştır.</p> <p>*Buzhane yapısının iç mekan kurgusu hakkında bir bilgi edinilememiştir.</p>
<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*Kesimhane yapıları betonarme olarak yeniden yapıldığı için özgün duvar dokusu hakkında bir iz bulunmamaktadır.</p> <p>*Buzhane yapısının iç mekan duvar dokusu hakkında bir bilgi edinilememiştir.</p>
<b>Tavan Kaplamaları</b>	<p>*Kesimhane yapılarında asma tavan uygulaması yapılmıştır.</p> <p>*Koridorlar ve geçiş alanlarında çelik+cam çatı kaplamaları bulunmaktadır.</p>
<b>Döşemeler</b>	<p>*Kesimhane yapılarında mermer döşeme kaplaması yapılmıştır.</p>
<b>Sirkülasyon Elemanları</b>	<p>*Kesimhane yapıları içerisinde sirkülasyon çelik merdivenler asansör , yürüyen merdiven ve engelli rampaları ile sağlanmaktadır.</p>
<b>Doğramalar</b>	<p>* Kesimhane yapılarının özgün ahşap pencere boyutları ve doğramaları tamamen yok olmuştur.</p> <p>*Günümüzde bu yapılarda farklı boyutlarda alüminyum doğramalı pencere ve kapılar uygulanmıştır.</p> <p>*Kuleli buzhane yapısında özgün ahşap pencere ve kapılar boyut olarak korunmuş olup yenilenmiştir.</p>
<b>Makina Elemanları</b>	<p>*İç mekandaki donanım ve işletim sisteminin mevcut olmaması sebebiyle yapıyla makinelerin ilişkisinden hiçbir iz kalmamıştır.</p>
<b>CEPHE MÜDAHALELERİ</b>	

Tablo 4.20: Devam.

<b>Özgün Duvar Dokusu</b>	<p>*Kuleli buzhane yapısında özgün sarı kesme taş dokusu korunmuştur.</p> <p>*Kesimhane yapılarının cephelerinde özgün doku tamamen yok olmuş ve granit cephe kaplaması uygulanmıştır.</p> <p>*Girişleri vurgulayan üçgen alınlıklı yapılarda giriş alanları tamamen cam cephe yapılarak eski dokunun kaybolmuştur.</p>
<b>Cephe Elemanları</b>	<p>* Buzhane yapısında silmelerde ve sövelerde onarımlar yapılmıştır.</p> <p>*Tarihi yapının cephesindeki özgün mavi çini kaplamaları yenilenerek korunmuştur.</p>
<b>ÇEVRE ETKİSİ</b>	
<b>Kullanıcı Profili</b>	<p>*Fuar ve kongre merkezi olarak kullanılan yapılar belirli günlerde halk tarafından yoğunlukla özel etkinlikler için kullanılmaktadır.</p>
<b>Erişilebilirlik</b>	<p>*Yapıya erişim sağlanamamaktadır.</p> <p>*Yapının Haliç kıyısı ile bağlantısının sağlanması bölgenin değerini arttırmıştır.</p>
<b>Ulaşım</b>	<p>*Yapı Haliç bölgesinde tüm ulaşım araçlarının rahatça erişebildiği bir noktadır.</p>
<b>Kent İçin Önemi</b>	<p>*Tarihi yapılar yenileme ve yeniden yapım teknikleriyle gelecek nesillere miras bırakmak amaçlanmıştır.</p> <p>*İşlevi açısından kent içinde yoğun olarak kullanılması gereken yapılar günümüzde korunaklı ve ulaşılamaz bir alan olarak insanlar tarafından unutulmaktadır.</p>

## 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihi yapıların korunması ve günümüze kadar ulaşabilmeleri kültürel zenginlik için önemli bir konu olmuştur. Yapıların kent içindeki konumu, işlevi kullanılabilirliği yapının uzun ömürlü olmasını sağlamaktadır. Zamanla işlevini kaybeden yapılar kent içinde atıl durumda kalarak yapısal bozulmanın yanında bulunduğu dönemin tüm izlerini de kaybetmeye mahkum kalmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise çağın gerektirdiği değişimler, ilerleyen güçlü bir teknoloji, kentin ihtiyaçlarının ve insanların yaşam düzeyinin farklılaşmasıdır. Bu durumları karşılayamayan yapılar kullanılamaz hale gelmektedir.

Dönemin gereksinimlerine ayak uydurmayan yapıların en önemli örnekleri endüstri yapılarıdır. Buldukları konum, mekânsal kurguları ve işlevleri gereğince zaman içerisinde kullanılamaz duruma gelmişlerdir. Dönemin yapıım teknikleri, geniş hacimsel kurguları ve farklı işlevler için uygun mekanlar olmaları açısından endüstri yapıları yeniden işlevlendirme konusunda oldukça uygun yapılarıdır. Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirmesine yönelik çalışmalar endüstri devriminden sonra fabrikaların boş kalmasıyla başlamıştır. Bununla beraber dünyada ve ülkemizde birçok endüstri yapısı yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılmıştır.

Yapıların yeniden işlevlendirme aşamasına gelmesi çok uzun bir süreçtir. Yapılar işlevini kaybettikten sonra koruma altına alınmadıkları için yapısal bozulmalar geçirmektedirler. Kentin merkezinde yada önemli bir alanında olan bu yapılar kentli için tehdit unsuru haline gelebilmektedir. Yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapılarını incelediğimizde yapılar işlevini kaybettikten uzun bir süre sonra dönüşüm çalışmaları başlamıştır. Günümüzde hala da kullanılmayan ve ele alınmamış fabrika yapıları mevcut olup yapısal bozulmaları günden güne artmaktadır. Yeniden işlevlendirmesi kısa zamanda gerçekleşen yapıların çoğu özel mülkiyet üzerinde olan yapılar olduğu göze çarpmaktadır.

TICCIH ve ICOMOS'un ortak olarak belirlediği Dublin İlkeleri'nin 14. maddesinde

*"Endüstri mirası hakkında bilinçlenmeyi artırmak ve bu mirasın çağdaş toplumlar için anlamını tüm zenginliğiyle kavratmak için aktif endüstri mirası alanlarına ziyaretler programlamak, üretim işlemlerinin yanı sıra, onlarla ilgili somut olmayan mirası, hikâyelerini, tarihini, makinelerini ve endüstriyel üretim süreçlerini sunmak*

*için düzenlemeler yapmak, sanayi veya kent müzeleri kurmak, yorum merkezleri, sergiler düzenlemek, yayın yapmak, rotalar oluşturmak ve sürdürmek gerekir.”*

[Web 14, 2022] denmektedir. Bu bağlamda alanda yeniden işlevlendirilen yapıların müze ve sergi fonksiyonları alması alanın doğru ve aktif kullanımı için önemli bir kriterdir. Endüstri mirası alanları, mümkün olduğunca, kültür mirasını araştırma ve koruma ile ilgili kuruluşlar tarafından, halkın ve kuruluşların eğitim ve kültürel yaşam için kullanılmalıdır.

Tablo 5.1’de Haliç Yerleşimi’nde ele aldığımız endüstri yapıları korunma durumuna göre incelenmiştir.

Tablo 5.1: Haliç Yerleşimi’nde Ele Aldığımız Yapıların Korunma Durumu.

YAPI	KORUMA TÜRÜ		
	YENİLEME	YENİDEN YAPIM	EK YAPI
Feshane	Var	-	-
Silahtarağa Elektrik Santrali – Bilgi Üniversitesi	Var	Var	Var
Cıbalı Tütün Fabrikası – Kadir Has Üniversitesi	Var	Var	Var
Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi – Rahmi Koç Müzesi	Var	-	Var
Sütlüce Mezbahası- Haliç Kongre Merkezi	Var	Var	Var

Çalışmada ele aldığımız yapılara baktığımızda çoğu yapıların geniş mekânsal ve hacimsel kurgularını müze,sergi alanı,fuar ,eğitim birimleri gibi çok yönlü işlevlerle yenilemişlerdir. Bu durum hem yapıların sürdürülebilirliği açısından hem de kentin yapılara dahil olması açısından oldukça olumludur. Yapılarda yeni bir işlev kazandırılırken buldukları konumu, insanların ihtiyaçları ve kültürel-ekonomik

faktörler etkili olmaktadır. Bu etkenleri yapının tarihi dokusuna zarar vermeden az müdahale gerektirecek işlevler ve mekanlarla çözmek en önemli nokta olmalıdır. Cibali Tütün Fabrikası'nın Kadir Has Üniversitesi'ne dönüşümüne baktığımız zaman müdahalelerin saygılı bir yaklaşımla ele alındığı görülse de yapı kent içinde ve bulunduğu çevreyle uyum sağlayamamıştır. Yapıya erişebilmek ve tarihi dokusunu yaşamak mümkün olmamaktadır. Yine aynı şekilde Silahtarağa Santrali'nin Bilgi Üniversitesi'ne dönüşümü konunun ekonomik olarak ihtiyaçlarına uygun bir şekilde yeniden düzenlenmesine olanak sağlamıştır. Üniversite çevresinde konaklama ,yeme-içme,spor vb. alanlar oluşturulmuştur. Bilgi Üniversitesi'nin içerisinde yer alan tarihi santral bölgesine ziyaretçilerin erişebilmesi kent için olumlu bir yaklaşımdır. Yeniden işlevlendirilen bu yapılar eski işlevleriyle düşünüldüğü zaman kent içinde her zaman önemli yapılar olmuştur. Günümüzde bu yapıların çevresiyle beraber yaşatılması gerekmektedir.

Yapıların seçilen fonksiyonel işlevlerinin yanında bu işleve uygun olarak gerekli müdahalelerin yapıya zarar vermeden minimum derecede olması gerekmektedir.Yeni işlevin yapının içerisinde ek bölmeler gerektirmeyecek bütüncül mekan kurgusunu bozmayacak şekilde olmalıdır. Yapılan müdahaleler sonradan yapıldığı algılanabilir ve geri dönüşümü olacak şekilde olmalıdır. Silahtarağa örneğinde yürüyen merdivenin fabrikanın üretim bandının olduğu alana yerleştirilmesi ve alana yeni bir hareket katmaması buna iyi bir örnektir. Fakat Lengerhane Binası'ndaki müdahaleler açıkça anlaşılır olması ve özgün yapıdan ayrışması açısından sağlıklı bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Tarihi doku ve malzemeler yeniden işlevlendirme aşamasında önemsenmiş olsa da işlevin gerisinde kalmış ve yapının içinde müze içerisindeki tüm objeler ve elemanlar yoğun olarak kullanılmıştır. Bu durum tarihi yapının özgününe zarar vermemiş olsa da yapının algılabirliğini kaybetmiştir. Feshane yapısında da bütüncül bir mekan kurgusu olmasına rağmen yapı içerisinde yeni mekanlar ve iç dekorasyondaki yoğun görsel ihtiyacı yapının algılabirliğinin önüne geçmiştir.

İç mekan müdahaleleri yapıların özgün dokusunun en çok korunabileceği müdahalelerdir. Çalışma kapsamında incelediğimiz tüm yapılara baktığımız zaman sadece Silahtarağa Elektrik Santrali içerisinde günümüzde Enerji Müzesi olarak kullanılan eski makine dairesinde endüstri yapısı hissi yaşanmaktadır. Bu yapı içerisinde ek müdahalenin olmaması makine dairesi içerisindeki tüm makina öğelerinin özgün dokusunda ve yerinde korunuyor olması endüstri alanı içerisinde

olma hissini yaşatan önemli noktalardır. Yeniden işlevlendirilen endüstri yapıları içerisinde bir yapının ya da bir mekanın özgün fabrika dokusunu yaşatması gerekmektedir. Cibali Tütün Fabrikası, Sütlüce Mezbahası, Feshane ve Lengerhane Binası'nda bu his yaşatılmamıştır.

Tablo 5.2'de Haliç Yerleşimi'nde ele aldığımız endüstri yapılarının iç mekan müdahalelerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tablo 5.2: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların İç Mekan Değerlendirmesi.

YAPI	İÇ MEKAN MÜDAHALE DEĞERLENDİRMESİ						
	İÇ MEKAN KURGUSU	DUVAR DOKUSU	DÖŞEMELER	TAVAN KAPLAMALARI	DOĞRAMALAR	SİRKÜLASYON ELEMANLARI	MAKİNA ELEMANLARI
<b>Feshane</b>	+	+++	++	++	+++	+	+
<b>Silahtarağa Elektrik Santrali – Bilgi Üniversitesi</b>	+++	+++	+++	+++	+++	+++	++
<b>Cibali Tütün Fabrikası – Kadir Has Üniversitesi</b>	++	++	+++	+++	+++	+++	+
<b>Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi – Rahmi Koç Müzesi</b>	+++	+++	++	+++	+++	++	+
<b>Sütlüce Mezbahası- Haliç Kongre Merkezi</b>	+	+	+	+	+	+	+
+ : Korunmamıştır. ++ : Kısmen Korunmuştur. +++ : Korunmuştur.							

Yeniden işlevlendirme aşamasında yapıların strüktürüne yapılan müdahaleler sadece güçlendirme şeklinde yapılmıştır. Çelik malzemeler gerekli yerlerde orjinaline uygun olarak yenilenmiştir. Bu durum yapılar için olumludur. Silahtarağa örneğinde çatı makasları aynen korunmuş ve yenilenmiştir. Hasköy Tershanesi'nde de ahşap çatı elemanları aynen korunmuş gerekli yerlerde yeni ahşap ve çelik taşıyıcı elemanlar kullanılarak özgüne sadık bir yaklaşım sergilenmiştir. Bazı durumlarda ise yapının strüktürüne ek olarak bazı müdahaleler yapılsa da bu yapının önüne geçmemelidir.

Tablo 5.3'de Haliç Yerleşimi'nde ele aldığımız endüstri yapılarının strüktürel müdahalelerine göre değerlendirmesi yapılmıştır.

Tablo 5.3: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların Strüktürel Değerlendirmesi.

YAPI	STRÜKTÜREL MÜDAHALE DEĞERLENDİRMESİ	
	TAŞIYICI STRÜKTÜR	ÇATI STRÜKTÜRÜ
<b>Feshane</b>	+++	+++
<b>Silahtarağa Elektrik Santrali – Bilgi Üniversitesi</b>	+++	+++
<b>Cibali Tütün Fabrikası – Kadir Has Üniversitesi</b>	+++	++
<b>Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi – Rahmi Koç Müzesi</b>	+++	+++
<b>Sütlüce Mezbahası- Haliç Kongre Merkezi</b>	+	+
+ : Korunmamıştır. ++ : Kısmen Korunmuştur. +++ : Korunmuştur.		

Cibali Tütün Fabrikası'nın yapılan bazı müdahalelerinde eklenen çelik elemanların renk ve boyut olarak özgün yapıdan ayrıışmaması yanıltıcı etki yaratmıştır. Sütlüce Mezbahası'nda yapıların çoğunun yıkılıp tekrar yapılması nedeniyle özgün taşıyıcı sistemi hakkında hiçbir bilgi vermemektedir. Strüktürel müdahalelerde eklenen modern elemanların özgün taşıyıcı elemandan ayırt edilebilmesi gerekmektedir. Özgün ahşap, çelik elemanlar korunmalı ve gerekli alanlarda güçlendirme yöntemine gidilmelidir. Yeni taşıyıcı elemanların özgün dokuyla birleşimi geri dönüşü olabilecek şekilde yapılmalıdır.

Strüktürel müdahaleler yapılırken yapıların kullanım yoğunluğu önemli bir etken olmaktadır. Müze ve eğitim işlevi olarak kullanılan yapılara baktığımızda özgün zemin kat kurgusu korunmuş ve işlev doğrultusunda ihtiyaç duyulan alanlar yapılardan bağımsız olarak çelik strüktürlü kolon ve döşeme sistemi ile sağlanmıştır. Bu durum tarihi yapıların strüktürünü yoğun kullanım sonucu oluşacak hasarlardan korumaktadır. Rahmi Koç Müzesi ve Silahtarağa Elektrik santralinde müze işlevi olarak kullanılan yapılarda çelik asma katlar ve döşemeler yoğun olarak kullanılmıştır. Kadir Has Üniversitesi'nde özgün volta döşemeler korunmuş fakat eğitim yapısı olarak yoğun olarak kullanılan yapıların taşıyıcı strüktrünün zaman içerisinde güçlendirilmesi gerekmektedir.

Yapılarda cepheye yapılan müdahaleler genellikle tarihi dokuyu bozmadan temizleme ve güçlendirme şeklinde olmuştur. Bu durum yapıların korunması için olumlu bir sonuçtur. Herhangi bir şekilde yanıltma olmamaktadır. Cibali Tütün Fabrikası'nın cadde cephesindeki alınlıkların ve silmelerin restitüson çizimleri doğrultusunda özgününe uygun olarak yenilenmesi ve onarımlarla bakım yapılması bu konudaki olumlu bir örnektir. Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi'nde de özgün taş-tuğla yığma yapılarının cephelerinin boyadan arındırılıp yenilenmesi ve betonarme yapıların boyalı olarak bırakılması yapıların cephe kurgusunu doğru bir yaklaşımla aktarmıştır.

Feshane yapısında yapılan ilk müdahalede yapının özgün almaşık taş örgüsünün boya ile kapatılması bu dokunun gizlenmesine neden olmuştur. Günümüzde devam eden uygulamanın sonucunda bu almaşık taş örgünün doğru yenileme müdahalesiyle açıkça sergilenmesi gerekmektedir. Silahtarağa tesisindeki tarihi yapıların cephelerinin ve cephelerdeki makine elemanları ve sirkülasyon elemanlarının bakım yapılarak vurgulanması günümüzde eğitim alanı olsa da tarihi elektrik santralinde olma hissini yaşatmaktadır. Sütlüce Mezbahası'nın buzhane

yapısı dışında kalan diğer tarihi yapılarının cephe malzemesi ve iç mekan müdahaleleri ile birlikte yeni yapı şeklinde ele alınması oldukça yanlış bir yaklaşımdır.

Tablo 5.4’de Haliç Yerleşimi’nde ele aldığımız endüstri yapılarının cephe müdahalelerine göre değerlendirmesi yapılmıştır.

Tablo 5.4: Haliç Yerleşimi’nde Ele Aldığımız Yapıların Cephe Değerlendirmesi.

YAPI	CEPHE MÜDAHALE DEĞERLENDİRMESİ	
	ÖZGÜN DUVAR DOKUSU	CEPHE ELEMANLARI
<b>Feshane</b>	+	+++
<b>Silahtarağa Elektrik Santrali – Bilgi Üniversitesi</b>	+++	+++
<b>Cibali Tütün Fabrikası – Kadir Has Üniversitesi</b>	++.	+++
<b>Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi – Rahmi Koç Müzesi</b>	+++	+++.
<b>Sütlüce Mezbahası- Haliç Kongre Merkezi</b>	+	+
+ : Korunmamıştır. ++ : Kısmen Korunmuştur. +++ : Korunmuştur.		

Çevre ile ilişkiler yapıların yeniden işlevlendirilmesinde oldukça önemli bir noktadır. Yapının yeni işlevinin çevreyle uyum içerisinde ve ulaşılabilir olması gerekmektedir. Ülkemizde bu durum çok fazla dikkate alınmamış olsa da yapıların yanında çevresinde gerekli otopark, yürüyüş yolları, park alanları ve servis alanları gibi birimlerin olması yapının kent içinde odak noktası olması açısından oldukça önemlidir. Yapının kendi kimliğinin yanında çevresinin de insanlar tarafından

algılanabilir olması gerekmektedir. İncelediğimiz tüm yapılar kent içinde rahatça ulaşılabilir olsa da Kadir Has Üniversitesi, Haliç Kongre Merkezi yapıları ziyaretçiler tarafından erişilebilir değildir. Kendi içinde özelleşmiş olup kentten bağımsızlardır. Rahmi Koç Müzesi ve Bilgi Üniversitesi ziyaretçilere rahatça erişim imkanı sağlamaktadır. Hasköy Tershanesi'nin kıyı erişiminin sağlanmaması bölgenin Haliç ile bağlantısını kesmiştir. Tershane bölgesinin kıyı ile birlikte ele alınıp kent mobilyaları ile bu bağlantının güçlendirilmesi gerekir.

Tablo 5.5: Haliç Yerleşimi'nde Ele Aldığımız Yapıların Çevresel Değerlendirmesi.

YAPI	ÇEVRE ETKİSİ DEĞERLENDİRMESİ			
	KULLANICI YOĞUNLUĞU	ERİŞİLEBİLİRLİK	ULAŞIM	HALİÇ BAĞLANTISI
<b>Feshane</b>	++	++	+++	+++
<b>Silahtarağa Elektrik Santrali – Bilgi Üniversitesi</b>	+++	+++	+++	+
<b>Cibali Tütün Fabrikası – Kadir Has Üniversitesi</b>	+++	+	++.+	+
<b>Lengerhane Binası ve Hasköy Tershanesi – Rahmi Koç Müzesi</b>	+++	+++	+++	++
<b>Sütlüce Mezbahası- Haliç Kongre Merkezi</b>	+	+	+++	+++
+ : Kötü ++ : İyi +++ : Çok İyi				

Tablo 5.5’de Haliç Yerleşimi’nde ele aldığımız endüstri yapılarının çevresel etkilere göre değerlendirilmesi yapılmıştır.

Şehirlerde sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın zaman içerisindeki değişimi kent içindeki alanların yetersiz kalması gibi bazı sorunları ortaya çıkarmaktadır. Tarihi değeri yüksek, kente kazandırılması gereken ve kuruldukları dönemin izlerini günümüzde taşıyan endüstri yapılarının korunarak sürdürülebilirliklerinin sağlanması yapıların yaşatılması ve bölgesel yenileme için oldukça önemli bir yaklaşımdır. Kent içinde yapısal ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması işlevini kaybetmiş bu yapılara doğru ve yeni bir işlev verilmesi ile sağlanmaktadır. Bu bağlamda yeniden işlevlendirilecek alan detaylı bir araştırma ve inceleme yapılarak koruma kriterlerine uygun olacak şekilde planlanmalıdır. Kent içinde belirlenen ihtiyaçlar ve yapıların zaman içerisindeki bozulmaları yeni işlevin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yeniden işlevlendirmelerde yapıların mimari karakterinin bozulmaması, yeni fonksiyon gereği yapılan müdahalelerin özgün malzemelere uygun seçilmesi oldukça önemlidir. Yeniden işlevlendirilen endüstri alanlarının ve yapıların düzenli bakım ve onarımlarının yapılması, alanın tanıtımının güçlü bir şekilde ele alınması dönüşüm sonrası koruma çalışmasının bir parçası olmaktadır.

Türkiye’de günümüzde geçerli olan koruma yasası ve yönetmeliklerine göre 19. yüzyıl sonuna kadar inşa edilen yapılar koruma altına alınabilirken, 20. yüzyıl mimari mirasını koruma kriterleri henüz net olarak belirlenmemiştir. Modern çağın ve sanayi devrimine özgü yapı ve alanların korunması, yaşatılması ve sürdürülebilirliklerinin sağlanabilmesi, bu eserlerin mimarlık mirası olarak kavranması konusunda toplumsal bilinçlenme ile mümkündür [Aydın, 2012]. Yapılan yeniden işlevlendirme çalışmalarının başarılı olması kentin bu konuda bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi ile mümkündür.

Korunması gerekli tarihi yapıların ve alanların dönüşüm çalışmaları kapsamlı bir süreç gerektirmektedir. Yapıların özgün yapılarını korumanın yanından çevresinin de bu çalışma kapsamında doğal dokusu korunarak kente entegre edilmelidir. Bu aşamada kentlinin çalışmaya dahil edilmesi dönüşümün doğru ve sürdürülebilir bir şekilde ilerlemesini sağlamaktadır. İşlev seçiminde çevredeki kullanıcı profiline ve ihtiyaçların göz önünde bulundurulmasının yanında yapılan çalışma aşamalarında kentlilere bilgi verilmesi gerekmektedir. Katılımcı bir koruma anlayışı yürütülmelidir. Günümüzde yapılan Haliç Tershane bölgesindeki koruma çalışmaları hakkında hiçbir bilgi edinilmemektedir. Haliç için önemli bir alan olan

tershane bölgesinde dokuya uygun olmayan büyük yapılarla çalışmaların devam ettiği görülse de alanın dokusuna uygun olmayan bu müdahalenin nasıl bir koruma yaklaşımıyla yürütüldüğü hakkında bu konuyla ilgilenen eğitimciler ve halkın bilgilendirilmesi gerekmektedir (Şekil 5.1) [ Mine Esmer Arşivi, 2022].



Şekil 5.1: Haliç Tershanesi günümüz çalışmaları

Günümüzde korunması gerekli endüstri yapılarının birçoğu özel mülkiyette olduğu için bu yapıların yeniden işlevlendirme çalışmaları uzun bir sürece yayılmaktadır. Mülkiyet sahibi kişi ve kurumların ekonomik faydalar karşılığında bu yapıları yeniden kullanıma açmak istemeleri ve yapıya uygun olmayan işlev istekleri nedeniyle endüstri yapıları atıl durumda kalmaya devam etmektedir. Kasımpaşa Un Fabrikası yapısı günümüzde buna en iyi örneklerden biridir. Otel olarak yeniden işlevlendirme çalışmaları yapılan fabrika yapısı işlevin yapının özgün kurgusuna uymaması nedeniyle onay görmemekte ve devlet elinde olmadığı için de herhangi bir müdahale yapılamamaktadır. Gün geçtikçe daha çok hasar gören yapıların yatırımcılar ve mülkiyet sahipleri ile ortak bir anlayış sağlanarak korunmaları gerekmektedir.

Haliç Yerleşimi'nde ikamet eden insanların oturdukları konutların mülkiyetleri çoğunlukla kendilerine ait değildir. Bölgede bulunan kullanıcılar yoğun olarak öğrencilerden oluşmakta ve ortalama gelir seviyesi oldukça düşüktür. Yeniden işlevlendirilen alanlarda verilen fonksiyonları ziyarete gelen kişilerin genellikle

İstanbul içinden ve ilk kez geldiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda bakıldığında bölgede bulunan kullanıcıların verilen işlevleri çok uygun bulmadığı ve yoğun olarak kullanmadığı ortaya çıkmaktadır. Kullanıcılar bölgede bulunan dönüşüm alanlarını çoğunlukla sosyal ve kültürel etkinliklerden yararlanmak için kullanmaktadırlar. Bölge yoğunlukla gündüz saatlerinde kullanılmakta olup akşam ve gece saatleri için kullanım alanı bulunmamaktadır. [ Oral, A.H, 2006]

Dönüşüm çalışmaları kapsamında Haliç yerleşimde bulunan endüstri alanlarına getirilecek yeni ve farklı fonksiyonlar ile tüm gün kullanım sağlanmalıdır. Kültür ve sanat ağırlıklı aktivite merkezlerinin yanında spor, rekreasyon, konaklama, dinlenme, sağlık, ticaret, konut gibi kullanım alanlarının da yaratılmalıdır. Toplu taşımanın yoğun olarak kullanıldığı bölgede rahat ve güvenli ulaşım düzenlenmeli böylelikle kent içinde ve bölgede bulunan kullanıcı potansiyelinin artması sağlanmaktadır.

Haliç Yerleşimi'ndeki uygulanmış yeniden işlevlendirme projelerinin öncelikle endüstri yapılarını koruma esaslı olması ve bu süreçte oluşacak tüm aşamaların bu bağlamda düşünülerek ve incelenerek ele alınması gerekmektedir. Endüstriyel alanların korunması tarihi yapıların korunması dışında farklı kriterleri ve öncelikleri olan bir konudur. Tarihi alan içerisinde korunması gerekli yapıların ve bu yapıların kimliğini oluşturan makina elemanlarını da koruma önceliği içinde olunmalıdır. Dönüşüm projeleri kapsamında yapılan planlama ve tasarımların koruma kavramının gerisinde kalması gerekmektedir. İhtiyaçlar sonucu ortaya çıkan fonksiyonlar tarihi yapıların özgün kimliğine uygun bir noktaya geldikten sonra planlama ve tasarım aşamasına geçilmelidir.

Haliç Yerleşimi öncelikli olmak üzere korunması gerekli tüm endüstri alanlarının koruma süreçleri kapsamında geliştirilen öneriler şu şekildedir;

- İşlevini kaybetmiş ve yeniden işlevlendirme ihtiyacı içinde olan endüstri alanları yapısal dönüşüm projeleri ile değil bölgede bulunan diğer yapıların ve kentin dahil olduğu bölgesel bir çalışma ile ele alınmalıdır. Haliç Yerleşimi'nde bulunan tez çalışması kapsamında ele aldığımız noktasal dönüşüm projelerinin birbiriyle bağlantısının olmaması bunun bir sonucudur.
- Bölgesel dönüşüm projeleri kapsamında şehir ve bölge planlama, mimarlık, peyzaj mimarlığı, inşaat mühendisliği, sosyoloji, iktisat ve hukuk gibi pek çok disiplinden uzmanlar yer almalı ve detaylı araştırmalar yapılmalıdır.

- Haliç Yerleşimi'nde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından “Kültür Vadisi” vizyonu benimsenmiş ve çalışmalar bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir. Tez kapsamında ele aldığımız Kadir Has Üniversitesi, Feshane, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Bilgi Üniversitesi, Haliç Kongre Merkezi dönüşüm projeleri bu vizyon doğrultusunda geliştirilmiştir. Kültürel ve eğitim fonksiyonlarıyla kente kazandırılan endüstri yapılarının bu şekilde belirlenmiş bir vizyon ve strateji ile ele alınması gerekmektedir.
- Haliç Yerleşimi'nde belirlenen “Kültür Vadisi” vizyonu çerçevesinde gerçekleştirilen projelerle yüksek nitelikli sosyal, kültürel merkezler geliştirilmekle birlikte, işlevini yitirmiş endüstriyel alanlarda yalnızca kültürel aktivite amaçlı merkezlerin planlanması alanın tek yönlü gelişimine neden olmakta ve diğer fonksiyonlarla birlikte düşünülmeyeceği takdirde bölgenin canlılığı ve gelişimi tam anlamıyla sağlanamamaktadır. Bu kapsamda Haliç Yerleşimi'nde spor, rekreasyon, konaklama, dinlenme, sağlık, ticaret, konut gibi kullanım alanları geliştirilmelidir.
- Yeniden işlevlendirme projelerinde işlev seçimi aşamasında kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda öneriler geliştirilmelidir. Bölgede ve gerekirse yakın çevrede anket çalışmaları yapılarak doğru ve sürekli fonksiyonlar ortaya çıkarılmalıdır. Haliç Yerleşimi'nde bu durum kentsel boyuta geçilmediği için noktasal dönüşüm projeleri sadece işlevin karşılayabildiği kullanıcılara açıktır. Bölgede bulunan kullanıcıların büyük bir çoğunluğuna uygun değildir.
- Kent için stratejik planlama doğrultusunda yapılan projelerin dönüşüm yapılacak bölge ve kent ölçeğinde ekonomik gelişim sağlaması hedeflenmelidir. Haliç Yerleşimi'nde yapılmış kültürel ve eğitim odaklı projeler ekonomik olarak bölgeye katkısı olsa da dönüşüm çalışmalarının birbiriyle bağlantı kurularak yapılması bu katkının bölgesel olmaktan çıkıp kentsel boyutta bir kazanıma ilerlemesi sağlanmalıdır.
- Toplu taşımanın yoğun olarak kullanıldığı alanlarda kentsel ulaşım ağı güçlendirilmeli ve olanaklar artırılmalıdır. Haliç Yerleşimi'nde kullanıcıların çoğunun toplu taşıma ile bölgeye rahatça ulaşımı olduğu halde deniz ulaşımı seçeneklerinin kısıtlı olması dikkat çekmektedir. Kadir Has Üniversitesi, Feshane, Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Haliç Kongre Merkezi'ni içine alan bir güzergahla deniz ulaşımı düzenlenmelidir.

- Kıyı erişiminin ve kentsel açık yeşil alanlarının dönüşüm projelerine katılması gerekmektedir. Haliç Yerleşimi'nde ele aldığımız yapılara baktığımızda kıyı ile bağlantılarının olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda özellikle Haliç Yerleşimi'nin sahil şeridi içerisinde yeşil alanlar yaratılarak bu alanlar projelere dahil olmalıdır. Kentsel ölçekte birbirine bağlantısı olan ve yeşil alan sistemi ile şehir rotası oluşturulmalıdır.
- Günümüzde işlevini kaybetmiş ve korunması gerekli endüstri yapılarının tespit edilerek gerekirse yeniden işlevlendirilerek kente kazandırılması sağlanmalıdır. Yeniden işlevlendirilerek ele alınan yapılarda ise düzenli bakım onarımlarla sürekli bir koruma çalışması yürütülmelidir. Haliç Yerleşimi'ne yakın bölgede bulunan Kasımpaşa Un Fabrikası ve Unkapanı Un Fabrikası gibi işlevini kaybetmiş yapıların dönüşümünü gerçekleştirmek gerekmektedir.
- Yapılan noktasal dönüşüm çalışmaları sırasında verilen kültürel ve eğitim işlevleri yapıların buldukları bölge içerisinde özel bir alanda ve işlevin kendi içerisinde kalmasına neden olmaktadır. Haliç Yerleşimi'nde yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapılarının günün belirli saatlerde ziyaret edilmesi ve bölgeyle bağlantısının olmaması tanımsız alanlar oluşmasına neden olmuştur. Bölgede bulunan fonksiyonlarla bağlantı sağlanarak dönüşümü sağlanan yapıların kısıtlı zamanlarda kullanımı engellenmiş olur ve alanın canlanması sağlanır.
- Endüstri alanları kent içinde merkezi konumlarda olmayan alanlardır. Dönüşüm projeleri sonrasında bu alanların korunaklı ve güvenli bir hale gelebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve alanın insanlar tarafından gece saatlerinde de kullanıma teşvik edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak dönemin izlerini taşıyan tarihi değeri yüksek önemli yapıların günümüze kadar ulaşması önceliğimiz olmalıdır. Endüstri yapılarının yapısal bozulma aşamasına gelmeden işlevini kaybettiği anda yapıyı geri kazanmak için çalışmalar yapılmalıdır. Yapıların projelendirme ve onaylanma süreçlerinin mümkün olduğunca kısa sürede yapılması gerekir. Aynı zamanda projelerin uygulama sırasında çıkabilecek herhangi bir özgün dokuya göre revize edilmesi ve işlevin esnetilebilmesi sağlanmalıdır. Yapılan her yeniden işlevlendirme çalışmasının kendinden önce yapılan yanlış müdahaleleri devam ettirmeden, yapıları zararlı etkilerden arındırarak, en özgün halinde dönüştürerek ele almak öncelik olmalıdır. Yeniden işlevlendirme süreçlerinin yapının tarihi dokusunu ve

algılanabilirliğini bozmadan ona uygun işlev seçimi ,gerekli minimum müdahaleler ve çevre ile etkilişim içinde olmasına öncelik vererek kent içinde atıl durumda bu yapıların korunması sağlanmalıdır.Yapıların sürekliliği ancak bu şekilde devam edebilmektedir.

Türkiye’de hala atıl durumda olan pek çok fabrika, gazhane, liman, tren istasyonu, elektrik santralleri gibi yapılar mevcut değerleriyle korunarak toplum yaşantısına dahil edilmelidir. Bu konuda farkındalık yaratmak, ülkenin farklı bölgelerindeki, farklı işlev ve değere sahip endüstri yapılarını yıkılmadan koruma altına almak ve kamu yararına yeniden kullanılmalarını sağlamak toplum ve kültür adına yararlı sonuçlar doğuracaktır.Tüm bunlar sonucunda endüstri yapıları geçmişin izlerini günümüzün teknolojisiyle bize yaşatacak kent içinde önemli simgesel yapılar olmaya devam edeceklerdir.

## KAYNAKLAR

Ağrılı R.A., (2015), “İstanbul’da Renove Edilmiş Tarihi Endüstri Yapılarının Mekan Değerlendirmesi”, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İç Mimarlık Ana sanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 127.

Alioğlu F. Alper B., (1998), “Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası – Sanayi Yapısından Üniversiteye”, İstanbul Dergisi, 27.

Ahunbay Z., (1999), “Tarihi Çevrede Koruma ve Restorasyon”, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Ahunbay Z., KÖKSAL , T.G. , (2006), İstanbul’daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri , İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, 5, 2, 2, 125-136, Eylül.

Akbelege C., (2004), Haliç ve Çevresinde Yeniden İşlevlendirilen Sanayi Yapılarının Çevre Halkla Etkileşimi Bağlamında İncelenmesi ve Silahtarağa Elektrik Santrali İçin Öneriler, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Alper M., (2004), “Haliç’te Dönüşüm Cibali Tütün Fabrikası’ndan Kadir Has Üniversitesi’ne”, Arredamento Mimarlık Dergisi, Temmuz / Ağustos, Boyut Yayın Grubu, İstanbul. TY - JOUR AU.

Altınoluk Ü., (1998), “Binalarda Yeniden Kullanım”, YEM Yayınları, İstanbul.

Aydın E.Ö., (2007), “Bursa'daki İpek Fabrikaları ve İpekçilik ile İlgili Endüstri Mirasının Korunması”, 1, Mimarlar Odası Bursa Şubesi Yayınları.

Aydın E.Ö., (2013), “Korumanın Yeni Dinamikleri”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 170-187.

Aydın E.Ö., (2006), “Endüstri Mirası ve Kocaeli”, K mim, 1, 44-48.

Aydın E.Ö., Utkaner Y., (2009), “Hereke Fabrika-i Hümayun’un Mimari Analizi ve Koruma Önerileri”, Mimarlık Yayını, Mimarlar Odası, Kasım-Aralık.

Aydoğan H., (2019), Mimari Tasarım Süreci İçin Bir Kamusal Değerlendirme Modeli Önerisi : Haliç Tershanesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bulgurlu B., (2001), Rahmi M. Koç Müzesi, Hasköy-İstanbul. *Tasarım*, 117, 49-62, İstanbul.

Divan A., (1984), *Paşalimanı Un Fabrikası Restorasyon Projesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Doğan M., (2013), Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sanayileşme Süreci ve Son 10 Yıllık Gelişimi, Marmara Coğrafya Dergisi, 27, Ocak, 511-550.

Elhan S., (2009), Kentsel Bellek Bağlamında Sanayi Mirasının Değerlendirilmesi: İstanbul Haliç Orneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü , İstanbul.

Erbey D.E., (2004), Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri – Eyüp Rehabilitasyon Projeleri, Eyüp Belediyesi, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, PLANLAMA 2004/4.

Erden D., (2003), Kentsel Yenileşmede Bir Araç Olarak Dönüşüm Projeleri, Doktora Tezi, , Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ergenç İ., (2019), Endüstriyel Miras Alanlarının Dönüşümünün Müzecilik Açısından İncelenmesi ,Yüksek Lisans Tezi , İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eskidemir K., (2013), Kentlerde Post Endüstriyel Alanların Yeniden Kullanımı :İstanbul Osmanlı Dönemi Sanayi Alanları , Medeniyet Sanat - İM Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 5, 1, 2019, 44-60.

Ezge P., (1998), Kasımpaşa Un Fabrikası Restorasyon Projesi , Yüksek Lisans Tezi , İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

HALİÇ, İstanbul Ansiklopedisi, 15.

Hasol D., (2002), *Ansiklopedik Mimarlık Szlg*, YEM Yayınları, İstanbul.

Hhman R., (1992), Denkmale der Industrie-Museen der Industrie?; Museum und Denkmalpflege, *Bericht ber ein Internationales Symposium, Bodensee*, 30.5-1.6.1991, 56-61, Münih.

Irmak H., (2003), Sütlüce'de Mezbahaneden Kültür Merkezine, Haliç Dergisi, Haliç Belediyeler Birliği Yayın Organı, Aralık 2003, İstanbul.

İpek E., Balyemez S., K1yı Alanlarındaki Endüstri Mirasının Kentsel Yenilemedeki Rolü: Haliç zerine Bir İnceleme , ATA Planlama ve Tasarım Dergisi , 2019, 3, 2.

İstanbul Ansiklopedisi, (1994b), Haliç, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 3, İstanbul, 501-507.

İstanbul Ansiklopedisi, (1994c), Cibali Tütün Fabrikası, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 4, İstanbul, 277-278.

İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü.

İstanbul 1 Numaralı Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü.

İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü.

Karıptaş F.S., (2011), Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Unkapanı Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi, *Mimarlık*, 357.

Karıptaş F.S., Boduroğlu Ş. ve Özen E.S., (2012), *Endüstriyel Alanların Dönüşümü ve Sürdürülebilirliği İstanbul - Haliç Örneği*, 24. Uluslararası Yapı Yaşam Kongresi, Bursa.

Kaşlı B., (2009), İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri: Santralistanbul Örneği ,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kıraç B., (2001), Türkiye'deki Tarihi Sanayi Yapılarının Günümüz Koşullarına Göre Yeniden Değerlendirilmeleri Konusunda Bir Yöntem Araştırması, M.S.Ü, Doktora Tezi, İstanbul.

Kırkık K.P., (2010), Tarihi Süreç İçerisinde Kıyı Alanlarının Kamusal Kullanımına Kentsel Tasarım Yaklaşımları: Haliç Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köksal T. G., (2000). Yeniden Hayat Bulan Endüstri Yapıları, *Domus M Dergisi*, 8, 68-72.

Köksal T.G., (2005), İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köksal T.G., (1996), Haliç Tersanelerinin Tarihsel- Teknolojik Gelişim Süreci ve Koruma Önerileri, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köseoğlu F.G., (2010), Haliç'te; Kültür Endüstrilerinin Yer Seçimi, Kümelenme Eğilimi ve Kentsel Yenileşme İle Kültür Endüstrileri Arasındaki Etkileşim, İstanbul Haliç Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Nart D., (2015), İstanbul'da Endüstri Yapılarında Gerçekleşen Dönüşümlerin Mekansal Açından İrdelenmesi ,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Oral A.H., (2006), İşlevini Yitirmiş Endüstriyel Alanların Dönüşümü İçin Bütüncül Yaklaşım: Haliç Yerleşimi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.

Ökçün G., (2015), Osmanlı Sanayi 1913-1915 İstatistikleri, Hil Yayın, İstanbul, 1984, 72 148

Özdemir M., Endüstri Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesi: Beykoz Deri ve Endüstri Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesi: Kundra Fabrikası Örneği, Yüksek Lisans Tezi.

Önem A. B., Kılınçaslan İ., (2005), Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik, İTÜ Dergisi /a , Mimarlık, Planlama ve Tasarım, 4, 1, 115-125, Mart.

Özel B., (2006), Eski Yapıların Yeni İşlevle Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özolcay Ö., (2018), Tarihi Endüstriyel Yapılarda Yeniden İşlevlendirme ve Kuzguncuk Gazhanesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul T.C. Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Pekol B., (2010), İstanbul'da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı ,Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Plan Raporu 1/5.000 Ölçek, (1964), 1/5000 Ölçekli İstanbul Suriçi İmar Planı, T.C. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Ve İmar Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, İstanbul.

Plan Raporu 1/1.000 Ölçek, (1990), Tarihi Yarımada ( Eminönü -Fatih ) Koruma Amaçlı İmar Planı Çalışma Raporu, T.C. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Ve İmar Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, İstanbul.

Plan Raporu 1/50.000 Ölçek, (1995), 1/ 50.000 Ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Alt Bölge Nazım Plan Raporu, T.C. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Ve İmar Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, İstanbul.

Plan Raporu 1/5.000 Ölçek, (2001), 1/5000 Ölçekli Haliç Kıyıları Master Plan Raporu, T.C. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Ve İmar Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, İstanbul.

Saner Mehmet., (2012), Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar, Ocak, sf. 53 Sümerbank: Cumhuriyet'in 50. Yılında Sümerbank 1933-1973, 1973. Tiça Matbaası, Ankara.

Seçer F., (2002) , İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Değirmenlerinin Mimari Açından İncelenmesi Ve Unkapanı Değirmeni'nin Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tanyeli G., (1995), Rahmi Koç Müzesi, *Arredamento Dekorasyon Dergisi*, 66, 114-121.

Tanyeli G., (2000), Endüstri Arkeolojisi Yapılarının Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesi, *Domus m*, 8, 50-51, İstanbul.

Tekeli D., (1994), *The Development of İstanbul Metropolitan Area: Urban Administration and Planning*, Kent Basımevi, İstanbul.

Taştan H., Manisa K., (2019), Tarihi Yapılarda Kullanım Dönüşümünün Sosyal Boyutu: Bağlarbaşı Elektrik Fabrikası ve Tramvay Deposu Örneği, Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 8, 2, 1251-1264.

Tekeli D. ve Sisa S., (1994), *Projeler, Yapılar*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Uçar B., (2013), Endüstriyel Miras ve Yeniden İşlevlendirme Kavramları Kapsamında Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası'nın İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yığıtoğlu Ş., (2020), Mimaride İşlev Değişikliğinin Etkileri: Fabrikadan Çağdaş Sanat Müzesi'ne Dönüşüm 'Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası Örneği', Mimarlık ve Yaşam Dergisi, Journal of Architecture and Life 5(2), (381-402).

Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII.

2015, Endüstriyel Mirasın Kentlerdeki Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi, 28-30 Mayıs 2015 International Sustainable Buildings Symposium.

Web1,(2022),[https://tr.wikipedia.org/wiki/Venedik\\_Tersanesi#/File:View\\_of\\_the\\_entrance%20to\\_%20the\\_Arsenal\\_by\\_Canaletto,\\_1732.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Venedik_Tersanesi#/File:View_of_the_entrance%20to_%20the_Arsenal_by_Canaletto,_1732.jpg) (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web2,(2022),<https://ticcih.org/publications/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web3,(2022),<http://cevreplanlama.blogspot.com/2009/05/cumhuriyetin-mimari-mirasinin-planlama.html> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web4,(2022),<http://www.doganhasol.net/bir-cagdas-mimarlik-oykusu-gardan-muzeye-2.html> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web5,(2022),<http://mimdap.org/2006/01/orsay-muzesi/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web6,(2022),<https://www.arkitera.com/haber/komur-ve-celikten-kultur-endustrisine-bir-donusum-hikayesi-ruhr-bolgesi/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web7,(2022),<https://www.ghirardellisq.com/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web8,(2022),<https://www.ghirardellisq.com/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web9,(2022),<https://www.dezeen.com/2009/05/14/luckenwalde-town-library-by-arge-wff/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web10,(2022),<https://www.gazeteduvar.com.tr/kultur-sanat/2019/11/09/istasyondan-muzeye-orsay> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web11,(2022),<https://www.flickr.com/photos/ovgredevelopers/5950468514/in/pool-1651715@N24/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web12,(2022),<https://www.flickr.com/photos/ovgredevelopers/5950492068/in/pool-1651715@N24/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web13,(2022),<https://www.dezeen.com/2008/05/22/caixaforum-madrid-by-herzog-de-meuron/> (Erişim Tarihi: 14/01/2022).

Web14,(2022)[http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR\\_tr0914779001536912340.pdf](http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0914779001536912340.pdf) (Erişim Tarihi: 05/05/2022)

## ÖZGEÇMİŞ

Dilan Çalış; 2008 yılında liseye Balıkesir Cumhuriyet Anadolu Lisesi'nde başlamıştır. 2012 yılında başladığı Gebze Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünü 2018 yılında başarıyla tamamlayarak 2019 yılında yüksek lisans eğitimine Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında başladı. 2018 yılından bu yana farklı şehirlerde saray, hamam, han gibi tarihi yapıların restorasyon uygulama çalışmalarında ve proje ofislerinde çalışmaktadır.